

Proč tragicky selhala
vražedná
zbraň?

extra
HISTORIE

Heydrichova kariéra:
Jak se stal Hitlerovým
korunním princem?

Kauzy

PŘELOMOVÁ HISTORIE V NEJBLÍŽŠÍ PŘÍŠTĚ V DETAILNÍM POHLEDU

Extra

Extra Historie
49,90 Kč, na Slovensku 2,69 €

0,2

9 771803 332209

HRDINOVÉ OPERACE ANTHROPOID

1942

Atentát na Heydricha

Otazníky nad největším odbojovým
činem 2. světové války

Autoři
Martin Nekola
a Vladimír Černý

Konečné řešení:
jaký měl být osud Čechů?

Průběh atentátu
minutu po minutě

Záhada Heydrichovy smrti:
na co skutečně zemřel?

Máme slevy pro **celou ČR!**

REPUBLIKA SLEV

www.republikaslev.cz

NOVINKA

Denní nabídka prověřeného zboží a služeb,
které můžete mít výhodně, ať jste odkudkoli ...

Provozuje vydavatelství Extra Publishing ve spolupráci se společností Republika slev

Extra
Publishing

Vážení čtenáři,

držíte v rukou již druhé číslo nové časopisecké řady *extra HISTORIE Kauzy*. Tentokrát je věnováno atentátu na Reinharda Heydricha, tedy události, která doslova a do písmene přepsala naše dějiny.

Jako všechny činy prvořadého významu byl i atentát na zastupujícího říšského protektora hodnocen různě, a to nejen při pohledu zpět, ale dokonce i v době, kdy se k němu teprve schylovalo. Dnes již není žádným tajemstvím, že předáci českých odbojových organizací

„Úspěšný atentát zastavil raketovou dráhu muže, který by jinak **spáchal ještě mnoho zla**“

nebyli z plánu Heydrichovy likvidace nijak nadšeni a varovali před krutými represemi, které nacisté nepochybně rozpoutají. Na jejich slova pak beze zbytku došlo. I proto pozdější komunistická historiografie celý atentát ráda představovala jako zbytečný hazard s naprosto fatálními důsledky.

Každá mince však má dvě strany. Heydrich se nijak netajil svým plánem zlomit Čechy intenzivním úderem teroru, a tak usnadnit jejich „ohybání“. Při jeho fanatismu a schopnostech není pochyb,

že by to dokázal. Jeho vládu charakterizoval strach, rezignace i kvetoucí udavačství a Češi se v očích světa postupně stávali národem kolaborantů. Atentát a následné represe tento obraz jednou provždy změnily a přesvědčily naše spojence, že Češi skutečně jsou svébytným národem čelícím brutálnímu útlaku, a nikoli poddajnými služebníčky Třetí říše.

Není také možné zapomínat na fakt, že Reinhard Heydrich byl třetím a potenciálně i druhým nejvyšším mužem říše a že jeho další zastávkou měla být

🚩 Heydrichův zničený mercedes vyfotografovaný těsně po atentátu

Francie. Úspěšný atentát tedy zastavil raketovou dráhu muže, který by jinak spáchal ještě mnoho zla.

Nebyla ale zaplacená cena přece jen příliš vysoká? Tuto otázku si již musí každý čtenář zodpovědět sám. Jako podnět a inspirační zdroj Vám nabízíme články PhDr. Martina Nekoly a PhDr. Vladimíra Černého. Tito přední znalci protektorátní historie vás fundovaně a přitom poutavě provedou přípravou, průběhem i následky atentátu a nezapomenou ani na související zajímavosti, jako je odraz této klíčové události v kinematografii. Přeji příjemné čtení.

Mgr. Jitka Cihová, redaktorka

extra HISTORIE **Kauzy**

Příští číslo vyjde 23. prosince a bude věnované pádu Západořímské říše. Nenechte si je ujít!

extra HISTORIE Kauzy
vychází 7. října 2011
www.extra-historie.cz
(E-mailové adresy zaměstnanců vydavatelství jsou tvořeny podle vzoru příjmení@epublishing.cz)

Produktový ředitel Petr Broža
Vedoucí populárně-naučných časopisů Vít Šebor
Šéfredaktorka Andrea Poláčková
Redakce Jindřich Kačer, Jitka Cihová
Stálí spolupracovníci
Tomáš Alušik, Vladimír Černý, Jan Čurda, Martina Dočkalová, Jan R. Hrdina, Martina Hřibová, Pavel Jirák, Jiří Kučera, Jiří Kubeš, Dorry Majzner, Martin Nikola, Veronika Nováková, Lenka Peremská, Filip Pivoňka, David Růžička, Vladimír

Socha, Jiří Jordánek, Jiří Janoš, Petr Svoboda, Eva Svobodová, Silvie Šeborová, Petr Štátný, Martina Zrostlíková
Art Director Michal Bártů
Sazba Jakub Havlíš
Jazyková korektura Zdeněk Dan
Produkce, výroba Ivan Pospíšil

Adresa redakce
Živá historie
Extra Publishing, s. r. o.
Bubeníčková 9, 615 00 Brno
Tel.: 546 606 008, Fax: 549 210 724
E-mail: kauzy@epublishing.cz

Inzerce a marketing
Pavel Pospíšil, Libor Kříž, Jan Kučera

Extra Publishing Brno
Bubeníčková 9, 615 00 Brno
Tel.: 546 606 008
Fax: 549 210 724

Předplatné ČR
na adrese redakce: Extra Publishing, s. r. o., předplatné časopisů, Bubeníčková 9, 615 00 Brno
telefon: 545 211 880 (po-čt 8-16 hod.)
web: www.epublishing.cz
e-mail: predplatne@epublishing.cz
Reklama na reklama@epublishing.cz

Předplatné SR
písemně: Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a. s., oddelenie inej formy predaja, Vajnorská 137, P.O.BOX 183, 830 00 Bratislava 3

tel.: 02/444 588 21, 444 427 73
a 444 588 16 a fax: 02/444 588 19
web: www.mediakapa.sk
e-mail: predplatne@abompkapa.sk

Pokud to není výslovně uvedeno, akční nabídky, dárky apod. se nevztahují na prodej předplatného na Slovensku. Cenů předplatného na Slovensku vám sdělí Mediaprint-Kapa Pressegrasso.

Distribuce
V České republice společnost PNS, a. s., na Slovensku Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a. s. a soukromí distributoři
Tisk Česká Unigrafie, a. s., Vychází v Brně, ISSN 1805-0301, MK ČR E 20372.

Autorská práva ke zveřejněným materiálům vykonává vydavatel Extra Publishing, s. r. o. Jakékoliv užití části nebo celku, zejména přetisk a šíření jakýmkoli způsobem, včetně elektronického, je bez předchozího souhlasu vydavatele zakázáno.

Vydavatel
Extra Publishing, s. r. o.
Bubeníčková 9, 615 00 Brno
IČ 27 68 92 47, DIČ CZ 27 68 92 47
Obchodní ředitel tisk Pavel Pospíšil
Obchodní ředitel internet Libor Kříž
Finanční ředitel Ivan Pospíšil

Obsah

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

- 6 **Korunní princ černého řádu**
Mládí a kariéra budoucího zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha

- 12 **„Ochránce“ českého národa**
Heydrichovy plány na radikální germanizaci Čech a Moravy. Kdo měl přežít a kdo ne?

- 16 **Mozek atentátu ukrytý v Británii**
Edvard Beneš, František Moravec a jejich válka v exilu

❖ **Vysílačka Libuše, kterou obsluhoval radista skupiny Silver A četař Jiří Potůček, strana 42**

NÁSLEDKY A OHLASY ATENTÁTU

- 40 **Co (ne)prozradila protektorova mrtvola**
Co skutečně zabilo Reinharda Heydricha a proč pitva proběhla tak narychlo?

 - 42 **Zničené obce jako symbol zrůdnosti**
Vyhlazení obce Lidice na Kladensku a osady Ležáky u Chrudimi

 - 46 **Smrt za schvalování atentátu**
Operace Anthropoid rozpoutala největší vlnu teroru za dobu existence protektorátu

 - 50 **Hrdinství na filmovém plátně**
Věrná i kuriózní zobrazení atentátu v českých a zahraničních filmech
- » **Noviny přinášející zprávu o atentátu na Heydricha, strana 46**

❖ **Heydrichovy „opory“ v protektorátu: německý státní tajemník Karl Hermann Frank (vpravo) a velitel bezpečnostní služby SD Horst Böhme, strana 6**

ATENTÁT NA ŘÍŠSKÉHO PROTEKTORA

- 20 **Dva stateční střelci**
Kdo byli a jak smýšleli Jan Kubiš a Jozef Gabčík?

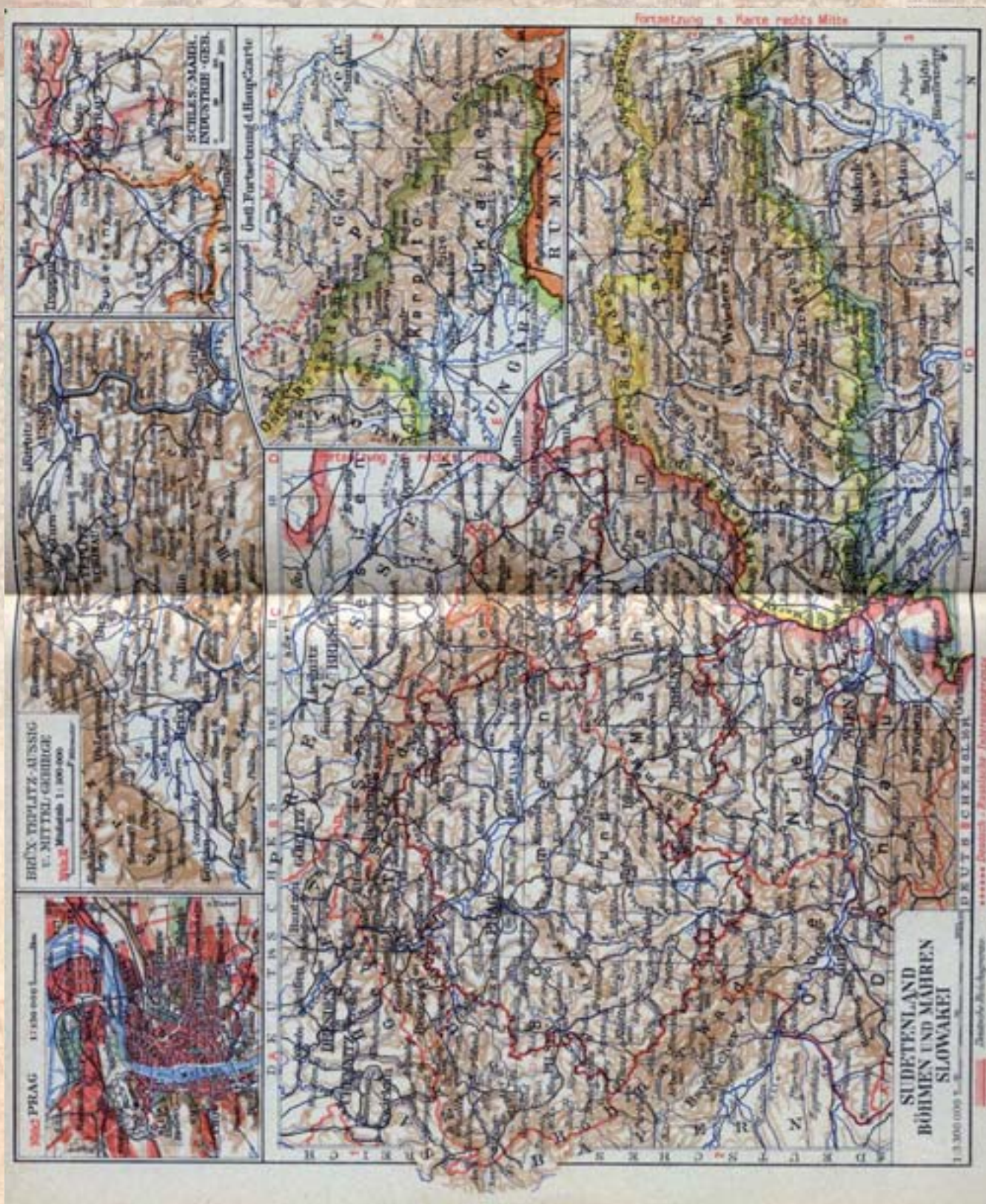
- 22 **Od výsadku ke dni D**
Pohyb výsadkářů na našem území provázely nečekané těžkosti

- 27 **Výbuch v zatáčce smrti**
Rekonstrukce atentátu krok za krokem. Nad jeho průběhem stále visí otazníky

- 32 **Zoufalý boj sedmi statečných**
Statečný boj parašutistů v kryptě kostela sv. Cyrila a Metoděje

- 38 **Inspirativní atentát**
Operace Anthropoid podnítila řadu důležitých zahraničních akcí

Mapa pochází z atlasu světa vydaného 2. prosince 1939 nakladatelstvím Knauer v Berlíně. Protože krátce před jeho vydáním došlo po porážce Polska

k územním změnám Německé říše, byly nové hranice dotištěny do již hotových map – na reprodukováném listu je takto zaznačena německo-sovětská demarkační linie v bývalém

Polsku s dotištěnou legendou u spodního okraje mapy.

Reprodukcí mapy laskavě poskytli ze svých sbírek Geografický ústav Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. <

Korunní princ černého řádu

Vysoce inteligentní, ambiciózní, chladnokrevný a především nebezpečný. Podobnou charakteristiku Heydricha přinesl ne jeden člověk, který s ním přišel do styku. Druhý nejmočnější muž v SS, architekt celoevropského projektu na vyhlazení Židů, katan českého národa. To byl Heydrich na vrcholu moci v roce 1942

➤ PhDr. Martin Nekola

Reinhard Tristan Eugen Heydrich se narodil 7. března 1904 v sasko-anhaltském Halle nad Sálou do rodiny operního pěvce a hudebního skladatele Bruno Heydricha, jehož matkou byla Židovka. Osudový to paradox, uvážíme-li, že nejproslulejší nacistický židobijce byl sám z jedné čtvrtiny židovské krve. Heydrich však svůj původ úzkostlivě tajil před ostatními jestřáby z SS. Nechal dokonce zfalšovat svůj rodný list a vyhrožoval každému, kdo by se v jeho rodinných poměrech zamýšlel hrabat.

Perla námořnictva

Od dětství byl vychováván v duchu německého nacionalismu a militarismu a již jako patnáctiletý školák vstoupil do Freikorpsu. Ihned po maturitě byl roku 1922 přijat na kadetní školu námořnictva v Kielu. Heydrich byl zdatný sportovec (vynikal především v jízdě na koni a šermu), mistrně ovládal hru na housle a vedle toho vyčníval i v technických oborech a stal se expertem na telegrafickou techniku. I když ostentativně opovrhoval všemi ostatními národy, pilně studoval cizí kultury a složil státní zkoušky z angličtiny, ruštiny a francouzštiny. Mezi ostatními kadety proto působil jako zjevení a brzy zaujal jistého Wilhelma Canarise, prvního

zejména ve vztahu k ženám. Ve známost vešel neukojitelným chtíčem a divokými sexuálními dobrodružstvími, takže několikrát jen o vlas unikl ostudě a kárnému řízení. V prosinci 1930 se seznámil s Linou von Osten, dcerkou z aristokratického rodu, která jej okouzila svým árijským vzhledem a horoucím nadšením pro nacistickou stranu. Záhy oznámili zásnuby. Mezitím však vyplula na povrch jedna z nadporučíkových avantýr. Dcera jednoho vyššího důstojníka vznesla obvinění, že ji Heydrich svedl a pak ji odmítal pojmout za choť, jak se v těchto časech slušelo. Její rozhořčený otec si vynutil konání čestného důstojnického soudu. Heydrich arogantně celou záležitost zlehčoval, zesměšňoval konzervativní námořní tradice a etický kodex, čímž pod sebou podřezal větev. Soud rozhodl o jeho vyhazovu z námořnictva a Heydrichovi se zborčil svět. Vrátil se s Linou do Halle a hořekoval nad zpackanou důstojnickou dráhou. Brzy však našel nový smysl života v NSDAP, která hlásala jemu sympatické antisemitské a militaristické názory.

⚡ Mladá léta Reinharda Heydricha v námořnictvu

Do služeb hákového kříže

Lina svého snoubence představila známým z nacistických kruhů a ti pro zhrzeného nezaměstnaného vojáka, odmítajícího současné politické uspořádání a bažícího po nějakém novém řádu,

„Heydrich byl bojovný a nezastavitelný ve sportu **i v divokých sexuálních dobrodružstvích**“

důstojníka křížníku Berlin a muže s pověstí šedé eminence krajně pravicové politické scény. Canaris se talentovaného mladíka ujal, takřka jej přijal do rodiny a pomáhal mu s profesním postupem. Ctižádostivý Heydrich snil o hodnosti admirála, ke které se pomalu dopracovával svědomitým plněním svých povinností. Postupně tak získával u velení severomořského loďstva vynikající reputaci. Canaris byl činný v námořní zpravodajské službě a pravděpodobně do spolupráce s ní zasvětil i svého mladého chráněnce. Heydrich tak byl v roce 1931 povýšen na nadporučíka a jeho raketové kariéře již zdánlivě nic nestálo v cestě.

Zuřivá bojovnost a zarputilost, která Heydricha charakterizovala ve sportovních kláních, ho provázela i v jiných oblastech života, a to

🚩 **Heydrich na obálce časopisu Time,** kam se dostal v únoru 1942

ihned našli uplatnění.

Heydrich v červnu 1931 vstoupil do NSDAP s členskou legitimací číslo 544 916 a připojil se k oddílu SA v Hamburku. Zde se také účastnil tradičních pouličních bitek s komunisty, až šťastnou souhrou náhod dosáhl v Mnichově krátkého přijetí u Heinricha Himmlera, šéfa Schutzstaffel.

V této době ještě SS neměla své budoucí postavení a patřila jen k jedné z nepřilíhů významných Hitlerových osobních gard, jakýchsi pretoriánů, elity mezi hospodskými rváči z SA.

Himmlerovi se ctižádostivý dlouhán zpočátku nezamlouval a vyhradil mu pouhých dvacet minut času, v nichž mu měl Heydrich nastínit své

⚡ **Heydrich s Wilhelmem Canarisem,** jenž byl zpočátku jeho mentor a největší přítel, ale později jeho konkurent a protivník

KARIÉRA

Řády a vyznamenání

Heydrich patřil k členům SS s nejrychlejším služebním postupem. V srpnu 1931 nastupoval do služeb Himmlerova černého řádu jako seržant (Sturmführer), v prosinci povýšil na majora (Sturmbannführer), v létě 1932 na plukovníka (Standartenführer) a na jaře 1933 už se v čerstvých devětadvaceti letech těšil z první generálské hodnosti. Absolutního vrcholu dosáhl 27. září 1941, kdy byl už jako zastupující protektor v Čechách a na Moravě jmenován generálporučíkem SS (Obergruppenführer) a generálem policie. Málo se ví, že kromě frček v SS a hodnosti poručíka, kterou mu za zásluhy pro Říši udělilo námořnictvo, byl Heydrich také majorem letectva a absolvoval téměř stovku válečných letů se stíhači na východní frontě. Stal se vítězem několika mezinárodních turnajů v šermu a byl oceněn Olympijským výběrem. Od srpna 1940 až do smrti řídil Interpol, jehož sídlo přesunul z Vídně do Berlína a zcela podřídl nacistickému

⚡ Heydrich byl mimořádně zdatným šermířem

policejnímu aparátu. Vedle dvou desítek nacistických stranických a státních vyznamenání, včetně nejcennější zlatého odznaku NSDAP, byl Heydrich držitelem železného kříže I. třídy i II. třídy.

představy o činnosti plánované zpravodajské služby v rámci SS. Všechny ostatní by takový průběh „přijímacího pohovoru“ vyvedl z míry, ne však dravého Heydricha. Využil perfektních znalostí hierarchie námořnictva, zužitkoval zkušenosti a informace od svého mentora Wilhelma Canarise a uzašlému mužičkovi v ovalných brýlích pohotově vychrlil detailní koncepci zpravodajské služby pro boj s vnitřním i vnějším nepřítelem. Himmler si psal poznámky, které se záhy staly základním stavebním kamenem *Sicherheitsdienst* (SD). Heydrich byl na místě přijat a pověřen vybudováním služby.

Vděčný a dravý esesák se Himmlerovi od počátku vyplácel a pomáhal mu ukojit vlastní ambice – šplhat ke špičce nacistické mocenské pyramidy. Reinhard se nebál používat všech možných i nemožných prostředků k dosažení cíle, stal se mistrem v kontrole a ovládnání spolupracovníků a projevil vrozené nadání pro „zpravodajčinu“. Ve špionážním světě se cítil jako ryba ve vodě. Vytvořil centrální kartotéku nepřátel strany, křížoval Německo a vytipovával si vhodné donašeče. Do nenápadného domu na mnichovském předměstí, kde vznikla centrála SD,

se tak sbíhaly všechny potřebné nitky. Za velký vzor Heydrichovi posloužily britské tajné služby, jejichž metody chtěl německou pečlivostí a tvrdostí dovést k absolutní dokonalosti.

V říši zla

V lednu 1933 se Adolf Hitler stal říšským kancléřem a NSDAP brzy poté zaujala pozici jediné povolené strany. Himmlerovi se díky tomu otevřely neomezené možnosti vybudovat bezpečnostní impérium SS, které pohltní všechny policejní složky. Heydrich proto na chvíli uložil k ledu poněkud úzce vyhraněnou práci ve zpravodajské službě a po boku Himmlera v hlavním štábu SS zahájil tažení

» Fotografie novomanželů Heydrichových z 26. 12. 1931

za ovládnutím klíčových složek státní správy. Podílel se na reorganizaci policie v Bavorsku, řídil první velkou vlnu zatýkání inteligence, odborářů, komunistů a Židů, kteří putovali do nově otevřeného koncentračního tábora Dachau. Jen do konce roku 1933 uvízlo za jeho ostnatým drátem přes 16 000 vězňů.

Hitlerovi po uchopení moci nepřidělávali vrásky na čele političtí soupeři, ale nevladatelně bující oddíly SA, jež pod svým zpupným velitelem Ernstem Röhmem usilovaly o ovládnutí armády a určování dalšího směřování nacistického hnutí. Vůdce se proto obrátil na Himmlera a Heydricha a černí mstitelé byli připraveni uskutečnit druhou fázi hnědé revoluce a rozpoutat krvavou lázeň partajních soudruhů. 30. června trestné výpravy po celém Německu zatýkaly nebo přímo popravovaly velitele SA či Hitlerovy kritiky ve straně. Vše se dělo na základě dlouhých seznamů, připravených Heydrichem. Razie měla úspěch a učinila z Hitlera skutečného a neoddiskutovatelného vládce země. Vůdce nezapomněl na vděčnost a dal Himmlerovi absolutní volnost v budování černého impéria.

V červnu 1936 Heinrich Himmler dosáhl vytouženého postu velitele německé policie a Heydricha dosadil do čela bezpečnostní policie (*Sicherheitspolizei – Sipo*). Šlo o jakýsi konglomerát násilí, který v sobě zahrnoval kriminalisty (cca 65 000 mužů) a tajnou státní policii (cca 100 000 agentů a informátorů). Pořádková policie o necelých třech milionech mužů zůstala mimo jeho působnost, ale Heydrich ji nepotřeboval. Dobře věděl, že „pochůzkáři“ nacistům politické ovládnutí Německa nezajistí.

Pragmatický Heydrich od počátku tolik nedbal na souvěrectví a věrnost NSDAP, ale jal se budovat svůj tým podle odborné způsobilosti a věcných kvalit. Přijal do SS protřelé mnichovské a pruské kriminalisty, stejně jako věhlasné právníky a ctižádostivé úředníky, kteří dosud sloužili Vymarské republice. Díky jejich zkušenostem Heydrichův bezpečnostní kolos rychle rostl. Statisíce hlášení, sdělení, pozorování a udání ze všech koutů Německa se sbíhaly do obří informační databanky SiPo. V kartotéce označené A-1 byli evidováni nepřátelé režimu, kteří měli být zajištěni před blížícím se ohrožením státu. V kartotéce A-2 se soustředily osoby, kterým se nemělo vyhnout zatčení

při otevřeném ohrožení státu, jako je pokus o převrat či válka. A konečně kartotéka A-3 zahrnovala osoby, které sice nepředstavovaly bezpečnostní riziko, avšak preventivně měly být sledovány a ve vhodnou chvíli zadrženy, vyslýchány či rovnou zneškodněny. Obyvatelstvo říše uvízlo v Heydrichových sítích a spolehlivě udržovalo monopol moci v rukou nacistické strany.

Chapadla v Evropě

Třetí říše usilovně zbrojila, chystala se na územní expanzi a usilovala o výsadní velmocenské místo v Evropě. S tím přirozeně souviselo ochromení potenciálních válečných protivníků, čímž byly většinou pověřeny Heydrichovy úřadovny.

Agenti *Sicherheitsdienst* se živě zajímali především o Rudou armádu, její početní stavy, výcvik, výzbroj a politické kádry. Nejen že dodávali velení wehrmachtu podklady pro přípravu vojenských plánů k útoku na Sovětský svaz, ale navíc hledali slabá místa, pomocí nichž by bylo možné narušit obranyschopnost Sovětů a „morálně politickou jednotu armády a obyvatelstva“. V roce 1936 se dostali prostřednictvím bělogvardějských emigrantů v Praze k informaci, že uvnitř Rudé armády existuje spiklenecká frakce, vedená maršálem Michaiilem Tuchacevským, která v nejbližších měsících připravuje povstání generálů

proti Stalinovi. U Heydricha, Himmlera ani Hitlera zpráva nezbudila přílišnou důvěru, ale inspirovala je k provedení důmyslného komplotu. Heydrich byl pověřen přípravou falešných dokumentů s podpisy Tuchacevského a dalších osob ze sovětské generality, usvědčujících je ze spiknutí.

Heydrich úkol splnil znamenitě a v květnu 1937 se padělané materiály dostaly k NKVD (*Narodnyj komissariat vnutrennich děl*, česky Lidový komisariát vnitřních záležitostí). Již 12. června 1937 byl Tuchacevskij spolu se sedmi generály popraven a Stalin rozpoutal mohutnou čistku v celém důstojnickém sboru Rudé armády, která na léta dopředu zůstala viditelně ochromena. Nic lepšího si nacisté nemohli přát a během prvních měsíců Operace Barbarossa byli odměněni četnými úspěchy na bitevním poli.

Od roku 1937 Heydrichovi lidé organizovali sudetoněmecké bojůvky v československém pohraničí, čímž v říjnu 1938 napomohli rozbití poslední stredo-evropské demokracie. Prováděli také intenzivní špionáž v Jugoslávii a Rumunsku. V lednu 1938 Heydrich zasáhl proti dvěma hlasitým kritikům SS v armádě, ministru obrany Werneru von Blombergovi

« Zpurný velitel SA Ernst Röhm, jenž se stal nejznámější obětí Noci dlouhých nožů v červnu 1934

🚩 **Triumfující Hitler přehlíží jednotky SA roku 1935, kdy po Noci dlouhých nožů už ztratily svoji původní moc**

a náčelníku generálního štábu Werneru von Fritschovi. Ministr obrany přivolal sám na sebe aféru, které Heydrichovi lidé dodali náležitou pikantnost. Jako šedesátník totiž citově vzplanul k mladé ženě, jež bývala prostitutkou. Podobné „morální selhání“ nešlo tolerovat a von Blomberg byl odvolán z funkce. Stejný osud postihl i generálplukovník von Fritsche kvůli obvinění z homosexuality, které bylo v jeho případě zcela vykonstruované. Oba zastánci armádních tradic a politické nezávislosti na nacistickém režimu byli v krátkém sledu odklizeni z cesty. Další z triumfů lstivého SS-Gruppenführera Heydricha.

Ten největší přišel na řadu poslední srpnový den roku 1939, když měla akce SD pod krycím názvem „Akce Tannenberg“ na svědomí rozpoutání druhé světové války. V civilu oblečené komando SD pod vedením majora SS Alfreda Naujockse napadlo rozhlasovou stanici v hornoslezském Gleiwitz (polsky Gliwice) a útok zakamuflovalo tak, aby odpovědnost padla na Polsko. Den nato Hitler na půdě říšského sněmu vyhlásil východnímu sousedovi válku a před Heydrichem se otevřel další téměř neomezený rezervoár moci.

SLOVNÍČEK

Institute Třetí říše

SD (Sicherheitsdienst)

– Bezpečnostní služba, která neměla žádný exekutivní aparát, pracovala výhradně zpravodajsky; sledovala vědu, umění, správu či spolky mezinárodní povahy

Gestapo

(Geheime Staatspolizei)

– Tajná státní policie, vytvořená přeměnou pruské státní policie 26. března 1933, o rok později se dostala zcela pod kontrolu SS; připadl jí boj proti marxismu, emigrantství a velezrádcům

SiPo (Sicherheitspolizei)

– Bezpečnostní policie, jež potírala církve, sekty, židovství, pacifismus a tradiční konzervativní a liberální formace, nepřátelské režimu

OrPo (Ordnungspolizei)

– pořádková policie pod vedením Kurta Dalugeho; spadalo pod ni například četnictvo, dopravní policie, vodní policie, ochrana železnic nebo hasiči

RSHA (Reichssicherheitshauptamt)

– Hlavní úřad říšské bezpečnosti, zastřešující pod Heydrichovým velením politickou, kriminální a tajnou státní policii

Abwehr – vojenská rozvědká, podléhající nejprve ministerstvu války, poté vrchnímu velení branné moci; pod velením Wilhelma Canarise se stala tajným ústředím odpůrců Hitlerovy diktatury

Válečná mise

Vůdce, potěšen inspekční cestou v bleskově dobytém Polsku, podepsal 27. září 1939 dekret o vytvoření jednotné politické centrály Hlavního úřadu říšské bezpečnosti RSHA pod Heydrichovým vedením. Nadále mu podléhaly SD, gestapo a kriminální policie. Nepodařilo se mu ale podrobit armádní rozvědku *Abwehr*, podřízenou někdejšímu mentorovi, nyní však konkurentovi, Wilhelmu Canarisovi. Vychytralý admirál měl mocné ochránce v armádě i námořnictvu a obratně Heydrichovi proklouzával ze spárů.

Heydrich rozšířil své impérium a učinil z RSHA středobod státního útlatku a teroru, který ve válečných podmínkách nabyl ještě děsivějších rozměrů. Heydrich nařídil SD a gestapu zřídit na okupovaných východních územích

konečného řešení židovské otázky. Adolf Eichmann, vedoucí Říšské ústředny pro židovské vystěhování při ministerstvu vnitra, plánoval po pádu Francie učinit z ostrova Madagaskar u východoafrického pobřeží rezervaci evropských Židů. Kvůli pokračující válce s Brity a logistické náročnosti však tento plán vzal brzy za své a SS začala budovat své vražedné panství v Polsku.

V prvních válečných letech Heydrich nezanedbával ani své dvě velké vášně, důmyslné zpravodajské hry a bojové létání. Referát RSHA pro zahraniční zpravodajství a sabotáže například spustil Operaci Bernhard, na kterou Heydrich osobně dohlížel. Cílem bylo padělání velkého množství anglických librových bankovek, jež se měly dostat do oběhu a zruinovat problémy sužované válečné hospodářství ostrovního království. Díky modernímu vybavení

„Heydrichova SD měla na svědomí akci v Gliwicích, která vedla k rozpoutání války“

takzvané operační skupiny (*Einsatzgruppen*), které byly určeny pro boj s partyzány, ale především pro masovou likvidaci Židů, Cikánů, komunistů a dalších skupin obyvatel. V Pobaltí, Bělorusku, na Ukrajině, Krymu či Kavkaze vyvraždily jednotky smrtonošů okolo milionu lidí. Do působnosti RSHA se v polovině roku 1941 dostal také úkol nejvyšší důležitosti, technické provedení

se dařilo produkovat falzifikáty nejvyšší kvality, těžko rozeznatelné od originálu. Skutečný objem těchto bankovek se nikdy nepodařilo zjistit.

Heydrich s oblibou usedal do kokpitu Messerschmittu Bf109 a navzdory Himmlerovým výhradám se osobně účastnil bojových akcí. 22. července 1941 jeho stroj sestřelilo sovětské dělo nedaleko ukrajinské Bersiny. Heydrich nouzově

🚩 **Záběr z operace Tannenberg 31. srpna 1939, s jejíž pomocí Němci vyprovokovali druhou světovou válku**

NACISTICKÉ ZLOČINY

Plán na vyhlazení Židů

Za mistrovský a zároveň nejděsivější kousek pozoruhodné kariéry Reinharda Heydricha je považována konference ve Wannsee 20. ledna 1942, na níž nemilosrdní technokrat z aparátu Třetí říše během pár desítek minut rozhodli o osudech jedenácti milionů evropských Židů. Nucená emigrace Židů z okupovaných zemí a administrativa, spojená s jejich izolováním od většinové společnosti, se prodrazovala a přespříliši zaměstnávala byrokratické soukolí. Na nejvyšších místech bylo rozhodnuto, že Židé začnou být posíláni k pracovnímu nasazení na východě. Těm neschopným práce se pak dostane „zvláštního zacházení“ v táborech. Pod eufemistickými výrazy se neskrývalo nic než plánovaná, přesně rozvržená genocida židovské populace.

Konkrétními přípravami a skloubením činnosti všech zainteresovaných úřadů byl pověřen Heydrich, který z uvedení konečného řešení židovské otázky do chodu učinil

vrchol svého dosavadního snažení. Onoho sychravého lednového rána se v honosné vile u jezera na předměstí Berlína sešlo patnáct mužů, reprezentantů klíčových ministerstev a úřadoven, jež musely pro úspěch bestiálního plánu začít úzce spolupracovat. Heydrich, který si sem odskočil od povinností v protektorátu, nekompromisně zadusil klíčící spory mezi institucemi, jasně vymezil pravomoce, rozdělil úkoly a neváhal ani vyhrožovat. Tajemník říšského kancléřství Friedrich Kritzinger byl zděšen chladnokrevností celého podniku a hodlal resignovat z funkce. Heydrich si jej údajně vzal během přestávky do předsálí a polopaticky vysvětlil, jak fatální osobní následky budou mít případné protesty a zdržování. Kritzinger se zalekl a už nečinil potíže. Heydrich zhruba po hodině a půl s uspokojením ukončil konferenci, která by nejspíš upadla v zapomnění, nebýt neuvěřitelného obsahu rokování. Připil si se

⚡ Svoz mrtvol z Buchenwaldu

spolupracovníky sklenkou brandy, vykouřil doutníkem a v uvolněné atmosféře poklábalosil u krbu. Účastníci se mezitím rozjeli ke svým povinnostem a smrtící mašinérie se dala do pohybu. Vzhledem k nejpřísnějšímu utajení se dochoval jeden jediný protokol z konference, díky němuž můžeme dodnes s mrazením v zádech sledovat Heydrichův zvrácený organizační talent.

přistál na území nikoho, ukryl se před projíždějící rudoarmějskou hlídkou a pod příkrovem noci pěšky došel k německým liniím. Po této epizodě Himmler další hazardování svému nejužitečnějšímu muži výslovně zatrhl. Až chorobně soutěživý SS-Gruppenführer, který neustále hledal nové výzvy a rád si sahál na dno fyzických sil, poslechl jen velmi nerad a již nikdy se na frontu nevydal.

Zastupující protektor

Na podzim 1941 přišla na stůl obávaného šéfa RSHA umístěnka do Prahy. Dočasné jmenování říšským protektorem bylo reakcí na vyhrcoující se bezpečnostní situaci v protektorátu. To ale nebylo vše, lidé v Hitlerově okolí se hlavně chtěli Heydricha nějakým způsobem zbavit a odsunout ho na vedlejší kolej. I Himmlerovi se začal jeho navenek věrný, ve skutečnosti neustále nenápadně intrikující a kotníky okopávající nohsled zajídat.

Pro Heydricha neznamenal mise v Čechách výminku jako pro Neuratha, naopak v ní viděl příležitost, odrazový můstek dál. Hodlal vůdci ukázat, že pro něj není žádný úkol nesplnitelný. Především ale nechtěl mrhat čas, protože po splnění zadání, tedy pacifikaci „národa švejků“ a likvidaci odboje, pokukoval po mnohem větším soustu, jakým se dle všech předpokladů mělo stát místo guvernéra okupované Francie. Věděl, že ho funkce na Pražském hradě může posílit a obohatit o potřebné zkušenosti z vysoké politiky a diplomacie. Protektorství tedy vzal neobyčejně vážně a rozhodně je nechápal jako trest nebo vyhnanství. Ostatně měl neustále k dispozi-

ci osobní letoun, kterým často zalétal do Berlína na inspekce a schůzky se zbytkem vedení SS.

Nadšená byla i Lina se třemi dětmi. Jak uváděla ve vzpomínkách, v Praze konečně povýšili mezi německou smetánku. Čekalo ji zde honosné sídlo v Panenských Břežanech se služebnictvem, recepce, bankety a dostatek financí. Zejména na poslední jmenované nebyla manželka někdejšího policejního oficíra zvyklá. V počátcích fungování *Sicherheitsdienst* Heydrich ani nedostával plat a rodina žila velmi skromně, mnohdy odkázaná jen na pomoc Lininých rodičů. Později coby generál přirozeně už bral odměny v řádu tisíců marek, ale stále byl jen jedním z mnoha. Až v protektorátu si užíval luxusu a privilegií státníka. Netušil, že záhy jej zde potká také smrt a ukončí pozoruhodnou kariéru ve službách černého řádu. <

⚡ **Heydrich na inspekční cestě ve Francii.** Nebýt osudového atentátu, Hitler by jej tam zřejmě poslal sjednat pořádek, jakmile by skončil své úkoly v Praze

Literatura:

Bedürftig, Friedmann: *Třetí říše a druhá světová válka*. Praha 2004

Dederichs, Mario: *Heydrich, tvář zla*. Praha 2009

Hamišik, Dušan: *Druhý muž Třetí říše*. Praha 1986

MacDonald, Callum: *Úder z Londýna*. Brno 1997

Whiting, Charles: *Heydrich, sluha smrti*. Brno 2003

„Ochránce“ českého národa

Reinhard Heydrich se ihned po příchodu do Prahy ujal se vši rozhodností a tvrdostí úkolu, kvůli kterému byl do české kotliny povolán. Pacifikace odboje znamenala pouze počáteční fázi. Heydrichova mise měla položit základy nemilosrdné poroby českého národa a úplné germanizace Čech a Moravy > PhDr. Martin Nekola

♠ **Heydrich ukazuje vlád-nou tvář** a přijímá zástupce zemědělců v tradičních krojích

Nový zastupující říšský protektor (*Stellvertreter Reichsprotektor*) se v Praze objevil 27. září 1941 a rozhodně nemrhal časem. Okamžitě vyhlásil stanné právo, které umožnilo rozsáhlé razie a na základě rozsudků stanných soudů i desítky rychlých poprav zatčených odbojářů. Do ledna 1942 zemřelo rukou popravčích na 490 osob a dalších 2 240 bylo odesláno do koncentračních táborů. Heydrich nařídil zatčení předsedy protektorátní vlády Aloise Eliáše, na něhož mělo gestapo připravenou rozsáhlou složku s nezvratnými důkazy spolupráce s exilovou vládou v Londýně. Strategicky vyčkával s Eliášovou popravou a dlouhé měsíce si ponechával prominentního vězně jako rukojmí a prostředek k vydírání kabinetu. Protektorátní autonomie pro Heydricha ostatně příliš neznamenala. 19. ledna 1942 vnučil státnímu prezidentovi Emilu Háchovi, který se stal pouhou rezignovanou loutkou, novou vládu v čele s Jaroslavem Krejčím, složenou výhradně z kolaborantů. Několika škrty na papíře zredukoval počet ministerstev, a třebaže podle Výnosu o zřízení protektorátu měli být

členové vlády jmenováni prezidentem a říšským protektorem pouze potvrzováni, Heydrich „ušetřil“ Háchovi práci. Vládu mu jednoduše sestavil, schválil a na Hrad si uštěpačně přišel pro podpis.

Nezdráhal se rozehnat ani aparát Úřadu říšského protektora. Byl detailně informován, že se podřízení jeho předchůdce Neuratha nakazili pověstnou leností svého šéfa a mylně se domnívali, že protektorát byl zřízen jenom proto, aby měli kde v klidu přežít válku. Heydrich se objevil v Praze s kompletním týmem spolupracovníků z SS. Starým úředníkům zařídil „exkluzivní“ místa na východní frontě.

94 000 židů
Z ČECH A MORAVY
ODVEZLO DO KONCENTRÁKŮ 122 VLAKŮ

Projev z pekla

2. října 1941 Heydrich přednesl na poradě úředníků, členů NSDAP a vojenských velitelů německé okupační moci v Čer-

nínském paláci nástupnický projev, kde nastínil hlavní zásady nové politiky v protektorátu. Nenechal nikoho na pochybách, že pro Čechy nebude v poválečné Evropě místo. Do triumfu německých zbraní, který umožní konečné řešení české otázky, však potřeboval národ

v srdci kontinentu přeměnit v pracovitě dělníky Říše. Prohlásil:

„V dané chvíli nesmíme z válečně důležitých a taktických důvodů přivádět Čechy v určitých záležitostech k zuřivosti a výbuchu, musíme být sice tvrdí, ale přesto musíme jednat tak, aby se nedomnívali, že musí jít do rozhodného povstání, poněvadž by neviděli žádné jiné východisko.“ Zopakoval tři hlavní úkoly: Likvidaci odboje, zajištění bezvýhradné podpory obyvatelstva pro válečné úsilí Říše a zvýšení průmyslové produkce. Velké podniky v protektorátu jako plzeňská Škodovka se napříště měly významným způsobem podílet na zbrojní výrobě Říše. V další části projevu nezapomněl zmínit, že pro úspěch německé rekolonizace Čech a Moravy bude třeba Čechy rozdělit do tří skupin. 1. **Rasově dobří**, schopní poněmčení, budou následně posláni do Říše, aby se asimilovali. 2. **Rasově špatné** nečeká nic než vysídlení na Ukrajinu či dále na východ. 3. Při úvahách o Čechách **rasově dobrých, ale špatně**

smýšlejících se znovu ukázal Heydrichův krutý pragmatismus: „U jedné části špatně smýšlejících lidí dobré rasy nezbude nic jiného, než pokusit se je usdlit v Říši,

♠ Heydrich vítá na Hradčanech šéfa SS Heinricha Himmlera

v čistě německém prostředí, poněmčit je a převychovat jejich smýšlení. Když to nepůjde, postavit je nakonec ke zdi, poněvadž vystěhovat je nemohu, neboť by tam na východě vytvořili vedoucí vrstvu, která by se postavila proti nám.“

Heydrichovy cynické, ale naprosto vážně míněné plány radikální germanizace se setkaly s nadšeným přijetím u ostatních německých papalášů v protektorátu. Především sudetský Němec K. H. Frank (před vstupem do politiky knihkupec v Karlových Varech) v klíčové funkci státního tajemníka dával najevo patologickou nenávisť k Čechům a patřil mezi nejhorlivější exekutory represivních nařízení. Heydrich si spolupráci s Frankem velmi pochvaloval, přestože bylo u Němců z Říše zvykem spíše sudetoněmecké kolegy podceňovat a ostouzet.

Oběti černého katana

V prvotní fázi postihly germanizační záahy především Benešovsko a Sedlčansko. Za Neurathova protektorství se jednání

Říšští protektoři v Čechách a na Moravě

Nejvyšším německým úředníkem v protektorátu byl říšský protektor, Hitlerův zástupce a prodloužená ruka. Byl oprávněn nechat se informovat o všech opatřeních české vlády, udělovat jí rady a v případě nutnosti bez omezení vydávat nařízení a předpisy, kterými se kabinet musel řídit. V úřadovně protektora v Černínském paláci se kumuloval rozhodující administrativní vliv nad celým protektorátem.

18. března 1939 byl funkcí pověřen bývalý říšský ministr zahraničí Konstantin svobodný pán von Neurath (1873–1956). Umírněný diplomat avizoval smíření Čechů s Němci, nicméně jeho koncepce se příliš nelišila od agresivních germanizačních plánů SS. Neurath je pouze prezentoval v uhlazené formě. Nechal na území protektorátu zavést Norimberské zákony, počátkem války zatknout 8 000 Čechů i brutálně potlačit studentské demonstrace v listopadu 1939. Postupně se přestal zajímat o každodenní záležitosti a přenechával chod úřadu státnímu tajemníkovi K. H. Frankovi. Množily se aktivity českého

odboje a Hitler ztrácel s Neurathovou laxností a špatnou bezpečnostní situací v protektorátu trpělivost.

Koncem září 1941 poslal stárnoucího protektora na zdravotní dovolenou a jako dočasný zástup, který měl Čechy zpacifikovat, povolal Reinharda Heydricha (1904–1942). Po jeho smrti se zastupujícím říšským protektorem stal velitel pořádkové policie a vůbec jediný nositel hodnosti SS-Oberstgruppenführera Kurt Daluege (1897–1946). Patřil mezi hlavní architekty teroru heydrichiády včetně vypálení Lidic a Ležáků a stovek poprav. Tlačil na Čechy, aby se aktivně zapojili do válečného snažení Říše. Tichý odpor či pasivita se rovnaly nepřátelství, a tím pádem smrti. Daluege se nesnášel s K. H. Frankem, který proti němu soustavně intrikoval. Když se přidaly zdravotní potíže spojené s nadměrnou konzumací alkoholu a dědičnou syfilidou, byly Daluegeho dny v Praze sečteny. 20. srpna 1943 jej Hitler odvolal, stejně jako poslal definitivně do důchodu „léčícího“ se Neuratha. Novým protektorem se stal dosavadní ministr vnitra Wilhelm Frick (1877–1946), který

slavnostně převzal funkci 14. října 1943, avšak reálně se v protektorátu vyskytoval jen sporadicky. Jako nevýznamná figurka ani nemusel. Veškerou moc nad německou administrativou v Čechách a na Moravě totiž převzal K. H. Frank, povýšený do funkce státního ministra.

♠ První protektor v Čechách a na Moravě Konstantin von Neurath

o vysídlování českých vesnic v této oblasti vlekla, Heydrich naopak zasáhl rychle. Schválil vybudování rozsáhlého cvičiště pro SS u Štěchovic a Benešova, jež mělo mít přes 43 tisíc hektarů a kvůli kterému bylo vystěhováno kolem 31 000 lidí z pětadesáti přilehlých obcí. Chytré však naložil realizaci plánu na hřbet českým úředníkům a četníkům, na něž

Říši a připojeném Rakousku co nejdříve zmizet i z „čistě německého prostoru Čech“. Vysídlenci s Davidovou hvězdou měli být v několika etapách transportováni do ghatt v Minsku a Rize. Již počátkem října 1941 Heydrich podepsal příkaz odeslat na východ prvních 5 000 protektorátních Židů. Celkem jich do konce války nacisté vyvezli ve 122 nákladních

„Když se nedají poněmčít,
musíme je postavit ke zdi“

Reinhard Heydrich

pak směřovala největší zloba postižených. Rychlý proces s obyvatelstvem ve středních Čechách dával na srozuměnou, jaké změny čekají zbytek země po válce. I samotná Praha měla být do poslední uličky na předměstí zbavena českého rázu. Do metropole dorazil počátkem ledna 1942 i Hitlerův dvorní architekt Albert Speer, kterého Heydrich pozval na osobní prohlídku historického centra. Speer navrhl zbourat jedno křídlo Pražského hradu a nahradit jej komplexem administrativních budov. Plánoval nový palác umění, operu či náměstí v pompézním říšském stylu. Netřeba dodávat, kolik tisíc Pražanů by kvůli tomu ztratilo domovy.

Po zřízení protektorátu žilo v Čechách a na Moravě 118 000 Židů. Heydrich okamžitě po nástupu do funkce zdůraznil, že toto nechtěné etnikum musí po

⚡ **Poslední velká akce Kuratoria pro výchovu mládeže se konala v prosinci 1944 v pražské Lucerně, dávno po smrti „duchovního otce“ této organizace, Reinharda Heydricha**

◀ Protektor Heydrich při projevu 2. října 1941

vlacích 94 000, jen 3 371 se v nuzných podmínkách koncentračních táborů dožilo osvobození. Protektor byl s průběhem spokojen a chlubil se i Himmlerovi, především s fungováním historické vojenské pevnosti Terezín, kterou nechal přebudovat na ghetto a přestupní zastávku do lágrů smrti.

Mládí vpřed

Heydrich věděl, že klíč k úspěchu poněmčení české kotliny spočívá i v mládeži, která se oprostí od zakořeněné nedůvěry k velkému germánskému bratrovi. Tu zanechala v generaci jejích rodičů uplynulá desetiletí. Heydrich začal pracovat na ideologickém podchycení mládeže od raného věku a převychování v duchu nacionálního socialismu. Kromě toho, že ani na chvíli nepomyslel na opětovné uvedení do chodu českých univerzit, uzavřených už po nepokojích v listopadu 1939, začal redukovat i počty středních škol. Protektorátní verzi *Hitlerjugend*, vzniklé za stejným účelem v Německu už počátkem dvacátých let, pak představovalo Kuratorium pro výchovu mládeže. Heydrich nastínil směr činnosti vznikající organizace (formálně byla zřízena až 29. května 1942 výnosem protektorátní vlády, dva dny po atentátu) a předal její vedení do rukou kolaborantské hvězdy první velikosti, ministra školství a lidové osvěty Emanuela Moravce a jeho štábu.

Kuratorium pohltilo veškeré ještě fungující tělovýchovné a mládežnické spolky v protektorátu a těžilo zejména ze zabraného majetku již rozpuštěného Sokola, Orla a Junáka. Moravec nechal vyškolit přes 3 500 instruktorů, kteří měli napříště dohlížet na správný vývoj mladých. Členství bylo povinné pro všechny od desíti do osmnácti let. Kdo se odmítal účastnit sportovních a vzdělávacích akcí kuratoria, mohl být předveden za policejní asistence. Hrozily vysoké pokuty i vyhazov ze školy. V rámci široké škály aktivit nemohly chybět ani intenzivní kurzy německého jazyka a studijní pobyty v Říši.

Zvláště uvědomělí cvičenci s odpovídajícími fyzickými parametry dostali tu čest vystoupat mezi elitu kuratoria, takzvané Vzorné roje (VR) pro mladší

a Oddíly Zvláštního zasazení (ZZ) pro starší členstvo. Tato líheň budoucích českých esesáků byla několikrát využita v Říši při odklizení škod bombardování. Do bojů však kvůli nedůvěře samotných Němců nezasáhla.

Cukr a bič

Heydrich patřil v protektorátu k zastáncům politiky cukru a biče, trestů a odměn. Ukázkově předvedl „sociální inženýrství“ v pojetí generála SS. V úvahách rozlišil dvě metody útlačení porobného českého národa – lámání a ohýbání. Čechy stejně jako ostatní Slovany nebylo podle Heydricha snadné zlomit, protože před silou se dokáží sklonit, ale zase se narovnat, jakmile tlak ustane.

„Pro dosažení nejlepších výsledků,“ filozofoval Heydrich, „je třeba Čechy nejprve zlomit krátkým úderem teroru, a tak později usnadnit jejich ohýbání.“ Z toho pramenila pečlivá a přesná organizace represí, které měly především demonstrativní charakter. Češi se museli bát a zároveň pochopit, že jen jako loajální služebníci Říše mají šanci přežít. Když odezněl šok ze zmíněného „úderu teroru“ z přelomu září a října

ním dílčích materiálních výhod dělníci upadli do Heydrichova područí a stali se bezvýznamnými figurkami na jeho vypočítavé mocenské šachovnici.

Na první pohled průhledná protektorova strategie skutečně nesla své ovoce. Obyvatelstvo se uchýlilo k určité poddajnosti, odpor a nenávisť k okupantům skrývalo stále hlouběji a ohýbalo se pro jejich pohozené milodary. Lidé ve městech i na vesnicích se snažili neupozorňovat na sebe, neviděli, neslyšeli, izolovali se a se sklopenou hlavou přežívali s nadějí na brzký konec zlých časů. Strach přerůstající ve zbabělost, opatrnost přerůstající v udavačství, slušnost přerůstající v podlézavou servilnost nalezly v morálně nemocné společnosti široké uplatnění. Přesně tak, jak Reinhard Heydrich chtěl.

Není pochyb, že by zastupující říšský protektor nakonec splnil většinu úkolů, které si

⚡ **Emanuel Moravec,** předseda kuratoria a současně ministr školství a národní (později „lidové“) osvěty

„Čechy je třeba zlomit krátkým úderem teroru a usnadnit tak jejich ohýbání“

Reinhard Heydrich

1941, protektor otočil a ukázal i přívětivou tvář. V lednu 1942 zrušil stanné právo, propustil několik desítek studentů z koncentračních táborů, přijímal za asistence tisku vybrané delegace odborů, zemědělců nebo dělníků, ukazoval pózu mecenáše vědy a umění.

Usiloval především o sympatie dělníků, kterým nechal zvýšit přiděly potravin a tuků, nabízel jim dovolené, lázně, zdravotní či úrazové pojištění. Zaměstnance továren vyzval, aby sepisovali své stížnosti a přání, po nichž následovaly propagandisticky šikovně využitě činy. Daroval dělníkům dvě stě tisíc párů zimních bot, ale to byla jen špička ledovce. Heydrich zasáhl také proti černému trhu. Němci i Češi, kteří se zabývali šmelinou, byli nemilosrdně popraveni. Zabavené zboží kázal Heydrich zkonfiskovat a rozdělit do závodních jídelen. Často krátkozrakým přijímá-

v Čechách sám vytyčil. Muž jeho ctižádosti a fanatického zápalu by se ani s ničím jiným nespokojil. Osud však zasáhl jinak a Heydrichově rakvi se 9. června 1942 dostávalo v Berlíně státních poct od celého vedení Třetí říše včetně Hitlera. Vůdce měl pro Heydricha jistou slabost. Jakmile se dozvěděl o atentátu, trval na krvavé odvetě proti Čechům. Chtěl do protektorátu nasadit krutého velitele jednotek SS pro boj s partyzány Ericha von dem Bacha-Zelewského. Himmler však spolehlivého zabijáka potřeboval na východní frontě. Ale ani Kurt Daluge, jenž úřad říšského protektora převzal, rozhodně nepatřil k umírněným nacistům. Cukr se rozpustil v žáru, který po

Heydrichově skonu zachvátil protektorát. Ke slovu přišla už jen politika biče. <

⚡ **Říšský protektor Kurt Daluge,** Heydrichův nástupce

Literatura:

- Čvančara, Jaroslav: *Heydrich*. Praha 2004
- Gebhart, Jan-Kuklík, Jan: *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha 1996
- Linhartová, Lenka: *Heydrichova okupační politika v dokumentech*. Praha 1987
- Uhřík, Jan: *Ve stínu říšské orlice*. Praha 2002

Mozek atentátu ukrytý v Británii

Nápad zabít Heydricha nevzešel z hlav pronásledovaných odbojářů doma ani zpoza kremelských zdí, kde našli útočiště českoslovenští komunisté, sami sebe označující za nejradikálnější bojovníky proti nacismu. Troufalý, nebezpečný a zároveň obdivuhodný plán se zrodil v kruzích okolo prezidenta Beneše a jeho blízkého spolupracovníka, špióna Františka Moravce

> PhDr. Martin Nekola

🚩 **Prapor 1. československého pěšího pluku ve Francii**, který po obsazení Francie prošel reorganizací a stal se 1. praporem 1. československé smíšené brigády ve Velké Británii

Beneš abdikoval na prezidentský úřad 5. října 1938 a spolu s manželkou odletěl do londýnského exilu. Nad Sudety vlál prapor s hákovým křížem, slovenští představitelé podlézali nacistům s cílem získat jejich posvěcení pro založení nezávislého státu, Masarykova idea českoslovakismu, kterou Beneš věrně následoval, se drolila na padrť a politickou arénu pomalu opanovaly fašistické síly. Nepřáteli okleštěná republika neměla jinou šanci, než nastoupit na cestu smíření s Německem a odstoupit od předchozího dvacetiletého vývoje. Beneš se odmítal podílet na podobné deformě státu a společnosti. Vlastně ani nemohl jednat jinak, než zvolit odchod do zahraničí. Druhá republika již nebyla Benešovým dítětem jako ta první.

Po sto sedmašedesáti dnech se však soukolí dějin znovu pohnulo. V mrazivých nočních hodinách ze 14. na 15. března 1939 překročila německá vojska hranice a okupovala zbytek českých zemí. Zrodil se nenáviděný Protektorat Böhmen und Mähren. Za dalšího půl roku nacisté rozpoutali druhou světovou válku. Beneš, který

podobný vývoj předpokládal, nechtěl připustit, aby svět v českém národě, toho času zcela v područí Němců, viděl pomahače agresivní expanze hákového kříže. Byl připraven stanout v čele zahraničního odboje, organizovat boj Čechoslováků za opětovné osvobození vlasti, vrátit národu i sobě samému pošramocenou hrdost. Věřil, že Hitler jednoho dne padne, a chtěl se do Prahy vrátit v čele průvodu, oslavován coby osvoboditel, podobně jako jeho velký vzor T. G. Masaryk. Také ten opouštěl za první války Čechy ponižován a pronásledován, aby o čtyři roky později vystoupal na vrchol v nově zrozené republice.

Beneš se tedy jako soukromá osoba opět chopil vesla, shromáždil kolem sebe blízké stoupence, včetně velvyslance ve Velké Británii Jana Masaryka, a dosti nevybíravě odstavil konkurenty, kteří si činili ambice na vedení zahraniční akce jiným způsobem.

Daleko od domova

Exilová vláda v Londýně, která však musela o uznání svého statutu Západem svádět tuhé di-

plomatické boje, s němou hrůzou hleděla na efektivitu, s jakou nacisté rozprášili odboj v protektorátu a zpřetřhali jeho svazky s exilem. Protinacistické aktivity zamrzly natolik, že Benešovi spolupracovníci museli odrážet nepříjemná obvinění z defetismu. Západní velmoci totiž viděly atentáty, sabotáže a partyzánské útoky, kterým nacisté čelili v okupovaném Polsku, Jugoslávii, ale i Norsku nebo Francii, a pak smutné srovnání s téměř mrtvolným klidem, panujícím v Čechách a na Moravě. Prezident Beneš se děsil okamžiku, kdy bude český národ plošně obviněn z kola-

u Britů. Marně totiž vedl táhlá jednání na téma oduznání (odvolání uznání) Mnichovské dohody s britským ministerstvem zahraničí, které se nechtělo i přes válečný stav s Německem znovu zabývat komplikovanými státoprávními spory ve střední Evropě. Winston Churchill sice už 30. září 1940 v rozhlasovém projevu k obyvatelům protektorátu prohlásil, že Mnichovskou dohodu považuje za zničenou německými vojenskými akcemi, ale žádný oficiální akt oduznání nenásledoval.

Ukázalo se, že kromě ilegální KSČ, která však přijímala příkazy ze zcela

⚡ **Jedna z československých jednotek při pochodu liverpoolskými ulicemi po plavbě z Francie**

„Britští politici dlouho **váhali s oduznáním Mnichovské dohody**“

borace s nacisty a napomáhání jejich válečnému úsilí, a byl odhodlán ukázat sílu paběrkujícího českého odboje. Mimoto sám nutně potřeboval posílit svou autoritu

jiných míst, neexistovala v Heydrichově hájenství represí a strachu žádná jiná odbojová síť schopná akce. Odboj tedy musel přijít zvenčí a přímo v té nejvíce

demonstrativní formě. Byl nutný politický atentát. Sověti a především Britové tak měli být ujisti o intenzitě odporu Čechů k okupaci.

Prozatímní státní zřízení ČSR

Pod tímto názvem se skrývá specifické institucionálně-politické uspořádání československého exilu v letech 1939–1945, v období faktické okupace Čech a Moravy Německem a samostatné existence satelitního Slovenského štátu. Exulantské kruhy okolo prezidenta Edvarda Beneše vytvořily síť kvazi institucí, vyjadřujících kontinuitu československé státnosti v podmínkách jejího zpochybnění Mnichovskou dohodou. Usnesení o zřízení Prozatímního státního zřízení ČSR na britských ostrovech přijali exulanti 9. července 1940 v Londýně. Vystaly tři zásadní úkoly. Dosáhnout u západních spojenců oficiálního uznání československých orgánů v zahraničí, koordinovat domácí a zahraniční složky protinacistického odboje a konečně formulovat politické uspořádání v poválečném Československu.

Výkonnou moc v tomto provizorním uspořádání vykonával prezident a exilová vláda (vedená lidovcem Janem Šrámekem) s několikrát se měnícím počtem resortních ministrů a ministrů bez portfeje, doplněných o takzvané státní tajemníky z řad Slováků. Beneš provedl dvě velké

⚡ **Prezident Edvard Beneš a předseda exilové vlády Jan Šrámek si podávají ruce**

rekonstrukce kabinetu v říjnu 1941 a poté v listopadu 1942, když vystrnadil příliš hlasité kritiky orientace československé zahraniční politiky na Sovětský svaz. Konkrétní agenda vlády se točila okolo organizace zastupitelských orgánů, zahraniční armády a její účasti na válečných operacích. Měla pravomoc vydávat vládní nařízení, avšak kompetence vydávat

rozhodující ústavní dekrety náležela pouze prezidentovi. Pozici parlamentu zastávala takzvaná Státní rada. Ta ale byla jako instituce nevolená, jmenovaná vždy na rok prezidentem a byla chápána spíše jako poradní a pomocný kontrolní sbor.

Exilová vláda nejprve úřadovala v Park Street vedle Hyde parku, během těžkého bombardování Luftwaffe muselo být sídlo dočasně přesunuto do budovy československého velvyslanectví na Grosvenor Place 9. Od prosince 1940 se schůze vlády odehrávaly v honosném domu na Princes Gate 60, nedaleko od proslulé koncertní síně Royal Albert Hall. Prezident Beneš našel útočiště ve vesnici Aston Abbots v Buckinghamském hrabství, necelých čtyřicet kilometrů severozápadně od Londýna. Hned ve vedlejší vísc Wingrave pobývali úředníci prezidentovy kanceláře. Beneš byl za umístění rád, nedaleko totiž stál zámeček Chequers, kde Winston Churchill zřídil svůj vojenský stan.

Existence celého prozatímního státního zřízení byla ukončena 4. května 1945 v Košicích, kde ze členů londýnského a moskevského odboje vznikla první vláda Národní fronty.

▲ **Plukovník František Moravec s plukovníkem Alfarem Hesketh-Prichardem**, velitelem britského SOE (Special Operations Executive) čili Oddělení speciálních operací

Vhodný cíl

Plukovník František Moravec, duše československé zpravodajské služby v zahraničí, vysílal výsadky do protektorátu. Parašutisté měli navazovat kontakty se zbytky podzemní organizace a zjišťovat skutečný stav odboje po Heydrichových smrtících zásazích. Edvard Beneš k sobě koncem listopadu 1941 povolal Moravce a seznámil jej se svým úmyslem využít dalšího výsadku k radikálnímu činu, nejlépe atentátu na některého z vůdčích představitelů okupační moci nebo předních kolaborantů. Uvažoval o Emanuelu Moravcovi či K. H. Frankovi, nakonec i vzhledem k ohlasu, jaký by akce měla vzbudit v zahraničí, zvolil Heydricha. Nejen jako Hitlerova nejmocnějšího místodržícího v Praze, ale i jako symbol všeho zla, které Hitlerův režim ztělesňuje.

Plukovník Moravec měl pochyby a varoval prezidenta, že Heydrichova smrt bude mít fatální důsledky pro obyvatelstvo. Beneš s klidem vyslechl argumenty, nicméně prohlásil, že coby vrchní velitel musí činit i těžká rozhodnutí a akce bude

nakonec prospěšná pro českou věc. Poté nařídil absolutní utajení (o skutečném poslání budoucí výsadkové skupiny AN-THROPOID zprvu věděly pouze čtyři osoby) a svěřil přípravy do Moravcových rukou. Plukovník nezatežoval prezidenta operačními nebo technickými podrobnostmi, jen mu pravidelně hlásil pokroky.

Moravec mezi československými vojáky v parašutistickém výcviku v Británii vybral deset nejlepších, kteří se všichni dobrovolně přihlásili k dalšímu speciálnímu výcviku uprostřed nehostinných planin ve Skotsku.

Nejlepší z nejlepších

Moravec záměrně vybral vojáky, kteří byli svobodní, bezdětní, nepocházeli z Prahy, ani zde neměli žádné příbuzné či známé, kteří by je na ulici mohli poznat. I maličkosti a náhody mohly celou misi zhatit.

Cvičení byli drženi v naprosté izolaci a absolvovali tvrdý šestitýdenní vzdušný, sabotážní a ženíjný výcvik, výcvik v používání malých zbraní všeho druhu, v zacházení s nožem, výrobě bomb a nástražných zařízení, v topografii, šifrování, čtení map, přežití v přírodě, přípravě úkrytů a tras obrany proti sledování. Instruktory v naprosté většině dodalo Oddělení speciálních operací (Special Operations Executive – SOE), fungující s nejvyšším utajením i v rámci britských ozbrojených sil a úzce spolupracující s Františkem Moravcem.

Vůbec celá britská úloha byla poněkud podceňována, až nedávno se ve světle odkrytých archivních dokumentů ukázalo, jak byli Britové štedří při poskytnutí moderního vybavení i zajišťování samotného výcviku. Parašutisty například nad protektorátem shodil bombardér typu Halifax, schopný dolétnout tam i zpět

bez mezipřistání. Podobné letouny měli Britové k dispozici jen tři, přesto je československým spojencům poskytli. Jasný důkaz, že zneškodnění SS-Obergruppenführera v Praze považovali za prvořadý úkol. Moravec spolu s plukovníkem SOE Alfarem Hesketh-Prichardem, který výcvik Čechoslováků řídil, se shodli na dvou jménech vykonavatelů. Vyvolenými a zároveň odsouzenými na smrt se stali dva poddůstojníci. Osmadvacetiletý Josef Gabčík, urostlý fotbalista srdečné povahy a přirozený velitel, kterého doplnil stejně starý Jan Kubiš, méně fyzicky zdatný, o to více bystrý, houževnatý, spolehlivý a vytrvalý. Kubiš byl svým introvertním vystupováním zcela odlišný od Gabčíka, přesto se skvěle doplňovali (více o nich na straně 20). Věděli, že je čeká mimořádně náročná mise a ze smrtícího kotle zřejmě neuniknou. Byli však připraveni položit život za vlast.

Poslední požehnání

Edvard Beneš netrpělivě očekával ukončení výcviku a zároveň vyslal vzkaz o tom, co se chystá, ke zbytkům odbojových centrál domů. Reakce byla okamžitá a odmítavá. Odbojáři naléhali na Beneše, aby akci odvolal. Obávali se, že by pro ně zabití Heydricha a krvavá německá odvěta měly zničující dopad. Jak už dnes víme, strach byl oprávněný. Mstící se nacisté po 27. květnu 1942 zcela rozmetali zbytky Moravcovy špionážní sítě a přerušili tak veškeré spojení s Londýnem.

Beneš zůstal neoblomný. Krátce před plánovaným odletem přijal prezident v listopadu 1941 Gabčíka s Kubišem k audienci. Poděkoval jim za historickou úlohu, kterou zanedlouho sehrají, a při loučení byl podle svědků hluboce dojat hrdinstvím obou mladíků.

» **Plukovník Moravec** ve společnosti prezidenta Beneše

» **Čtveřice důležitých mužů československého exilu.** Zleva plukovník generálního štábu František Moravec, divizní generál Sergej Ingr, prezident Edvard Beneš a divizní generál Rudolf Viest

Když potom atentát úspěšně proběhl, měl pro československý exil velmi rozporuplné důsledky. Heydrichův nástupce Kurt Daluege spolu se sekretářem K. H. Frankem uštědřili ochromenému domácímu odboji poslední ránu. Na druhou stranu dolní komora britského parlamentu 5. srpna 1942 oficiálně anulovala závazky plynoucí z Mnichovské dohody a váhavě akceptovala budoucí princip poválečného vysídlování a výměny obyvatelstva. Ministr zahraničí Anthony Eden prohlásil, že „vláda Jeho Veli-

„Atentát na Heydricha sice přinesl represe v protektorátu, **ale pro exilový odboj byl klíčový**“

čenstva se pokládá za zbavenou všech závazků v tomto ohledu“. Později se ukázalo, že atentát neměl strategický význam pro další vývoj války, ale pro postavení Edvarda Beneše v exilu a respekt západních spojenců měl naopak význam zcela zásadní. Protektorát už nebyl v očích jiných domovem poddajných služebníků Říše, ale svébytného národa, čelícího brutálnímu útlaku.

Metropole nad Temží za války poskytla úkryt polské, nizozemské, norské i francouzské exilové vládě. Všechny udržovaly těsný kontakt s do-

movem a pomáhaly oslabovat nacistické panství nad kontinentální Evropou. Pouze atentát na Heydricha však vyvolal vlnu nadšení a dodnes není ve světě zapomenut. Bezprostředně po válce se ale komunisté snažili snížit jeho význam a prezentovat ho jako zbytečný hazard s krvavou dohrou. Beneš coby iniciátor oficiálně napadán nebyl, Františka Moravce však čekalo nepříjemné vyšetřování, vyhazov z armády a konečně potupný odchod do v pořadí již třetí emigrace. Dějiny mnohdy bývají nespravedlivé. ◀

Literatura:

Brown, Martin: Jak se jedná s demokraty. Praha 2008

MacDonald, Callum: Úder z Londýna. Brno 1997

Moravec, František: Špion, jemuž nevěřili. Praha 2002

Šolc, Jiří: Po boku prezidenta. Praha 2007

PORTRÉT

Velitel zpravodajské služby

František Moravec (1895–1966) byl během první světové války legionářem v Rumunsku, Srbsku a Francii. V nově vzniklém Československu prošel několika funkcemi v armádě, než v roce 1934 zakotvil u 2. oddělení generálního štábu, jinými slovy armádní zpravodajské služby. Přestože patřil k zastáncům obrany republiky za každou cenu, i po Mnichovské konferenci zůstal věrný Benešovi. 14. března 1939, jen pár hodin předtím, než wehrmacht začal obsazovat české území, nařídil zničení tajných materiálů a spolu s dalšími zpravodajci opustil republiku za pomoci britské rozvědky. V Londýně budoval pro potřeby exilové vlády zpravodajskou službu, avšak pro svou konfliktní povahu a notnou dávku ješitnosti se dostával do častých sporů s ministry i vedením

britské rozvědky. Spoléhal na přátelství s Benešem, který konzultoval přípravy atentátu na Heydricha výhradně s ním. Informace z Moravcových agenturních sítí v protektorátu o německé válečné výrobě byly pro Spojence velmi důležité. Po odhalení většiny odbojových vysílaček gestapem ale informační kanály povážlivě vyschly a Moravcovy schopnosti a možnosti byly podrobeny ostré kritice. Do osvobozeného Československa se vrátil v hodnosti brigádního generála, jenže komunisty prolezlá armáda neměla o další služby zkušeného zpravodajce zájem. Krátce po únoru 1948 odešel potřetí v životě za hranice, kde pomáhal demokratickým exulantům a západním rozvědkám vést komplikované špiónážní hry studené války. Zemřel roku 1966

ve Washingtonu jako penzionovaný konzultant Pentagonu pro československé otázky.

» **František Moravec**, vůdce československých zpravodajských služeb v exilu

MEDAILON

Dva stateční střelci

Pro úkol zabít zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha byli nakonec vybráni Čech Jan Kubiš a Slovák Jozef Gabčík. Kdo vlastně byli tito dva mladí muži, kteří měli provést nejvýznamnější odbojovou akci na území protektorátu?

> PhDr. Vladimír Černý

JAN KUBIŠ

Kamarádský a klidný

Život muže, který hodil bombu na Heydrichův vůz, byl až do začátku druhé světové války prostý a neprovázela ho žádná velká dramata. Narodil se 24. června 1913 v Dolních Vilémovicích jihovýchodně od Třebíče. Když vychodil obecnou školu, začal pracovat jako čeledín v obci Rudíkov a nějaký čas si přivydělával jako topič. Aktivně také působil v tělovýchovné jednotě Orel. V říjnu 1935 byl odveden a základní vojenskou službu vykonával u 31. pěšího pluku „Arco“ v Jihlavě. Nadřízení si všimli, že Kubiš je dost schopný, proto byl zařazen do poddůstojnické školy, kterou ukončil jako 40. ze 121 frekventantů. V armádě zůstal i po ukončení vojenské služby. Jakožto délesloužící poddůstojník byl převelen k 34. pěšímu pluku „Střelce Jana Čapka“ v Opavě. Zde následně v hodnosti četaře převzal funkci velitele družstva. V posudku byl tehdy hodnocen těmito slovy: „*Kamarádský, klidný, tichý a mírné povahy, ukázněný, vytrvalý, dobrého vojenského vystupování a tělesně zdatný.*“

Mobilizace, cihelna a útek

V době záříjové mobilizace roku 1938 byl zástupcem velitele čety u 3. roty XIII. strážního praporu 15. pěšího

pluku. Tomuto strážnímu praporu byl přidělen úsek lehkého opevnění na Opavsku mezi obcemi Malé Heraltice a Jamnice. Po přijetí podmínek Mnichovské dohody ze strany Československa však k žádné válce nedošlo, proto byl četař Kubiš demobilizován. Vrátil se tedy do rodné vesnice, kde přijal práci v cihelně. Když potom nacisté v březnu 1939 okupovali území Čech a Moravy, patřil Jan Kubiš k lidem, kteří se od počátku odmítali s touto situací smířit.

Proto již 14. června téhož roku ilegálně překročil protektorátní hranici směrem do

⚔ **Divizní generál Rudolf Viest**, velitel 1. československé divize v Agde

⚔ Nejznámější portréty atentátníků Kubiše (vlevo) a Gabčíka

Polska. Nejprve krátce pobýval v Krakově a poté jej zapsali do vznikající československé vojenské jednotky v Malých Bronowicích. Tehdejší polské poměry však na Kubiše příliš dobře nepůsobily, a proto odplul koncem července na palubě lodi *Chrobry* do Francie. Zde vstoupil do Cizinecké legie a po vypuknutí války s Německem v září 1939 se připojil k postupně vznikajícím československým jednotkám v jihofrancouzském městečku Agde. Již v Polsku se přitom poznal s postavou sice nevelkým, ale svalnatým mladým vojákem podobných životních osudů. Jeho jméno znělo Jozef Gabčík.

JOZEF GABČÍK

Slovenský parašutista

Životní pouť Jozefa Gabčíka začala 8. dubna 1912 v malé vesničce Poluvsi nedaleko Žiliny na Slovensku. Mladý Jozef se projevil jako talentovaný řemeslník poté, co se nejprve v Čechách vyučil kovářem a následně ještě v Žilině zámečníkem. Prezenční vojenskou službu nastoupil počátkem října 1932 u 14. pěšího pluku v Košicích a také absolvoval s velmi dobrým prospěchem poddůstojnickou školu v Prešově.

Fotografie a ilustrace: Wikipedia, archiv autora

Když mu doba „vojny“ skončila, zůstal v armádě dál jako dělesloužící poddůstojník a po třech letech si podal žádost o přeložení do vojenské chemické továrny v Žilině. Utrpěl zde ovšem vážnější pracovní úraz, načež pracoval jako vedoucí skladu toxických látek. Když však byl 14. března 1939 vyhlášen „samostatný“ Slovenský stát, Jozef si uvědomil, že nový režim ve vleku nacistického Německa není nic pro něj. Proto již 1. května odešel za hranice a stejně jako Kubiš vstoupil do československé vojenské jednotky na území Polska. Oba pak také odpluli do Francie a po krátkém intermezzu v Cizinecké legii byli 26. září prezentováni k československé jednotce v Agde.

Gabčík zde získal funkci zástupce velitele kulometné čety. Jenže ani ve Francii neměli oba muži zůstat dlouho. Když v květnu 1940 zaútočila německá armáda západním směrem a rychle postupovala, Francouzi nebyli schopni tento příval zadržet. Na hroutící se frontu vyslalo velení v poslední chvíli dva československé pluky, jejichž příslušníci byli ustupujícími francouzskými vojáky posměšně komentováni slovy: „*Kam se hrnete, blázni?*“ Bojový křest si tady odbyli i Kubiš s Gabčíkem a prvně jmenovaný byl za svou statečnost vyznamenán válečným křížem *Croix de Guerre*. Jenomže francouzské porážce už nemohla zabránit největší statečnost a československé jednotky měly štěstí, že se jim podařilo přepravit se do Velké Británie. Oba budoucí parašutisté tam dopluli na palubě egyptského parníku *Rod el Fadag*.

SPOLEČNĚ V BRITÁNII

Nebezpečná služba vlasti

Na britském území se vojáci připravovali k dalším úkolům v Moreton Paddox. Kubiš se stal zástupcem velitele čety a u příležitosti výročí vzniku samostatného Československa 28. října 1940 byl za statečnost na francouzské frontě navržen na udělení Československého válečného kříže 1939. Tímto vyznamenáním jej také 9. prosince osobně dekoroval exilový prezident dr. Edvard Beneš. Poté absolvoval s výtečným prospěchem rotmistrovský kurz a v březnu 1941 byl povýšen na rotmistra pěchoty. Gabčík sloužil jako zástupce velitele jiné čety, ale u stejné rotě jako Kubiš. Vzhledem k tomu, že československá brigáda se zatím do bojů s nepřítelem nijak nezapojovala, hledali oba přátelé možnost, jak působit proti nacistům intenzivnějším způsobem.

Kubiš se pokusil využít své někdejší zámečnické praxe a požádal o přeložení k leectvu, kde by mohl působit jako palubní

střelec bombardéru. Jenže takových žádostí přicházelo velké množství a zdaleka ne každé mohlo být vyhověno. Nakonec ale vše dopadlo úplně jinak.

Mezi vojáky se totiž začali od počátku roku 1941 objevovat důstojníci s otázkou: „*Chceš se přihlásit k čestné, ale nebezpečné službě ve vlasti?*“ Takto byli oslovováni muži vytipovaní k plnění zvláštních úkolů v okupovaných zemích a následovaly pohovory, během nichž jim bylo podrobněji vysvětleno, o co se vlastně jedná. Vojáci se měli stát frekventanty speciálního výcviku určeného pro nasazení v nepřátelském týlu, kde bylo jejich úkolem provádět zadané zpravodajské, sabotážní či spojovací úkoly.

⚡ Znak 2. československého pěšího pluku v jihofrancouzském Agde

„Chceš se přihlásit k čestné, ale nebezpečné službě ve vlasti?“

V krajním případě museli být připraveni obětovat i vlastní život.

Samotný trénink začal v letních měsících roku 1941 ve středisku britských výsadkových jednotek v Manchesteru a probíhal v několika kurzech. Jako jeden z prvních nastoupil 16. července 1941 speciální výcvik ve Skotsku Gabčík. Jeho nadřízení s ním byly velmi

Přehlídka československých vojáků ve francouzských uniformách.

Uprostřed je britský generál a vedle něj v první řadě dva budoucí atentátníci Jan Kubiš a Jozef Gabčík

spokojeni a v oficiálním hlášení uvedli: „*Je příjemný a velmi disciplinovaný voják. Není tak nápaditý jako někteří jiní a je pomalejší v získávání poznatků. Je naprosto spolehlivý a velmi odvážný. Je dobrý vedoucí, jestliže si je jist svou základnou, a poslouchá do písmene.*“ Kubiš zahájil výcvik o měsíc později a v jeho posudku se objevila poznámka, která byla později velmi často citována: „*Výbušniny a ničení: dobře, praxe pomalá.*“ Celkově však byl hodnocen jako „*dobrý, spolehlivý voják, klidný a veselý.*“ <

Literatura:

Andrejs, Jaroslav: *Smrt boha smrti*. Brno 2008

Břečka, Jan: *Muž, který zabil Heydricha. Jan Kubiš*. In: *Osobnosti moravských dějin 1*, Brno 2006, s. 499–508

Čvančara, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997

Šolc, Jiří: *Přijďme za svítání*. Praha 2005

✚ **Čeští vojáci** během parašutistického výcviku pod vedením Skotské gardy

Od výsadku ke dni D

Členové skupiny ANTHROPOID před sebou měli mimořádné obtížný úkol. Hluboko ve vnitrozemí nepřítele museli naplánovat a úspěšně provést atentát na nejmocnějšího muže protektorátu. K tomu potřebovali podporu domácího odboje, proto s sebou parašutisté vezli záchytné adresy osob, které jim měly poskytnout pomoc

> PhDr. Vladimír Černý

Dne 28. prosince 1941 nastoupili do čtyřmotorového bombardovacího letounu Halifax NF-V příslušníci celkem tří výsadkových skupin. Kromě Gabčíka a Kubiše z desantu ANTHROPOID zde byli členové skupin SILVER A a SILVER B. Zejména s desantem SILVER A měli přijít budoucí atentátníci ještě do styku. Tomu velel nadporučík Alfréd Bartoš a dále ho tvořili rotmistr Josef Valčík a radiotelegrafista svobodník Jiří Potůček. Letoun vzlétl ve 22 hodin místního času a ráno 29. prosince okolo druhé hodiny doletěl pod ochranou tmy nad protektorátní území. Ve 2 hodiny 15 minut stroj pronikl nad Plzeň a o devět minut později se

rozsvítilo zelené světlo, což byl pro Gabčíka s Kubišem povel k seskoku. Ještě než zmizeli v mracích, podali dispečerovi ruku se slovy: „Brzy o nás uslyšíte. Uděláme všechno, co bude možné.“ Všechny tři skupiny však byly vysazeny s navigačními chybami desítky kilometrů od míst, která jim byla určena. Gabčík a Kubiš dopadli na zasněžené pole v blízkosti obce Nehvizdy u Prahy místo předpokládaných Ejovic nedaleko Plzně. Tři minuty po ANTHROPOIDU vyskočili z letounu muži desantu SILVER A, kteří se dostali na Poděbradsko namísto plánovaného Pardubicka. Na Pardubicku se zato ocitli po výskoku oba členové skupiny SILVER B, kteří původně měli

začít svoji operaci v prostoru Českomoravské vrchoviny. Tyto omyly ztížily výsadkářům první hodiny pobytu na území protektorátu, přesto se však všichni odhodlaně pustili do plnění svých úkolů. Členové ANTHROPOIDU přečkali po dopadu zbytek noci v osaměle stojící zahradnické budce a také zde ukryli část svého operačního materiálu.

Domácí odbojáři

Přistání neproběhlo úplně hladce, protože Gabčík utrpěl lehké zranění na noze. Chvilí po dopadu se setkali s římskokatolickým farářem Františkem Samkem, což byl první člověk, který jim na území Čech poskytl

» **Britská posádka**, která řídila letadlo převážející parašutisty ze tří desantů v noci z 28. na 29. prosince do protektorátu

podrobnější informace. Nejdůležitější byly údaje o tom, kde že se vlastně přesně nacházejí. Parašutisté poté nasedli do ranního vlaku jedoucího směrem na Rokycany. Bylo jim totiž jasné, že bez pomoci domácích odbojářů to nepůjde, a tak se snažili kontaktovat osoby, jejichž adresy obdrželi v Britá-

„Brzy o nás uslyšíte. **Uděláme všechno, co bude možné**“

Gabčík s Kubišem před odletem

ni. Je ovšem nemožné přesně rekonstruovat činnost obou parašutistů, protože nacisté popravili většinu lidí, kteří jim poskytli pomoc. Svědecké výpovědi těch, co válku přežili, si pak v mnohém odporují.

Jisté je, že Gabčík s Kubišem brzy

navázali spojení se sokolskou ilegální odbojovou organizací Jindra a s její pomocí se dostali do Prahy. Zde se hlavním přechovávatelem parašutistů stal sedmačtyřicetiletý řídící učitel Jan Zelenka-Hajský, který bydlel na Žižkově v Biskupcově ulici č. 4. Jen o kousek dál

byl ve druhém patře činžovního domu byt Marie Moravcové. Ten se stal záchytným centrem pro kontakt s parašutisty dalších skupin, které v protektorátu postupně přistávaly. K nejzasvěcenějším spolupracovníkům přitom patřil její dvacetiletý syn Vlastimil Moravec,

Operace ANTHROPOID

V podzimních měsících roku 1941 začali Britové jednat s představiteli Benešovy exilové vlády o zahájení speciálních operací na někdejších československém území. Tehdy se také začalo hovořit o významné teroristické akci. Jako Gabčíkův partner nebyl původně vybrán Kubiš, ale rodák ze Slaného u Prahy rotný Karel Svoboda. Ten se také spolu s Gabčíkem zúčastnil 3. října 1941 porady zpravodajských důstojníků u náčelníka II. odboru MNO plukovníka Františka Moravce, během níž bylo rozhodnuto provést atentát na některého významného představitele nacistické okupační moci.

Když koncem října získali českoslovenští zpravodajci podrobnější informace o teroru probíhající v protektorátu po vyhlášení prvního stanného práva (viz „Ochránce“ českého národa na straně 10), stal se definitivním cílem právě Heydrich. Atentát měl být proveden již v symbolický den 28. října 1941. Jenže Svoboda se pak během dalšího parašutistického výcviku zranil a bylo nutné za něj hledat náhradu. Volba padla právě na Kubiše, který již

delší dobu tvořil s Gabčíkem nerozlučnou kamarádkou dvojici. Oba si naprosto důvěřovali a vhodně se doplňovali. Poté odjeli zpět do Skotska k dalšímu výcviku, který měl zdokonalit jejich práci s výbušninami a střelecké schopnosti. Od 8. listopadu 1941 působili na základně Bellasis u Dorkingu, kde prohlubovali znalost dalších dovedností, nutných ke zdárnému splnění mise.

Velmi dobře si přitom uvědomovali důležitost svého úkolu a Gabčík podepsal 1. prosince 1941 dokument následujícího znění: „Můj úkol tkví v zásadě v tom, že společně s jiným příslušníkem československé armády budu odeslán do vlasti, abych v čase, na místě a v situaci, která se podle našeho zjištění na místě a za daných okolností bude zdát nejvýhodnější, provedl nějakou sabotážní nebo teroristickou akci, tak účinnou, aby měla patřičný ohlas jak doma, tak za hranicemi Československé republiky. Učiním podle

» **Prezident Beneš s Gabčíkem (vlevo) a Kubišem.** Nekvalitní, ale vzácný snímek

svého nejlepšího vědomí a svědomí vše, abych tento úkol, k jehož provedení jsem se dobrovolně přihlásil, úspěšně splnil.“ Kubiš si pak o Vánocích 1941 do deníku poznamenal: „Dnes nejsem si jistý dnem, neb jest na mně požadován zvláštní úkol, úkol velice nebezpečný, ale nebojím se ho. Jdu s chutí do práce a nezastaví mě ani to nejhorší...“ Po nekonečném čekání a dvou odkladech přišel konečně historický 28. prosinec 1941, kdy oba muži nastoupili do bombardéru Halifax NF-V, který nabral kurz směrem k protektorátu.

⚡ **Bombardér Halifax NF-V**, který přepravoval parašutisty z Británie do protektorátu

řečený Aťa, jenž parašutistům obstarával kurýrní spojení. Zásobování a ubytování zajišťovaly i další odbojářské rodiny Svatošových, Ogounových, Fafkových, Khodlových, Novákových a Piskáčkových. Tito lidé s velkou statečností podporovali parašutisty, i když si dobře uvědomovali, jaké riziko podstupují nejen oni sami, ale všichni blízcí rodinní příslušníci. Bez jejich pomoci by se příslušníci výsadků z Británie nemohli

na území protektorátu delší dobu udržet a už vůbec ne provést tak rizikovou věc, jakou bezpochyby atentát na Heydricha představoval. Gabčík s Kubišem pak navázali spojení se SILVEREM A, který si mezitím vybudoval základnu a okruh spolupracovníků v Pardubicích a okolí. Radiotelegrafista Potůček ukryl s pomocí místních lidí v lomu Hluboká u osady Ležáky vysílačku, která dostala vlastenecké jméno Libuše. Odtud zahájil pravidelné rádiové spojení s Londýnem.

Když pak Londýn vyslal v březnu a dubnu 1942 do protektorátu dalších sedm paraskupin tvořených celkem 18

vojáky, objevil se v bytě Moravcových velitel desantu OUT DISTANCE nadporučík Adolf Opálka, který měl z těchto výsadkářů nejvyšší hodnost. V sestavě jeho desantu se nacházel i budoucí zrádce Karel Čurda.

Zdržení se Škodovkou

Když se parašutisté v protektorátu pevně uchytili, mohli zahájit přípravy k atentátu. Jenže dokud Heydrich bydlel na Pražském hradě obklopen řetězem stráží, bylo dost obtížné o provedení akce reálně uvažovat. Parašutisté sice plánovali útok na salonní vagón říšského protektora, ale v praxi by to bylo opravdu hodně těžké, ne-li nemožné. Počátkem dubna 1942 však nastala mnohem příznivější situace. Zastupující říšský protektor se totiž s příchodem jara přestěhoval do zámku v Panenských Břežanech, zhruba 15 kilometrů severně od hlavního města. To znamenalo, že musel do Prahy a zpět téměř denně dojíždět svým osobním vozem. Cesta vedla přes obce Klíčany, Zdíby, Dolní Chabry a pražskou čtvrť Kobylisy. Gabčíkovi s Kubišem bylo jasné, že musí útok na nacistického pohlavára provést právě někde podél této trasy.

Přípravy však byly na krátkou dobu přerušeny jinou významnou akcí. Britské velení se již delší dobu pokoušelo vyřadit leteckým úderem z provozu

VÝZBROJ

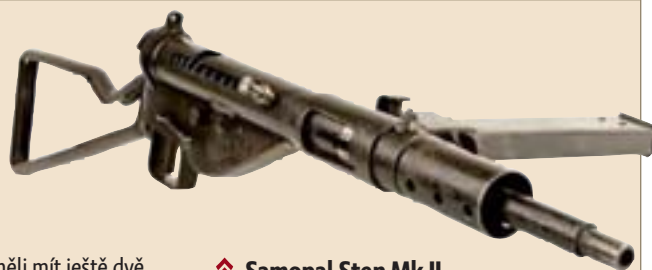
Pistole, samopal, bomby a granáty

Okolo výzbroje parašutistů dodnes panuje mnoho nejasností a v literatuře se můžeme setkat s různými údaji zejména o střelných zbraních. Co tedy s sebou Gabčík s Kubišem skutečně vezli?

Skupiny vysílané československou exilovou vládou na území protektorátu byly pro splnění svých úkolů vybaveny solidním způsobem. Obvykle se u nich ale nepředpokládaly tvrdé střety s příslušníky okupačních policejních či vojenských sil. Proto nešlo o nějaké puzy ozbrojené svalovce, kteří kosí protivníky dávkami ze samopalů po desítkách, jak to známe z amerických akčních filmů. Gabčík s Kubišem obdrželi jako osobní zbraně pistole Colt Pocket Model 1903 ráže 7,65 milimetrů s 16 náboji ve dvou zásobnících. Z jedné takové pistole střelil Kubiš krátce po atentátu na Heydrichova osobního strážce Kleina a byly také použity v kostele sv. Cyrila a Metoděje 18. června 1942. K provedení samotného atentátu

dostali parašutisté samopal Sten Mk II ráže 9 milimetrů se 100 náboji. Podle dochovaného seznamu měli mít ještě dvě pistole Colt Super Auto ráže 9 milimetrů. Není ale známo, co s nimi udělali, stejně tak jako s vrhačem bomb Tree Spigot.

Podobně byly vyzbrojeny i ostatní skupiny z Velké Británie, které v letech 1941–1942 seskočily v protektorátu. Většina výsadkářů měla ještě malé záložní pistole ráže 6,35 milimetrů značek FN, Walther nebo Webley. Také tyto malé pistole byly použity během závěrečného boje s nacisty v kostele. ANTHROPOID dostal vzhledem ke svému speciálnímu úkolu ještě šest kusů průbojných bomb naplněných plastickou trhavinou, dva zásobníky rozbušek, dva speciální nárazové zapalovače a dva ruční granáty Mills časované na čtyři sekundy. Kromě zbraní dostali

⚡ Samopal Sten Mk II.

Gabčík s Kubišem civilní oděv, falešné osobní legitimace na jména Zdeněk Vyskočil a Otto Strnad a řadu dalších věcí. Skupina ale neměla radiostanici ani žádné jiné spojující prostředky.

⚡ Britský ruční granát Mills

plzeňskou Škodovku, která pro nacisty představovala zbrojní podnik prvořadě důležitosti. Navedení bombardovacího svazu v rámci operace s krycím názvem Canonbury měla původně provést Opálkova skupina OUT DISTANCE, ale ta během přistání ztratila naváděcí radio-maják. V Londýně proto rozhodli, že navádění musí provést improvizovanými prostředky, přičemž mají být nápomocni Gabčík s Kubišem. Jejich úkolem bylo založit dobře viditelný oheň, a tak parašutisté zapálili v noci z 25. na 26. dubna dvě stodoly nedaleko Plzně. Zář z požárů měla britské bombardéry dovést k cíli, jenže veškerou snahu zmařilo špatné počasí. Bombardování tak muselo proběhnout naslepo a shozené pumy poškodily jen 29 domů v okolí města. Samotná zbrojovka nebyla zasažena ani jednou.

Přípravy na atentát

Skupina ANTHROPOID se pak vrátila do Prahy a zintenzivnila přípravy na atentát. Oběma parašutistům přitom pomáhal Josef Valčík ze SILVERU A společně s mladým Moravcem. Vojáci pečlivě zkoumali plán trasy Heydrichova Mercedesu z Panenských Břežan do Prahy a nakonec bylo rozhodnuto, že nejlepším místem k úderu bude ostrá zatáčka pod Výchovatelnu

Paraskupiny takzvané první operační vlny Byly vyslány do protektorátu v letech 1941–1942

Název skupiny	Datum vysazení	Místo vysazení	Složení
BENJAMIN	16. 4. 1941	Landeck (Rakousko)	rtn. Otmar Riedl
PERCENTAGE	4. 10. 1941	Koudelov u Čáslavi	svob. asp. František Pavelka
SILVER A	29. 12. 1941	Senice u Poděbrad	npor. Alfréd Bartoš rtn. Josef Valčík svob. Jiří Potůček
SILVER B	29. 12. 1941	Kasaličky u Přelouče	rtn. Jan Zemek čet. Vladimír Škácha
ANTHROPOID	29. 12. 1941	Nehvizdy u Prahy	rtn. Jozef Gabčík rtn. Jan Kubiš
OUT DISTANCE	28. 3. 1942	Ořechov u Telče	npor. Adolf Opálka des. asp. Ivan Kolařík rtn. Karel Čurda
ZINC	28. 3. 1942	Gbely na Slovensku	npor. Oldřich Pechal rtn. Arnošt Mikš čet. Viliam Gerik
BIVOUAC	28. 4. 1942	Požáry u Křivoklátu	rtn. František Pospíšil rtn. Jindřich Čoupek des. asp. Libor Zapletal
BIOSCOP	28. 4. 1942	Požáry u Křivoklátu	rtn. Bohuslav Kouba čet. Jan Hrubý čet. asp. Josef Bublík
STEEL	28. 4. 1942	Požáry u Křivoklátu	svob. asp. Oldřich Dvořák
INTRANSITIVE	29. 4. 1942	Padrť u Rožmitálu	npor. Václav Kindl des. Bohuslav Grabovský des. Vojtěch Lukaščík
TIN	29. 4. 1942	Padrť u Rožmitálu	rtn. Ludvík Cypal rtn. Jaroslav Švarc

„Atentát by neprospěl spojencům a pro náš národ by měl nedozírné následky“

Z depeše domácího odboje do Británie

v Kobylisích, kde muselo auto dost přibrzdit. I když parašutisté o svém úkolu mlčeli, jejich nejbližší okolí přesto vytušilo, oč se jedná. Předáci českých odbojových organizací v čele s Ústředním vedením odboje domácího (ÚVOD) nebyli z plánu Heydrichovy likvidace nijak nadšeni a poukazovali na kruté represálie, které nacisté v případě provedení atentátu bezpochyby rozpoutají.

Prostřednictvím vysíláčky Libuše odeslal 12. května Alfréd Bartoš, velitel SILVERU A, tuto depeši, v níž byl jako náhradní cíl navržen přední kolaborant, protektorátní ministr školství a osvěty Emanuel Moravec: „ÚVOD (civilní organizace) vytušil úkol Strnada a Vyskočila (tak zněla krycí jména Gabčíka a Kubiše, na něž měli vystavené falešné legitimace) a žádá o předání této depeše: Z příprav, které konají S. a V. usuzujeme přes jejich vytrvalé mlčení, že chystají atentát na H. Tento atentát by asi v ničem neprospěl spojencům a pro náš národ by

měl nedozírné následky. Nejen že by ohrozil naše rukojmí a politické vězně, ale vyžádal by si tisíce dalších životů, uvrhl národ do neslýchaného útlaku a zároveň by smetl poslední zbytky jakékoliv organizace a tím znemožnil, aby zde ještě něco užitečného bylo vykonáno pro spojence. Prosíme proto, abyste přes SILVER poslal další příkaz, aby atentát nebyl podniknut. Nebezpečí z prodlení,

Literatura:

Břečka, Jan: *SILVER B neodpovídá. Historie čs. paraskupiny z Velké Británie v letech 2. světové války*. Brno 2004

Jelínek, Zdeněk: *Operace Silver A*. Praha 1992

Rajlich, Jiří: *Mustangy nad protektorátem. Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana*. Praha 1997

Šolc, Jiří: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992

✚ **Přelet letadla Halifax** s parašutisty na palubě neunikl pozornosti Němců. Pečlivě ho zaznamenala hlásná služba luftwaffe monitorující vzdušný prostor nad protektorátem

dejte příkaz obratem. Je-li ze zahraničních důvodů třeba nějakého gesta, necht' se přejde na domácího Quislinga, v prvé řadě na Emanuela Moravce.“

Mohli Němci něco tušit?

V Londýně vzbudila depeše rozpaky, ale předáci zahraničního odboje se nedokázali včas rozhodnout, takže oba parašutisté pokračovali v přípravách svého úkolu. Po válce se však v literatuře objevila tvrzení, že někteří vysoce postavení příslušníci nacistického bezpečnostního aparátu o chystaném atentátu věděli, nebo se na něm dokonce podíleli.

V této souvislosti bylo zmiňováno hlavně jméno šefa vojenské zpravodajské služby Abwehr admirála Wilhelma Canarise (více o něm v článku Korunní princ černého řádu na straně 6). Ten se v Praze osobně objevil 18. května 1942 na poradě předních činitelů zpravodajských a bezpečnostních služeb, kterou zorganizoval právě Heydrich. Tato návštěva pak inspirovala mnohé novináře i spisovatele k různým

✦ **Poválečný soud** s Viliamem Gerikem a Karlem Čurdou

✦ **Marie Moravcová** se svými syny Vlastimilem, zvaným Aťa (vlevo), a Miroslavem

ným nepodloženým spekulacím a jakožto muž tahající v pozadí za nitky byl Canaris zobrazen také ve slavném filmu *Atentát* režiséra Jiřího Sequense z roku 1964. Pravdou je, že se s Heydrichem osobně v lásce zrovna neměli a uhlazený admirál bezpochyby smrti svého brutálního kolegy i konkurenta v jedné osobě nikterak neželal. Dodnes však nemáme k dispozici jediný dokument ani žádný hodnověrný důkaz, že by měl šéf Abwehru s atentátem cokoliv společného.

Gestapo přesto již na jaře tušilo, že na území protektorátu operují nějakí speciálně vycvičení odbojáři poslaní z Londýna. Němci se to dozvěděli díky nešťastné zradě slovenského parašutisty Viliama Gerika (viz Zrádce a konfident Viliam Gerik). Jenže ani ten neznal podrobnosti o úkolu desantu ANTHROPOID, takže nikdo kromě parašutistů samotných nevěděl, že oním „dnem D“ bude středa 27. května 1942. <

Zrádce a konfident Viliam Gerik

Gestapo již na jaře 1942 disponovalo poznatky o tom, že se na území protektorátu pohybují parašutisté vyslaní z Londýna. Hlavním zdrojem těchto informací se stal slovenský četař Viliam Gerik, který seskočil 28. března 1942 v sestavě desantu ZINC pod velením nadporučíka Oldřicha Pechala. Skupina ale byla kvůli navigační chybě vysazena místo na Moravě až u Gbel na Slovensku, což byl počátek tragických událostí.

Po seskoku se vojáci rozdělili s cílem přejít hranice ze Slovenska na Moravu. Rotmistr Arnošt Mikš s radistou Gerikem prošli bez problémů, ale samostatně se pohybující velitel Pechal narazil v pohraničním pásmu na dva německé celníky, kteří jej legitimovali a chtěli odvést na stanici. Pechal však znenadání vytáhl zbraň a oba Němce zastřelil. Poté z místa střetu utekl, ovšem v rukou jednoho z mrtvých zůstala jeho falešná občanská legitimace. Podařilo se mu sice proniknout na Moravu, ale v patách s gestapem, které na základě fotografie odhalilo důstojníkovu pravou totožnost.

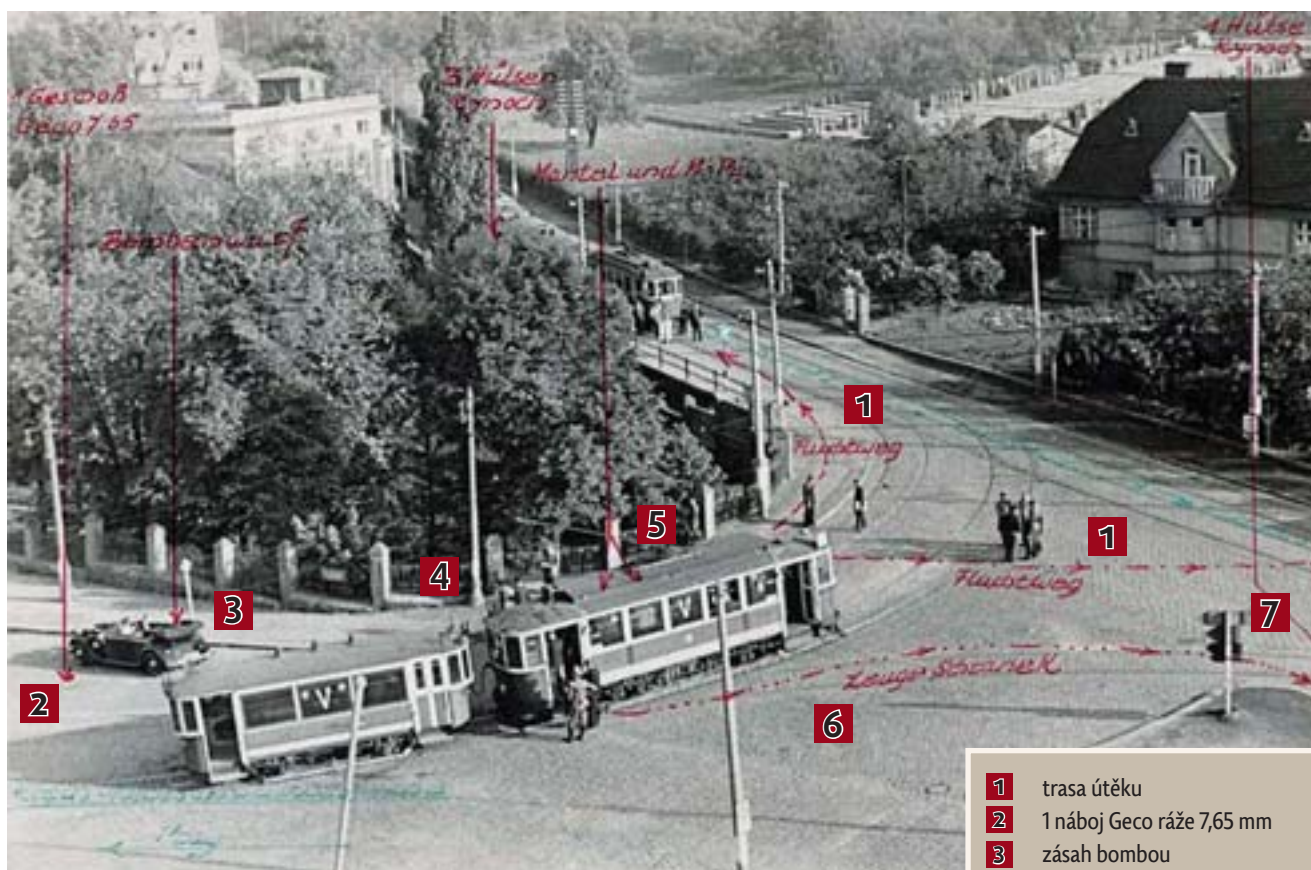
✦ **Viliam Gerik**, slovenský parašutista, byl vyslán v desantu ZINC

Pechal byl nakonec oklamán konfidenty gestapa a 2. června 1942 po statečném odporu zatčen.

Mikš s Gerikem se mezitím marně snažili najít pomoc na záchytných adresách, které měli z Londýna. Deprimovaný

Gerik nakonec rezignoval a 4. dubna se sám přihlásil na pražském policejním ředitelství. Okamžitě byl předán gestapu, a když mu bylo slíbeno, že se nemusí obávat o život svůj ani o životy rodinných příslušníků, přijal úlohu konfidenta. Jeho podrobné výpovědi umožnily nacistům získat detailní informace o výcviku parašutistů v Británii a jejich úkolech. Činnost Gabčíka s Kubišem ale Gerikovi známa nebyla, takže přípravy atentátu jeho zrada ohrozit nemohla.

Koncem roku 1942 si však začal uvědomovat následky této zrady a snažil se získat kontakty na odbojové skupiny. Gestapo to zjistilo a bývalého parašutistu nechalo odtransportovat do Terezína, kde byl uvězněn v cele se zostřeným režimem. V říjnu 1944 pak skončil v koncentračním táboře Dachau a zde jej o půl roku později osvobodili Američané. Koncem května 1945 se sám přihlásil úřadům v Praze, ale byl okamžitě zatčen a postaven před soud. Přes určité polehčující okolnosti jej tribunál odsoudil k smrti a 29. dubna 1947 byl Gerik v pankrácké věznici popraven.

- 1** trasa útěku
- 2** 1 náboj Geco ráže 7,65 mm
- 3** zásah bombou
- 4** 3 nábojnice střeliva Kynoch plášť a samopal (Gabčíkův Stengun)
- 5** svědek Šrámek
- 6** svědek Šrámek
- 7** 1 nábojnice střeliva Kynoch

Výbuch v zatáčce smrti

Byla středa 27. května 1942 krátce po půl jedenácté dopoledne. Do zatáčky křižovatky Kirchmayerovy třídy a ulice V Holešovičkách v Praze-Libni mířil Heydrichův Mercedes-Benz 320 s poznávací značkou SS-3 řízený SS-Oberscharführerem Johannesem Kleinem. Zastupující říšský protektor ještě netušil, co jej v příštích okamžicích čeká

> PhDr. Vladimír Černý

Toho středečního rána se Heydrich na zámku v Panenských Břežanech s odjezdem do Prahy poněkud opozdil. Důvodem byl zřejmě nabitý program z předchozího dne, kdy pronesl za přítomnosti protektorátní vlády projev k zástupcům tisku o připravované správní reformě a dalších nových opatřeních, která jsou plánována. Jistě tehdy nikoho vůbec nenapadlo, že jde o poslední veřejný proslov, který nacistický pohlavár ve svém životě pronesl. Večer se pak zastupující říšský protektor zúčastnil s manželkou Linou koncertu ve Valdštejnském paláci, který byl uspořá-

dán v rámci pražských hudebních týdnů na počest jeho otce, hudebního skladatele Bruno Heydricha. Přítomni byli různí nacističtí funkcionáři včetně Karla Hermanna Franka. Heydrich však možná ani klavírní kvintet C moll z otcovy autorské dílny příliš nevnímal a v duchu se již soustředil na významnou cestu, kterou měl před sebou. Příštího dne měl totiž odletět za Hitlerem do jeho hlavního stanu ve východním Prusku a zde získat souhlas s plány na další postup v protektorátu. Hudební produkce se protáhla hluboko do noci a to byl zřejmě důvod, proč Heydrich

📍 **Místo činu těsně po atentátu.** Fotografie byla nalezena ve vyšetřovacích spisech. Zeleným inkoustem jsou na ní označena jména ulic, červeným pohyb osob a poloha důležitých předmětů

VÝZBROJ

Vražedné zbraně

Gabčík se chystal použít k zastřelení Heydricha samopal Sten Mk ráže 9 milimetrů. Celková délka zbraně byla 952 milimetrů, hmotnost prázdného samopalu 3 kilogramy, kapacita zásobníku 32 nábojů, kadence 550 ran za minutu. Kdyby Gabčík vypálil celou dávku, šance Heydricha s Kleinem na přežití by moc valné nebyly...

V aktovce odhozené Kubišem našlo gestapo neporušenou záložní bombu totožnou s tou, kterou použil při atentátu. Vyrobená byla z britského protitankového granátu vzor 73 Mk 1 tak, že klempířskými nůžkami byl odspodu zkrácen plášť o dvě třetiny délky. Zachována ovšem byla hlava s nárazovým zapalovačem. Také byly ponechány čtyři

proti sobě situované plechové kruhy o šířce 1 centimetr a délce asi 8 centimetrů, které byly vyplněny plastickou trhavinou. Poměrně silný účinek byl dán funkčností plastické trhaviny o hmotnosti asi půl kilogramu. Do ní byl zašroubován nárazový zapalovač vzor 247.

» **Záložní bomba nalezená v Kubišově tašce, kterou nechal na místě atentátu**

» **Rentgenový snímek Kubišovy záložní bomby**

ráno s odjezdem z Panenských Břežan příliš nespěchal. Jeho šedozeleň vůz s Kleinem za volantem však nakonec přece jen vyrazil a zamířil dobře známou trasou přes Klíčany, Zdíby, Dolní Chabry a okolo Bohnic do Kobylis a Libně. Byl pěkný jarní den a teplota dosahovala 26 stupňů. Když však vůz sjel dolů z Kobylis a řidič před prudkou pravotočivou zatáčkou přibrzdil, náhle

uviděl nervózně vypadajícího mladíka se samopalem v ruce.

Začátek akce

Přesná rekonstrukce všech podrobností útoku na Heydricha není možná. Atentátníci zahynuli v kostele sv. Cyrila a Metoděje, takže z přímých účastníků jsou k dispozici pouze svědectví náhodných svědků atentátu. Ledacos také

napověděly předměty, které parašutisté zanechali na místě a gestapo je pečlivě vyhodnotilo. Přesto panují nejasnosti už ohledně toho, kdo všechno byl na místě přítomen. Účast Gabčíka s Kubišem je zcela jasná. Oba parašutisté přijeli na místo jízdními koly po osmé hodině a na řídicích měli zavěšené aktovky. Gabčík v ní vezl rozložený samopal a Kubiš zase dvě bomby vyrobené z plastické trhaviny.

Také přítomnost rotmistra Josefa Valčíka ze skupiny SILVER A zřejmě není třeba zpochybňovat. Sám Kubiš si prý po útoku během ošetřování svého zranění postěžoval, že jim Valčík dal smlouvané znamení pozdě. Jedna ze svědkyň ale také tvrdila, že před útokem stáli v zatáčce tři muži, z nichž jeden potom přeběhl na protější chodník. Gestapáci i historikové se shodli na tom, že šlo o Adolfa Opálku, který měl jakožto důstojník celou akci kontrolovat. Někteří odbojáři však po válce začali prohlašovat, že tam byli také, a objevila se spousta dalších jmen údajných pomocníků parašutistů. Řada tvrzení ovšem působila vyloženě absurdním dojmem, jako například to, že atentát prý byl filmován. Celkově lze říci, že nemáme k dispozici žádné hodnověrné důkazy o přítomnosti někoho jiného než parašutistů samotných a poválečná „svědectví“ byla spíš vedena snahou některých lidí udělat ze sebe důležitý odbojové pracovníky.

„Dodnes se objevují názory, že parašutisté atentát zfušovali“

« **Heydrich na koncertě i s manželkou několik hodin před atentátem**

» Heydrichův vůz s viditelným poškozením po výbuchu Kubišovy bomby

Dodnes se ale můžeme setkat s názory, že atentát byl proveden amatérsky a parašutisté celou věc dost „zfušovali“. Pravdou je, že některé aspekty útoku působí poněkud rozpačitě. Když Heydrichův automobil přijížděl ke stanovišti útočníků, dal Valčík svým druhům smluvený signál pomocí kapesního zrcátka. A tady máme první spornou záležitost, protože co by se stalo, kdyby zrovna v té chvíli slunce zašlo za mraky? Počítali parašutisté s takovou možností, v jarních měsících celkem pravděpodobnou? A pokud ano, měli smluvený nějaký náhradní signál? Tuto otázku již nikdy nikdo nezodpoví. Každopádně slunce svítilo a po Valčíkově znamení se atentátníci připravili k úderu.

Zaseknutý samopal?

Když šofér Klein auto před prudkou zatáčkou přibrzdil, oddělil se Gabčík od hloučku lidí čekajících na zastávce tramvaje č. 14. Samopal měl přitom schován pod balonovým pláštěm přehozeným přes ruku. Přinesl jej rozložený na dvě části (hlaveň a zásobník), ale pažba už se do aktovky nevešla. Gabčík ji zřejmě

„Zabij toho hajzla!“

Reinhard Heydrich ke svému šoferovi po atentátu

parašutista s namířeným samopalem v ruce. Klein muže s automatem zahlédl jako první a vykřikl: „Pozor, atentát!“

Žádná rána ale nevyšla, přičemž nejčastěji je tato záležitost vysvětlována tak, že samopal Sten se v kritickém okamžiku zasekl. Samopaly tohoto typu obecně platily za dost nespolehlivou zbraň

a jeho problematičnost vojáci dobře znali. Stačilo nedotočit hlaveň třeba jen o milimetr a závěr pak zůstal v natažené poloze, takže střílet pak prostě nebylo možné. Samopaly Sten si proto vysloužily přívlastky jako „pospojované vodovodní trubky“ nebo také „instalatérova noční můra“. Pro diverzní účely to sice

ani nepovažoval za nutnou vzhledem k tomu, že měl v plánu střílet z bezprostřední blízkosti. V takovém případě stačilo jen opřít zbraň o bok a zahájit palbu. K místu útoku zrovna přijížděla tramvaj č. 3, když se v zorném poli osádky Heydrichova Mercedesu objevil

« Zatáčka v Praze-Libni i s tramvají v den atentátu na Heydricha, 27. května 1942

↳ Jedna ze dvou aktovek nalezená na místě činu

byla nevhodnější zbraň, kterou mělo SOE k dispozici, ale její poruchovost představovala problém.

Na řadu přišla bomba

Historik Jaroslav Čvančara ale před časem přišel s jinou teorií snažící se vysvětlit, proč Gabčík v kritickém okamžiku nevystřelil. Prý tak učinil záměrně, protože na druhé straně silnice za protektorovým vozem projížděla tramvaj a parašutista mohl mít obavy, aby někoho z asi třiceti cestujících nezasáhl. Nacistická propaganda by jistě zranění nebo dokonce smrt některého z českých civilistů během atentátu náležitě využila

ve svůj prospěch a toho si útočník mohl být vědom. Na druhé straně je otázkou, zda měl vůbec Gabčík v těch několika kritických vteřinách čas uvažovat o tom, jestli nezasáhne civilisty. Kolemjdoucí mohli být koneckonců zasaženi nejen střelami ze samopalu, ale i střepinami Kubišovy bomby. Právě přítomnost většího počtu lidí v okamžiku atentátu ale byla zjevně faktorem, s nímž parašutisté nepočítali, a silně jim komplikovala situaci.

Když tedy Gabčík nestřílel, hodil proti automobilu svou bombu Jan Kubiš. Situaci mu usnadnil sám Heydrich, který po spatření Gabčíka nařídil Kleinovi okamžitě zastavit. To byla kardinální chyba, která ve svém důsledku stála protektora život. Kdyby totiž Klein šlápl na plyn a z nebezpečného místa co nejvyšší rychlostí ujel, výrazně by se snížila Kubišova šance vůz zasáhnout. Takto však hodil bombu na již stojící vůz. Vzdálenost ale i tak dobře neodhadl a bomba vybuchla až u pravé zadní pneumatiky Mercedesu (z pohledu řidiče). Jasně to dokazují snímky pořízené gestapem během vyšetřování ze všech stran a různých detailů. Zadní část vozu je na nich poškozena nejvíce. Rozsáhlejšímu zranění Heydricha tedy zabránila část vozu mezi ním a místem exploze. Postižený byl ale zjevně i útočník, který

se chytil za levou tvář a oko měl brzy zalité krví.

První minuty po útoku

Výbuch bomby byl poměrně silný a vyrazil okna tramvaje č. 3, která prudce zastavila. Ozývaly se vyděšené výkřiky, několik cestujících vysypané sklo lehce poranilo. Kubiše zranily střepiny v levé části obličeje a krvácel, zatímco Gabčík odhodil nyní již nepotřebný samopal. I zde by bylo možné mít určité výhrady, protože se jednalo o klíčový důkaz, který vyšetřovatelům gestapa

atentátu, který se od jejich představ dost lišil? Nebo nechtěli riskovat zranění či smrt kolemjdoucích? I tady lze těžko rozhodnout, jaká byla jejich skutečná motivace. Gabčík chtěl použít k útoku jízdní kolo, na němž před atentátem přijel. Několik cestujících z tramvaje mu ale zastoupilo cestu, a tak parašutistovi nezbylo nic jiného, než začít utíkat po svých.

Nezraněný řidič Klein ale vyskočil z poškozeného vozu, vytáhl svou pistoli Walther PPK a pustil se za prchajícím Gabčíkem. Heydrich vrávoravě vystoupil z auta, vystřelil po Gabčíkovi dvě rány z pistole a na Kleina prý vztekle křičel: „Zabij toho hajzla!“ Parašutista vběhl do krámků řezníka Františka Braunera v ulici Na Zápalcích, ale zjistil, že zde není zadní východ. Zahájil proto

⚡ Detail pomníku věnovaného parašutistům v místě atentátu

ihned napověděl, že se jedná o akci parašutistů vyslaných z Británie. Na druhé straně je pravda, že by Gabčíkovi samopal na útěku silně překážel.

Nezodpovězena zůstane také otázka, proč parašutisté nedorazili zraněného Heydricha střelbou z pistolí, které měli u sebe. Byli šokováni průběhem celého

na Heydrichova osobního strážce opět palbu a zasáhl jej do nohy. Poté se mu podařilo zmizet. Ležící Klein podával řezníkovi svou pistoli a chtěl po něm, aby utíkájího muže dál pronásledoval. Tomu se však zjevně nechtělo riskovat krk, a tak esesákovi tvrdil, že s pistolí neumí zacházet.

Kleinovo zranění se nakonec ukázalo natolik vážné, že již nikdy v životě normálně nechodil. Gabčík měl tedy docela štěstí a stejně tak stála štěstěna i při Kubišovi, který pro výstrahu vypálil několik ran do vzduchu a odjel z místa atentátu na svém kole. Heydricha

⚡ Současný pomník na místě atentátu

« Heydrichův Mercedes krátce po atentátu. Gestapo fotografovalo místo činu ze všech stran

mezitím postihla silná bolest a dopotácel se zpět k zasaženému autu. Ruku si přitom držel na zádech. První pomoc poskytla zraněnému protektorovi čtyřřidlicí manželka justičního lékaře pankrácké věznice Marie Navarová, která zastavila malý dodávkový vůz firmy Holan a zraněný Heydrich usedl do kabiny vedle řidiče Františka Šitty. Po chvíli jízdy to už ale bolestí nemohl vydržet a přemístil se na korbu vozu, kde si lehl na břicho. V této pozici ho pak přivezli do nemocnice na Bulovce. Jeho zranění ale na první pohled rozhodně nebudilo

dojem, že by mohlo být smrtelné. Po příjezdu k nemocniční budově byl ještě schopen sám vystoupit z dodávkového auta a vešel do haly. Zde jej položili na nemocniční vozík a odvezli na ambulanci chirurgie. První orientační vyšetření provedli čeští lékaři MUDr. Karel Jarolímek a MUDr. Pavel Slanina, kteří zjistili tržnou ránu na zádech. Po vyčištění z ní odstranili kousek plechu a Heydrich přešel po svých do aseptického sálu. Zde se ho ujal německý profesor Walther Dyck, působící na Bulovce jako vedoucí chirurgického pavilonu. ◀

Literatura:

Čvančara, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943.* Praha 1997

Čvančara, Jaroslav: *Heydrich.* Praha 2004

Fidler, Jiří: *Atentát 1942. Malý encyklopedický slovník.* Brno 2002

Ivanov, Miroslav: *Atentát na Reinharda Heydricha.* Praha 2003

Kubánek, Petr: *Dal signál k atentátu na Heydricha. Životní příběh parašutisty Josefa Valčíka.* Uherské Hradiště 1993

VZPOMÍNKY

Výpovědi očitých svědků

Pro náhodné kolemjdoucí byla celá událost nezapomenutelným zážitkem a vzpomínali na ni do konce života. Například strojník Elektrických závodů A. Hora popsal průběh útoku takto: „V den atentátu v 10 hodin 32 minut jsem stál ve dveřích strojírní Elektrických podniků, která je v blízkosti křižovatky, asi 40 metrů. Viděl jsem, jak tramvaj zůstala stát, auto bylo zasaženo výbuchem, a viděl jsem před autem muže s automatem, který chtěl střílet, ale rány jsem neslyšel. Viděl jsem, jak z auta byla vymrštěna blůza nebo pláště, která se zavěsila na drát trolejového vedení, další kus oděvu padl mezi koleje. Útočník s automatem utekl za ohbí silnice, kryté tramvají, z auta vyskočil šofér, důstojník SS, který s pistolí v ruce zahájil palbu na útočníka s bombou. Přestřelka mezi nimi

trvala 10 až 20 vteřin. Útočník jako by chtěl přejít mezi tramvají a vlečným vozem, byl však opět napaden důstojníkem... Proto se rozběhl na protější stranu, kde měl u drátěného plotu jízdní kolo. V té chvíli přijížděla odshora tramvaj č. 14, někdo chtěl na pokřik šoféra útočníka zdržet, ale když ten na něho namířil pistolí, schoval se za vagón. Na gestapu jsem udal, že jsem nic neviděl, jenom slyšel rány. Víc vyslýchán jsem nebyl.“

Vše také dobře viděl řidič tramvaje č. 3. Ten vypovídal, že uslyšel výstřel a pak viděl, jak jeden z útočníků hodil bombu na auto, které po výbuchu zastavilo. Útočník pak přeběhl před tramvaj k drátěnému plotu vzdálenému asi 50 metrů, nasedl na kolo a ujížděl směrem k Libni. Druhý útočník stál před autem se samopalem, který mu selhal. Praštil s ním

« Heydrichův mercedes a tramvaj č. 3, jejíhož řidiče vyslýchalo gestapo jako svědka

o zem a utíkal směrem na Kobylisy. Jeden z nich vzal poté samopal, chvíli se na něj díval a pak jej znovu odhodil na zem. Poté šel řidič na místo činu a viděl bledého Heydricha stojícího u auta a držícího si pravou rukou záda v místech nad opaskem. U výslechu řidič tramvaje gestapákům řekl, že slyšel čtyři výstřely a pachatel byl člověk v tmavých šatech. Dostal za to peněžitou odměnu 30 000 korun.

Zoufalý boj sedmi statečných

⚡ **Pamětní deska zemřelým parašutistům** na zdi kostela Cyrila a Metoděje

Po atentátu si začal aktivně počínat zejména Karl Hermann Frank, který toužil získat funkci říšského protektora sám pro sebe. Krátce po Heydrichově příjezdu do nemocnice se tam objevil, aby získal informace o zdravotním stavu zraněného. Následně podal zprávu Hitlerovi s Himmlerem a vydal příkaz k prvním bezpečnostním opatřením spočívajícím v uzavření všech výpadovek z Prahy a zastavení železniční dopravy. Po obdržení informace o atentátu svolal Hitler okamžitě poradu svých nejdůvěrnějších spolupracovníků a ve 12.50 zavolal Frankovi do Prahy. Instrukce nacistického diktátora musely znít státnímu sekretáři velmi potěšitelně, protože Hitler jej pověřil vedením

10 tisíc
ČECHŮ CHTĚL POPRAVIT HITLER
HNED PO ATENTÁTU

Zprávy o atentátu na zastupujícího říšského protektora se začaly po Praze rychle šířit. Ihned byli informováni přední nacističtí činitelé, kteří se rozhodli využít situace k co nejtvrdšímu postupu vůči českému obyvatelstvu > PhDr. Vladimír Černý

úřadu říšského protektora až do Heydrichova uzdravení a nařídil vypsát na dopadení pachatelů odměnu milion říšských marek, což bylo deset milionů protektorátních korun. Hitler dále přikázal zastřelit s celou rodinou každého člověka, který poskytne pachatelům jakoukoliv pomoc. Jako odvetné opatření chtěl dát zajmout a následně zastřelit 10 000 Čechů, kteří jsou nějakým způsobem podezřelí, nemají z politického hlediska čistý rejstřík nebo jsou již ve vazbě. Ještě večer 27. května zavolal Frankovi také Himmler a požadoval, aby mezi 10 000 rukojmími byli zejména příslušníci české inteligence a sto nejvýznamnějších mělo být ještě v noci popraveno.

Hra o 10 tisíc životů

Atentát způsobil v protektorátu hotový poprask mezi českým i německým obyvatelstvem. Od 16.30 začal rozhlas vysílat zprávu o vyhlášení civilního výjimečného stavu nejprve pro Prahu a okolí s tím, že je v době od deváté hodiny večerní do šesté hodiny ranní vyhlášen zákaz vycházení. Večer 27. května byl potom výjimečný stav vyhlášen na celém území protektorátu a příslušný výnos podepsal v zastoupení říšského protektora právě Frank. Pokud si však myslel, že nyní

je pro něj cesta k vysněné funkci otevřená, již brzy měl vystřízlivět.

V odpoledních hodinách totiž přijel do Prahy šéf nacistické pořádkové policie Kurt Daluge, který o něco později dostal od Hitlera ústní pověření, aby říšského protektora zastupoval

sám. Jmenovací dekret byl sice oficiálně datován až 30. května, ale to nic nemění na skutečnosti, že Frank řídil protektorát jako jeho nejvyšší nacistický pán fakticky jenom několik hodin. Byl to však právě Frank, který zabránil popravě 10 000 Čechů. Během svého následujícího rozhovoru s Hitlerem prohlásil atentát za ojedinělý čin zinscenovaný nepřítelem. Nešlo tedy o projev rozsáhlého českého odbojového hnutí a masová exekuce 10 000 Čechů není na místě, protože by příliš vyhrtila situaci. Navíc by dala za pravdu zahraniční propagandě, která prohlašuje, že v Čechách existuje široké odbojové hnutí opírající se o podporu značné části obyvatel. Hitler tyto argumenty nakonec uznal a příkaz k likvidaci 10 000 lidí odvolal. Jistěže Frank takto nejednal z nějaké lidumilnosti, ale uvědomoval si, že do krajnosti vyhocený postup by mohl v protektorátu vyvolat třeba i povstání. Jako kompromis pak navrhl okamžité popravy všech osob, které se na atentátu podílely, nějak při něm pomáhaly nebo

šení stanného práva znamenalo v praxi zákaz všech českých veřejných shromáždění, sportovních utkání, divadelních představení a podobných akcí. Večer 28. května pak proběhla velká pátrací akce, do níž se zapojilo 4 500 příslušníků SS, SA, pořádkové policie, gestapa a tři praporů německé armády. Policisté a vojáci prohledávali dům od domu, byt po bytu a jejich obyvatelé museli snášet křik a nadávky svých nedobrovolných „hostů“. Jakýkoliv jen trochu podezřelý člověk byl zatčen a celkem uvízlo ve spárech nacistů 541 osob. Nikdo z nich ale neměl s útokem na Heydricha nic společného a nacisté si museli přiznat, že celá akce skončila fiaskem.

Přesto měla razie velký psychologický dopad a mezi obyvateli vyvolala atmosféru strachu, protože nikdo si nemohl být jist tím, co přinesou příští hodiny, natož dny. Razie v příštích dnech pokračovaly a celkem nacisté v protektorátu prohledali na 5 000 měst a obcí, což učinilo z celé záležitosti největší

⚡ SS-Standartenführer vládní rada dr. Hans Ulrich Geschke, vedoucí pražské řídicí úřadovny gestapa

kolik lidí bylo do atentátu zapojeno a jestli útočníci zůstanou ukryti v hlavním městě, nebo se odtud pokusí utéct.

„Hitler přikázal zastřelit s celou rodinou každého, **kdo poskytne pachatelům pomoc**“

o něm věděly. Týkat se to mělo i rodinných příslušníků. Hitler souhlasil i s tímto opatřením a Frank se poté vrátil do Prahy.

Pátrací akce

Ihned po Daluegově příjezdu se v protektorátu naplno rozjelo pátrání. Vyhlá-

pátrací operaci v dějinách českých zemí. Ale přes nasazené síly Němci zpočátku nevěděli, kterým směrem vlastně pátrání po atentátnících rozjet.

Překvapující pro ně byla už skutečnost, že k provedení útoku byla vybrána samotná Praha. Nikdo také netušil,

Aby se okruh případných podezřelých co nejlíc zúžil, měly se všechny osoby v protektorátu bez policejní přihlášky ihned hlásit u ohlašovacího úřadu v místě bydliště do půlnoci z pátku 29. května na sobotu 30. května. Kdo by se v protektorátu zdržoval ještě po

MÍSTO ČINU

Chrám svatého Cyrila a Metoděje

Původně se jednalo o katolický kostel sv. Karla Boromejského spojený s domovem pro přestálé kněze, který byl postaven v letech 1730–1739 podle projektu Pavla Ignáce Bayera. Stavbu pak dokončil Kilián Ignác Dienzenhofer. V podzemí byla vybudována rozsáhlá krypta se 112 schránkami na rakve. Za vlády Josefa II. byl ústav zrušen, kostel odsvěcen a přeměněn na skladiště. V roce 1869 převzalo objekt České Vysoké učení technické a koncem 19. století se dokonce uvažovalo o zboření stavby. K tomu však nedošlo a po vzniku české pravoslavné církve roku 1921 úřady rozhodly, že jí bude kostel předán. Po stavebních úpravách byl kostel v září 1935 zasvěcen sv. Cyrilu a Metoději a stal se metropolitním chrámem české eparchie (diecéze) pravoslavné církve. Od ledna 1938 zde jako farář působil Václav Číkl a předsedou sboru starších byl Jan Sonnevend. Vzhledem k podpoře parašutistů byla v září 1942 pravoslavná církev v protektorátu zakázána. Dnes chrám opět slouží jejím potřebám a v kryptě je umístěn památník statečných parašutistů.

⚡ Chrám sv. Cyrila a Metoděje v Resselově ulici v Praze

PORTRÉT

Zrádný parašutista

Karel Čurda (1911–1947) se narodil jako páté dítě zemědělského dělníka Františka Čurdy. V roce 1933 nastoupil vojenskou prezenční službu u 29. pěšího pluku v Jindřichově Hradci. V armádě pak zůstal jako délesloužící poddůstojník, avšak v červnu 1938 byl propuštěn. Po okupaci Československa odešel do Francie a zde vstoupil v srpnu 1939 do Cizinecké legie. Po vypuknutí války byl podobně jako Gabčík s Kubišem zařazen do vznikajících československých jednotek v Agde a v červnu 1940 se zúčastnil bojů na frontě. Po francouzské porážce odplul do Británie, kde od září 1941 prodělal kurz útočného boje ve středisku Garramour a poté parašutistický výcvik.

V lednu 1942 byl vybrán pro zvláštní úkoly ve vlasti a posléze zařazen do výsadku OUT DISTANCE. Nadřízení jej hodnotili celkem pozitivně, ale v posudku měl i poznámku „méně inteligentní“. Po své zradě obdržel čtvrtinu vypsane odměny, což činilo celkem pět miliónů korun. Stejnou částku dostal Viliam Gerik a zbytek nacisté rozdělili mezi sedm Němců a 53 menších udavačů z protektorátu. Čurda pak působil jako gestapácký agent-provokatér, změnil si jméno na Karl Jerhot a roku 1944 se oženil s Němkou Marií Bauerovou. Po válce byl v Praze postaven před soud, odsouzen k smrti a 29. dubna 1947 oběšen ve věznici Na Pankráci.

🚩 Karel Čurda

» **Smuteční známka, která byla vydána po Heydrichově smrti**

této lhůtě bez řádné policejní přihlášky, měl být zastřelen. Stejně tak měli být zastřeleni všichni lidé, kteří by u sebe policejně nepřihlášené osoby přechovávali. Všechno se to ale týkalo pouze českého obyvatelstva, protože Němci přihlašovací povinnost neměli.

Přes všechna policejní opatření a teror vyhnáný do krajnosti se nacistům dlouho nedařilo přijít atentátníkům na stopu. Vyšetřování prováděla zvláštní skupina v čele s kriminálním komisařem gestapa SS-Hauptsturmführerem Heinzem Pannwitzem. Nacisté ihned po atentátu uzavřeli prostor, kde se událost odehrála, a pečlivě jej prohledali. Gestapo zajistilo na místě činu odhozený samopal, dvě aktovky, Gabčíkovo kolo, plášť a další drobnosti. Zajištěné věci byly veřejně vystaveny ve výkladní skříni obchodního domu firmy Baťa na Václavském náměstí s výzvou, aby se přihlásil každý, kdo z předmětů něco poznává. Nikam to ale nevedlo, stejně jako prověřování více než tří stovek různých udání, které gestapo během prvních čtrnácti dnů po útoku

obdrželo. Nezabrala ani finanční odměna, i když ji protektorátní vláda navýšila o dalších deset miliónů korun. Situace se pak ještě vyostřila 4. června, kdy Heydrich na Bulovce ve 4.30 ráno zemřel.

ho stanného práva a bylo jim jasné, že v protektorátu nyní nastanou těžké časy. Ve smrtelném ohrožení se nacházeli hlavně všichni jejich spolupracovníci z řad domácího obyvatelstva. Po Praze neustále probíhaly domovní prohlídky a riziko prozrazení bylo s postupujícím časem stále větší. Vždyť ke zhroucení odbojářské sítě stačilo, aby byl zatčen třeba jen jeden ze zasvěcených a při výslechu promluvil.

🚩 **Nacisté se rozmisťují kolem kostela.** Z filmu *Atentát* z roku 1964

Co bude s parašutisty?

Atentátníkům se po útěku z místa činu podařilo dostat do relativního bezpečí. Gabčík se ukryl na Vinohradech v bytě spolupracovníka parašutistů Petra Fafka. Obarvil si zde vlasy, aby trochu změnil svůj vzhled, a také koupil nový klobouk. Kubiš si nechal ošetřit své zranění a na druhý den k večeru šel do bytu středoškolského profesora Josefa Ogouna. Oba parašutisté poslouchali v rozhlase neustále opakovanou zprávu o vyhlášení druhé-

Proto se parašutisté rozhodli ukrýt v pravoslavném kostele svatého Cyrila a Metoděje v Resslově ulici č. 9. Zdejší kaplan ThDr. Vladimír Petřek s hnutím odporu již dlouho aktivně spolupracoval a ukrýval pronásledované osoby. Jako první se do kostela dostal první den po atentátu rotný Jaroslav Švarc ze skupiny TIN a v následujících dvou dnech následovali z různých úkrytů rozmístěných po Praze nejen Kubiš, Gabčík a jejich spolupracovník Valčík, ale z dalších skupin také Josef Publík,

Jan Hrubý a hodností nejvyšší parašutista Adolf Opálka. Kaplan Petřek vybral jako nejvhodnější úkryt kostelní kryptu, ale její ponuré prostředí působilo na vojáky depresivním dojmem. Ten se ještě dál prohluboval, když parašutisté denně slyšeli z pouličních tlampačů vyvolávat jména osob, které byly odsouzeny k smrti stannými soudy, a jejich seznamy četli v novinách.

Krise vyvrcholila, když se dozvěděli o vyhlazení Lidic. Tehdy Gabčík s Kubišem uvažovali o tom, že vyhledají předního kolaboranta ministra Moravce, řeknou mu, kdo jsou, a pak zastřelí jeho i sebe. Nadporučík Opálka však tento zoufalý plán odmítl a s kaplanem Petřekem se co nejvíc snažil, aby udržel morálku svých podřízených, jejichž nervy byly napjaté k prasknutí. Problémem také bylo zásobovat ukryté vojáky potravinami a vším potřebným, ale nakonec díky několika ochotným spolupracovníkům se i tento problém podařilo vyřešit.

Ani v kryptě se parašutisté necítili bezpečně a uvažovali o tom, že by mohli uniknout někam na venkov. Museli ovšem vyřešit, jak takový přesun sedmi mužů nenápadně provést. Jednou z možností byl únik v sudech, další potom v rakvích, které měl obstarat majitel libeňského pohřebního ústavu Vojtěch Paur. Než však mohlo být cokoli z těchto plánů realizováno, dospěly události ke svému tragickému vyvrcholení.

Čurdova zrada

Přes všechno pátrání a neustále se zvyšující teror by nacisté zřejmě úkryt

» **Žebřík použili parašutisté** k vystrkování hadice, pomocí které se je nacisté snažili vytopit. Z filmu *Atentát* z roku 1964

parašutistů neodhalili, kdyby nebylo zrady jednoho z nich, rotného Karla Čurdy. Co vše tento člověk v protektorátu vlastně podnikal a proč se rozhodl zradit své kamarády? Je třeba říci, že desant OUT DISTANCE provázela smůla už od vysazení v noci na 28. března 1942 u vsi Ořechov nedaleko Telče. Seskok parašutistů totiž neunikl místní požární hlídce, která jej oznámila starostovi. Ten zprávu předal četnické stanici. Po ověření dostalo informaci gestapo a ihned zahájilo pátrání. Členové výsadku už sice z místa dopadu unikli, ale parašutista Ivan Kolařík zde ztratil tašku se svou falešnou legitimací. Uvnitř navíc byla i fotografie Kolaříkovy dívky Milady

„Jsme Češi!

**Nikdy se
nevzdáme,
slyšíte?
Nikdy!”**

Parašutisté v kryptě kostela

« **Parašutisté neměli v kostele žádný velký komfort.** Z filmu *Atentát* z roku 1964

Hrušákové s vlastnoručním věnováním. Gestapáci byli Kolaříkovi v patách a parašutista se nakonec 1. dubna nedaleko Vizovic sám otrávil.

Velitel výsadku Opálka získal spojení na SILVER A do Pardubic a poté se stal o ostatní parašutisty v Praze, zatímco poslední člen skupiny Karel Čurda se ukrýval u svých blízkých v Kolíně a do odbojové činnosti se zapojoval jen sporadicky. Přesto znal řadu domácích spolupracovníků parašutistů. Po atentátu odjel 28. května ke své matce do Nové Hlíny u Třeboně, kde se schovával na půdě. V novinách zde mohl denně číst jména popravených lidí včetně příbuzných parašutistů Kolaříka, Mikše a Pechala. Čurdovy nervy byly napjaté k prasknutí a obavy o vlastní rodinu jej 13. června přiměly poslat anonymně na četnickou stanici v Benešově toto sdělení: „*Vrazi, přestaňte vraždit nevinné lidi, nemohu se na to dívat, jelikož pachatelé jsou jistý Jozef Gabčík ze Slovenska a Jan Kubiš, jehož bratr je na Moravě hostinským.*“ Četníci ale na dopis hned nezareagovali, protože podobných udání přicházelo v té době na různá místa velké množství.

Rozrušený Čurda se proto rozhodl postupovat razantněji. K následujícímu kroku jej přiměla hlavně novinová zpráva o vyhlášení třídní amnestie pro každého, kdo nejpozději do 20 hodin večer 18. června oznámí údaje vedoucí k dopadení atentátníků. Také jeho matka a setra naléhaly, ať něco udělá. Ráno 16. června tedy v Třeboni nasedl do vlaku jedoucího na Prahu, kde vystoupil

» Pražští hasiči dostali rozkaz vhnout do krypty okénkem vodu a kouř

➔ Velitel Adolf Opálka v bezvýchodné situaci požil jed a střelil se pistolí do spánku

v 11 hodin na Hlavním nádraží. Cestou se ještě zastavil v bytě odbojářské rodiny Svatošových, ale nikoho z parašutistů už zde pochopitelně nenašel. To Čurdu definitivně utvrdilo v jeho rozhodnutí a v poledne vstoupil do neblaze proslulé budovy pražského gestapa v Petschkově paláci. Třesoucího se parašutistu přivedli ke komisaři Heinzi Janturovi a překvapený gestapák potom přes tlumočnicka uslyšel, že tento nenápadný člověk prý má informace o pachatelích atentátu.

Prozrazení úkrytu

Jantur dal ihned zavolat komisaře Pannwitze a vrozuměn byl také šéf pražského gestapa Geschke. Ten vydal příkaz, aby parašutistu převzal jeden z nejlepších vyšetřovatelů inspektor Georg Gallus. Čurdu ale postup nacistů vyděsil, a když jej začali bít, pokusil se dokonce neobratně vzít ampuli s jodem, kterou měl zamotanou do kapsníku. Gestapáci tomu ale bez problémů zabránili a poté roztrášeného Čurdu ujistili, že se nestane nic jemu ani rodině. Zhroucený parašutista pak začal mluvit

o všem, co věděl. A věděl toho bohužel opravdu hodně. Jména, adresy, prožitě události, to vše se nyní začalo hrnout na gestapáky a ti poznali, že mají před sebou konečně toho pravého.

První výslech trval od čtyř hodin odpoledne až do rána. I když přesné místo úkrytu parašutistů Čurda neznal, nacisté ihned rozjeli zatýkání s cílem postupně sebrat v Praze všechny odbojáře, které jmenoval. Zatýkáci komando v čele s komisařem Oskarem Fleischerem v noci vtrhlo nejprve do bytu Moravcových v Biskupcově ulici. Žádného parašutistu zde však gestapáci ke svému zklamání nenašli a Marie Moravcová v nestrážném okamžiku polkla kyanid. Přesto se ale podařilo zatknout Aloise Moravce a také mladý Aťa byl posléze přivolán fingovaným telegramem zpět od příbuzných z Písku. Stálo v něm, že se má ihned vrátit k „těžce

« Nacisté se chystají dobýt kostel, kde se ukrývají atentátníci

nemocné matce“. Při výslechu byl krutě týrán, ale statečně zapíral až do chvíle, kdy mu nacisté ukázali matčinu mrtvolu. Otřesený mladík se poté zhroutil a začal mluvit.

Na protější straně ulice pak nacisté pronikli do bytu Jana Zelenky-Hajského a gestapák Josef Chalupský o následujícím dnu po válce vypověděl: „*Fleischer s Herschelmannem přišli ke dveřím, kde zazvonili. Fleischer kopl do dveří, které vyrazil, a v tom okamžiku již Herschelmann po někom vystřelil. Když bylo po střelbě, šli jsme s Hellerem do bytu a viděli v pokoji ležet na zemi Zelenku. Herschelmann vypravoval, že Zelenka vběhl do koupelny, do které Herschelmann po něm střelil. Za chvíli prý Zelenka sám otevřel. Se slovy ‚hier bin ich‘ vyšel z koupelny, klesl k zemi a z úst mu šla pěna.*“ Statečný odbojář

tedy raději také volil dobrovolnou smrt, než by padl do rukou gestapa. Přesto nacisté získali dostatek poznatků a na základě výslechu Ati Moravce i několika dalších výpovědí nakonec přišli na úkryt parašutistů v kostele.

Po zjištění této nejcennější informace se okamžitě rozběhla operace s cílem parašutisty dopadnout. Frank zavolal na pražské velitelství jednotek SS a zde dostal Brigadeführer Karl von Treuenfeld příkaz k bojovému nasazení jednotky s názvem (E) SS „D“ a také strážního praporu „Prag“. V Petschkově paláci se pak konala porada předních činitelů bezpečnostního aparátu za Frankovy přítomnosti. Nacisté přesně nevěděli, kolik parašutistů se v kostele nachází, takže do akce zapojili celkem 17 důstojníků a 740 mužů jednotek SS. Společně s gestapáky tak bylo proti sedmi mužům nasazeno 800 po zuby ozbrojených Němců.

Poslední boj

Po čtvrté hodině ranní 18. června bylo okolí kostela neprodyšně uzavřeno dvěma obkličovacími okruhy a v domech naproti kostelu se objevila kulometná hnízda. Několik aut s příslušníky

gestapa pak zastavilo přímo před kostelem, kde Němci vběhli do zadního vchodu. Komisař Fleischer srazil k zemi kostelníka, který byl ihned zatčen a spoután. Mezitím zatkli také kaplana Petřeka s farářem a poté nacisté opatrně postupovali do nitra kostela, kde je však náhle překvapila silná palba z kůru. Zde totiž držel hlídku velitel Opálka společně s Kubišem a Bublíkem. Všichni tři začali střílet. Hodně spekulací se až dodnes objevuje ohledně ztrát na straně útočníků. Parašutisté nepochybně zranili určitý počet příslušníků SS a některé z nich těžce, ale zřejmě nikoho nezabili. To ovšem nijak nesnižuje statečnost sedmi vojáků, kteří jen s pistolemi ráží 6,35 a 7,65 milimetrů dlouho vzdorovali drtivé přesile vyzbrojené samopaly a ručními granáty.

Odpor tří mužů na kůru byl zlomen teprve po dvou hodinách, když jim došlo střelivo. Kubiš byl během boje smrtelně zraněn výbuchy ručních granátů, Opálka s Bublíkem si poslední náboje nechali pro sebe. Možná by ale zbývající čtyři parašutisté v kryptě zůstali neodhalení, kdyby opět nezasáhla nešťastná náhoda. V kostele se totiž našly ještě jedny šaty, takže nacistům bylo jasné, že se zde musí ukrývat čtvrtý člověk. Nedaleko západního vchodu do kostela pak objevili kamenný poklop s malým větracím otvorem. Hodili dolů granát a pak spustili po laně jednoho esesáka, který byl zraněn palbou. Nyní tedy bylo jasné, kde se

⚡ Památník parašutistům v kryptě kostela

nachází zbývající parašutisté. Obléhatelé ale nebyli v lehké situaci, protože měli na paměti obsah telegrafické depeše od Heinricha Himmlera, ve které šéf SS přikazoval: „*Atentátníky je třeba v každém případě uchlácholit, uklidnit, neboť je třeba je dostat živé.*“

K otvoru do krypty byli proto přivedeni Aťa Moravec s Karlem Čurdou, kterým nařídili vyzvat parašutisty ke kapitulaci. Moravec něco takového udělat odmítl, ale Čurda se naklonil a volal do podzemí: „*Kamarádi, vzdejte se! Nemá to cenu, složte zbraně a nic se vám nestane! Mně se také nic nestalo. To jsem já, Karel Čurda.*“ Parašutisté však zareagovali palbou a na další výzvy odpovídali: „*Jsme Češi! Nikdy se nevzdáme, slyšíte? Nikdy!*“ Němci se pak pokoušeli obránce vypudit z krypty slzným plynem, který vháněli dovnitř okénkem z ulice. Když to nepomohlo, zkusili parašutisty vyplavit za účasti protektorátních hasičů. Ti do krypty strkali hadice s vodou, ale parašutisté je pomocí žebříku zase vystrkovali ven. Jeden horlivý hasič však nakonec žebřík zachytil a vytáhl, takže nyní už voda proudila do krypty plnou silou. Esesáci v kostele mezitím objevili starou náhrobní desku zakrývající vchod do podzemí a výbušninami ji rozbili na kusy. Po schodech pak sestoupili do krypty, ale parašutisté je palbou zatlačili zpět. Velitelé však dolů vysílali další muže a obránci nakonec v bezvýhodné situaci volili dobrovolnou smrt střelou do pravého spánku. Těla Gabčíka, Valčíka, Švarce a Hrubého pak byla vytažena ven a Čurda je musel identifikovat. Nikdo z obránců tedy nepadl do rukou nepřátel živý. Bublík s Kubišem sice ještě jeví známky života, ale z bezvědomí se už neprobrali. První zemřel cestou do nemocnice a druhý krátce po převozu následkem velké ztráty krve. <

⚡ **Díra ve zdi krypty, kudy se parašutisté marně snažili prokopat ven do kanalizace**

Literatura:

Burian, Michal – Knížek, Aleš – Rajlich, Jiří – Stehlík, Eduard: *Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942*. Praha 2002

Čvančara, Jaroslav: *Akce atentát*. Praha 1991

Čvančara, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941-1943*. Praha 1997

Čvančara, Jaroslav: *Heydrich*. Praha 2004

Jelínek, Zdeněk: *Západní paraskupiny a domácí odboj*. Praha 1992

Inspirativní atentát

Atentát na Heydricha, jednoho z nejmocnějších a nejnebezpečnějších mužů Třetí říše, provedený uprostřed města a za bílého dne, dodal kuráž odbojovým hnutím po celé Evropě a inspiroval je k podobným útokům na vysoce postavené esesácké katany

> PhDr. Martin Nekola

G abčík s Kubišem našli mnoho odvážných následovníků. Stejně jako v Čechách však měly úspěšné či neúspěšné atentáty na špičky okupačního aparátu své důsledky. Odplata nacistů byla děsivá po celé Evropě. <

>> Ilustrační obrázek polského partyzána

DÁNSKO

Dítě místo tyrana

Generál SS Werner Best patřil k Heydrichovým spolupracovníkům.

Pomáhal uvádět do chodu

obludný systém koncentračních táborů a 27. října 1942 byl jmenován říšským zplnomocněncem v okupovaném Dánsku. „Bratrské germánské“ obyvatelstvo příliš nesdílelo nadšení pro nacistickou ideologii, odmítalo kolaboranty ve vládě, šířily se stávky, objevily se sabotáže v továrnách a přístavech. Chladný byrokrat Best zpočátku tlumil své podřízené při zavádění drakonických opatření. 19. dubna 1944 se však sám proměnil v pomstychtivou bestii, když se místo něj stal obětí odbojářů jeho malý nevinný syn. Odplata na sebe nenechala dlouho čekat. Best vydal zákaz nočního vycházení, veřejných shromáždění, užívání soukromých automobilů a nechal omezit dodávky vody a elektřiny. Následovaly stovky poprav vězňů dánských důstojníků, profesorů, spisovatelů i obchodníků.

Přes 50 lidí

ZABILA PUMA

⚡ Werner Best, říšský zplnomocněnc v Dánsku

NIZOZEMÍ

Nezdařený náhodný úder

Generál SS Hanns Albin Rauter byl velitelem policie v okupovaném Nizozemí. Stál za

⚡ Rauterova rozstřílená limuzína

deportacemi Židů i za odvozy mladších ročníků na nucené práce do Říše. Rauter se nakonec stal obětí nizozemských odbojářů, i když nebyl jejím zamýšleným cílem. Když kolona SS projížděla okolo vesničky Putten, odbojáři oblečení do německých uniforem ji zastavili s úmyslem zmocnit se nákladního vozu s potravinami. Netušili, že válečný zločinec sedí ve vozidle za nimi. Rauter, podrážděný zdrčováním, však z limuzíny vystoupil a začal se s překvapenými odbojáři hádat. Jeden se vzpamatoval a spustil palbu.

500 civilistů

POSTRÍLELI NACISTÉ V NIZOZEMÍ ODVETOU ZA ATENTÁT

V přestřelce generál utrpěl vážná zranění, ale zůstal při smyslech. Svalil se na zem a předstíral smrt. Rozrušení útočníci nasedli do nákladáku a urychleně odjeli. Polomrtvého Rautera našla za několik minut vojenská hlídka a odvezla jej do nemocnice.

Odvetou nacisté postříleli 500 civilistů v Amsterdamu a dalších 100 vězňů z koncentračního tábora Amersfoort. Jen o pár týdnů později spojenci Nizozemí dobyli.

BĚLORUSKO

Třaskavé lože

Bělorusko zakoušelo ty nejhorší stránky nacistické okupace. Genocidu, hospodářské plenění, tuhé boje s partyzánskými skupinami v lesích. Bělorusové byli jako rasově podřadný národ určení k otročské práci a vyhlazení. Není divu, že odpor k „osvoboditelům“ od komunismu mezi

« Jelena Grigorijevna Mazaniková, Kubeho partyzánská vražedkyně

zatarasit komisařovu limuzínu a pro jistotu ji provrtat kulkami hned ze čtyř směrů. Vše nakonec dopadlo jinak. Dvaadvacetiletá Jelena Grigorijevna Mazaniková, která

potemnělého Minsku ozvala exploze. Kube na místě zemřel, nálož mu roztrhla hrudník a levou ruku oddělila od těla. Mazanikové se podařilo proklouznout zátarasem a utéct. O pár dní později obdržela řád hrdiny SSSR. Na místo po zavražděném komisaři nastoupil fanatický esesácký generál, který chtěl ze msty utopit Bělorusko v krvi. Rychlý postup Rudé armády tomu však zabránil.

» Wilhelm Kube, říšský komisař v Bělorusku

Bombu na postel

UMÍSTILA MASKOVANÁ PARTYZÁNKA

pracovala v ostře hlídané Kubeho rezidenci jako pomocnice v domácnosti, byla zároveň členkou partyzánského hnutí. Obdržela malou časovanou bombu a umístila ji říšskému komisaři pod matraci na posteli. Čtyřicet minut po půlnoci 23. září 1943 se v ulicích

obyvatelstvem rostl každým dnem. Říšský komisař Wilhelm Kube se ocitl na mušce Moskvy jako první.

Sovětští partyzáni Kubeho vraždu dlouhodobě plánovali. Poučení z atentátu na Heydricha zamýšleli

POLSKO

Výbuch zhatil mráz

Od prvního dne funkce guvernéra na polských územích partyzáni usílovali o likvidaci Hanse Franka, prominentního nacistického právníka

a nelítostného bijce Slovanů a Židů. Za sídlo si Frank zvolil královský hrad Wawel, který opouštěl jen v doprovodu eskorty SS. Až v lednu 1944 podzemní odboj za cenu mnoha mrtvých zvědů zachytil zprávu, že se Frank chystá 29. ledna na cestu vlakem z Krakova do Lvova na oslavy k výročí

3 vagóny

A LOKOMOTIVU ZNIČILY ROZBUŠKY

převzetí moci nacisty v Německu. Rozběhly se dvoutýdenní přípravy. Za místo zaminování trati byl vzhledem k převýšení vybrán krátký úsek poblíž obce Grodkowice.

29. ledna okolo osmé večerní sice koleje pod vlakem explodovaly, ale za mrazivého zimního počasí několik rozbušek selhalo a vykolejila pouze lokomotiva a první tři vagóny. Frank sedící v pohodlí svého kupé výbuch přežil bez újmy na zdraví. Zastavit běsnění kata polského národa se nezdařilo.

» Hans Frank, nacistický právník a guvernéř Polska

UKRAJINA

Neúspěšný vytrvalý lovec

Ekonomickou devastaci Ukrajiny měl mezi Hitlerovými blízkými pochopy na starosti i zasloužilý člen NSDAP Erich Koch. Pro hnutí odporu představoval nepřítele číslo jedna. Likvidací nenáviděného guvernéra byl pověřen odbojář Nikolaj Kuzněcov, který se s nasazením života několikrát ocitl jen krůček od splnění cíle. Jednou se mu podařilo nepozorovaně vniknout do zahrady, kde se Koch procházel, obklopovala ho však tělesná stráž se psy.

20. září 1943 si vyčíhal moment, kdy Koch se svým zástupcem vycházeli z budovy komisariátu. Z jedoucího vozu je pokropil z kulometu a jako zábrakem

« Nikolaj Kuzněcov, zlý sen říšského komisaře Kocha

unikl zatčení. Záhy se ukázalo, že jeho obětmi byli jen dva nižší úředníci, které si kvůli podobnosti spletl se skutečnými cíli. V říjnu Kuzněcov granátem rozmetl na kousky německého generála,

zastřelil Kochova adjutanta, ale „hnědý car“ shodou neuvěřitelných náhod stále unikal.

Na konci války trýznitel milionů Ukrajinců zmizel a bezradní pátrači se smířovali s tím, že už dávno našel útočiště v Jižní Americe. Koch byl sice v roce 1949 dopaden v Hamburku a dalších šestatřicet let strávil v polském žaláři, ale spravedlnosti z rukou atentátníků se úspěšně vyhnul.

36 let vězení

SI NAKONEC ODPYKAL ŘÍŠSKÝ KOMISAŘ KOCH

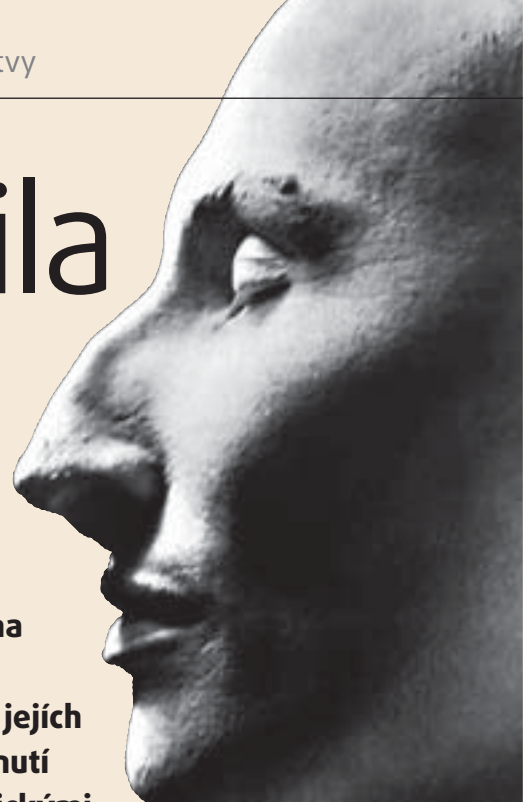
Literatura:

Nekola, Martin: Hitlerovi satrapové. Praha 2008

Rings, Werner: Collaboration and resistance in Hitler's Europe. New York 1982

Röhr, Werner: Europa unterm Hakenkreuz. Berlin 1992–94

Co (ne)prozradila protektorova mrtvola

Heydrich zemřel na pražské Bulovce ve čtvrtek ráno 4. června 1942, celých osm dní po atentátu. Vzhledem k prudkému zhoršení jeho zdravotního stavu před smrtí a nejasnostem o jejích konkrétních příčinách se okamžitě vyrojily spekulace o spiknutí lékařského personálu či přímo o vyřizování účtů mezi nacistickými pohlaváry

> PhDr. Martin Nekola

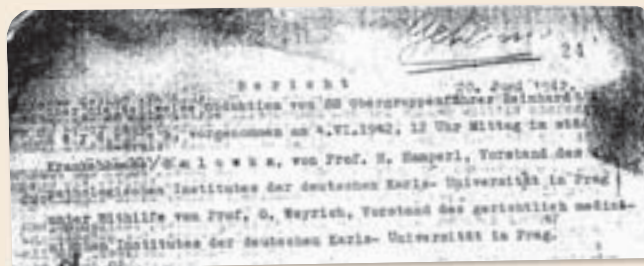
Posmrtná maska Reinharda Heydricha

Protokol pitvy, kterou ještě ten den provedl profesor patologie Hamperl, navíc na dlouhá léta zmizel a médiím v Česku byl představen až v roce 2004. Dodnes přitom není veřejně přístupný.

Náhlý skon

V nemocnici Na Bulovce byla prominentnímu pacientovi věnována veškerá péče. Podle operační knihy byla stanovena diagnóza střední poranění zad a natržení sleziny. Z Německa spěšně přicestovali věhlasný chirurg profesor Sauerbruch a lékař SS profesor Gebhardt. Hitler nabízel i svého osobního lékaře Theodora Morella. Heydrich prodělal několik zákroků a jeho stav se zdál uspokojivý. Atentát mu totiž způsobil pouze lehčí zranění. Malý kus plechu, který po výbuchu granátu odletěl z karoserie vozu, říšskému protektorovi rozdrtil žebro, prorazil bránici a zůstal ve slezině. Lékaři jej odstranili, zastavili krvácení, vyčistili rány od kovových střepin a kousků žíně ze sedadla automobilu, injekčně aplikovali sérum proti sněti a tetanu. Nic nenavštěvovalo, že by raněný neměl přežít. Dny plynuly, Heydrich nabyl vědomí, normálně komunikoval a začal přijímat potravu vse-

Hlavička tajného protokolu z Heydrichovy pitvy, zahájené 4. června 1942 ve 12 hodin

dě. V noci ze 3. na 4. června se však jeho stav prudce zhoršil a v 7.30 ráno zemřel.

Zpráva se rozšířila jako blesk, v nejvyšších patrech Třetí říše

způsobila šok, nelze však zastírat, že mnoha potentátům spadl kámen ze srdce. Heydrich jako obávaný šéf RSHA sbíral kompromitující materiály na své konkurenty, v jeho proslulém trezoru se měly skrývat i dokumenty, dokazující Hitlerův židovský původ. Reichsführer SS Heinrich Himmler ztratil mimořádně zručného úředníka, ale zároveň se zbavil dravého kariéristy, který pravděpodobně pošilhal po jeho místě. Říšský maršál Hermann Göring chtěl ovládat mechanismy řešení židovské otázky, ale Heydrich mu prestižní úkol vyfoukl před nosem. Admirál Wilhelm Canaris, šéf vojenské rozvědky, s Heydrichem soupeřil o moc nad německou špionáží a navíc musel obezřetně skrývat své odbojové aktivity. Věděl, že šéf RSHA úporně shání jakékoli důkazy proti němu. Tito a mnozí další si mohli přát smrt Reinharda Heydricha, proto se nabízelo podezření, že lékaři dostali příkaz shora odbýt pooperační péči, podávat nevhodné léky či dokonce protektora otrávit.

Na pitevním stole

K Heydrichově pitvě došlo už pár hodin po úmrtí, i když to v patologické praxi není příliš obvyklé. Byli povoláni dva němečtí specialisté, profesor Herwig Hamperl, přednosta patologického ústavu na Karlově univerzitě, a profesor soudního lékařství a kriminalistiky Günther Weyrich. Heydrichovo tělo zkoumali nikoliv na pitevně, ale v uzamčené a přísně střežené kanceláři ředitele nemocnice.

Odborníci se dodnes pozastavují nad tím, proč nebyla vykonána kompletní pitva těla, proč profesori nezkoumali případná zranění na hlavě

a krku, proč chybí zevní popis těla a není zaznamenána ani váha vyňatých orgánů. To všechno jsou jindy běžné úkony.

Z několikahodinového ohledávání těla Hamperl s Weyrichem vyhotovili předběžnou zprávu, doplněnou až 17. června po vyhodnocení výsledků všech testů. Spolu s vedením nemocnice podepsali nutný slib mlčenlivosti, přítomní esesáci mezitím zabavili tělo, nástroje, dokumentaci i zbytek důkazů.

Čestná stráž vynesla v neděli 7. června rakev s Reinhardem Heydrichem na prv-

Stejně tak nedošlo k pneumotoraxu. Byly však odhaleny výpotky na zadní a přední mediastinální ploše levé plíce. Největší výpotek nad zadní stěnou levé plíce byl ve svém nejhlubším bodě drénován...“

Zemřel opravdu Heydrich na otravu ze střepiny, jak se obecně soudí? Lékaři to v první zprávě bezprostředně po smrti zpochybnili, v té závěrečné se k hypotéze opět přiklonili, ale faktem zůstává, že sami měli mnoho pochybností. Pitva skutečnou příčinu smrti vlastně nezjistila, ale Hamperl s Weyrichem pod

otravě krve, spojené s náhlým šokem, s čistým svědomím prohlásit, že způsobila Heydrichovu smrt. Přesto tento závěr vešel ve známost. Skrývala se snad pravda jinde? Třeba v nadměrných dávkách morfinu, který lékaři Heydrichovi na jeho naléhání podávali po operaci ke ztišení bolesti? Mohl být předávkován? Nedošetřením či úmyslně? Mohla ho zabít trombotická embolie, jak tvrdí jiní?

Pravda zůstane zřejmě navždy nerozluštěna, stejně jako zmizení chorobopisu a pitevního protokolu. <

„Ještě den před smrtí říšský protektor v klidu obědval“

ní nádvoří Pražského hradu, kde za účasti Himmlera a dalších špiček SS proběhla celodenní tryzna. 9. června se pak odehrál pohřeb se státními poctami v Berlíně.

Protokol z pitvy obávaného SS-Obergruppenführera zmizel. Až na jaře 2004 náhodou objevil pracovník tehdejšího Ústředního státního archivu v Praze poklad – jednu jedinou kopii.

Podivný protokol

Pětistránková pitevní zpráva však více otázek nastoluje, než zodpovídá. Text je rozdělen na sedm částí, v nichž patologové popsali patologicko-anatomický, histologický a bakteriologický nález, doplněný o patologicko-anatomickou diagnózu.

V závěru se mimo jiné praví: „Smrt následovala po poškození vnitřních orgánů (srdce, játra, ledviny), způsobeném zřejmě intoxikací vysoce virulentním kmenem. Nabromadění hnisu nebylo při pitvě v dutině hrudní ani v dutině břišní zjištěno.

velkým tlakem shora museli urychleně přijít s nějakým přijatelným úsudkem.

Pročítáme-li zpětně veškeré záznamy o Heydrichově léčbě, nenacházíme žádné údaje o septických horečkách, zánětu pobřišnice a dokonce zmiňovaný hnis měl jen zanedbatelný objem. Bylo provedeno histologické vyšetření jater, srdce, ledvin, bránice, hrudníkových svalů, ale opět bez zřetelného nálezu. Stejně nepřesvědčivě dopadly i výsledky bakteriologie. Čistě teoreticky, pokud by spolu se střepinou vnikly do těla bakterie nebo jedy (někteří autoři totiž spekovali, že bomba, kterou Kubiš mrštil na Heydrichův mercedes, byla napuštěná botulotoxinem či jiným toxickým jodem), usadily by se v pohrudnici, bránici a kolem sleziny a jistě by to znamenalo prudký zánět, spojený s horečkou, nechutenstvím, možná i zvracením. Jenže víme, že protektor ještě 3. června v klidu obědval.

Ani jeden z klíčových účastníků v bílých pláštích nemohl o sepsi neboli

⚡ Operační sál na Bulovce

Literatura:

Ivanov, Miroslav: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 2008

Liška, Vladimír: *Velké záhady protektorátu*. Praha 2002

Šteiner, Ivo: *Záhada pitvy Reinharda Heydricha (In: Zdravotnické noviny)*. Praha 2007

SPIKLENECKÁ TEORIE

Zabil protektora konkurent Himmler?

Stoupenci spikleneckých teorií upozorňují na nejasnou úlohu doktora Gebhardta, který do Prahy přicestoval z pověření Heinricha Himmlera, tedy muže, který záhy po Heydrichově smrti nechal z protektorova trezoru odnést osobní archiv s třaskavými kompromitujícími dokumenty. Mohl Gebhardt dostat příkaz pomoci protektorovi na onen svět?

V den atentátu Heydrich směřoval z Panenských Břežan do Prahy a dále měl

namířeno na schůzku s vůdcem. Jak známo, vezl s sebou koženou diplomatku s neznámým obsahem. Během zmatku po atentátu se tato brašna ztratila. Na Bulovku byl Heydrich dopraven bez ní. Zůstala ležet na silnici v osudové zatáčce v pražských Kobylisích, sebral ji někdo z kolemjdoucích nebo snad putovala přímo na Himmlerův stůl?

» Heinrich Himmler, říšský velitel SS

Zničené obce jako symbol zrůdnosti

Největším nacistickým zločinem v období heydrichiády bylo vyhlazení obce Lidice na Kladensku a osady Ležáky u Chrudimi. Zatímco obyvatelé Lidic neměli s atentátem nic společného, Ležáky představovaly místo, kde byla ukryta vysílačka desantu SILVER A a obyvatelé parašutisty aktivně podporovali

> PhDr. Vladimír Černý

⚡ **Sousoší zavražděných lidických dětí. Každé z nich zde má svou podobiznu**

Zničení Lidic se stalo přímo symbolem krutosti nacistického režimu. Došlo k němu v době, kdy byla atmosféra v protektorátu napjatá do krajnosti a vyšetřování atentátu se dostalo do slepé uličky. Dosud není přesně známo, kdo z nacistických předáků dal jako první k této akci impuls. Nacisté odůvodňovali svůj zločin tím, že obyvatelstvo vsi poskytovalo pomoc okruhu možných pachatelů atentátu, našla se zde vysílačka, zbraně, ilegální tiskoviny a podobně. Šéf kladenské služebny gestapa Harald Wiesmann (viz Hamižný gestapák) však po válce před československým soudem prohlásil, že se v Lidicích ve skutečnosti nenašlo nic, z čeho by šlo usuzovat na spojení s atentátníky. Žily zde sice rodiny Horákových a Stříbrných, jejichž dva členové sloužili v československém zahraničním vojsku, ale takových obcí se v protektorátu nacházela spousta a samotná účast ně-

173 mrtvol
LEŽELO PO NACISTICKÉ PERZEKUCI
V LIDICÍCH

koho z obyvatel v zahraničním odboji by tedy těžko mohla být důvodem k tak brutálnímu činu. Jak už to v podobných případech bývá, u zrodu lidické tragédie stála nešťastná náhoda.

Osudný dopis

Na jaře roku 1942 pracovala v továrně Palaba ve Slaném mladá dělnice Anna Maruščáková, která udržovala milostný poměr s jistým Václavem Říhou. Ten se živil jako slévárenský dělník na Kladně a byl ženatý, takže svůj vztah s Maruščákovou musel tajit. Jako snad každý muž, i on se však chtěl před milenkou „vytáhnout“

a během vzájemných schůzek tajemně prohlásoval, že má kontakty s odbojem. Koncem května napsal Maruščákové dopis a odeslal jej do továrny, kde pracovala. Protože však byla naneštěstí zrovna nemocná, otevřel dopis továrník Jan Pála a nad jeho obsahem se velmi zarazil. Stálo v něm totiž toto: „*Drabá Aničko! Promiň, že Ti*

píší tak pozdě a snad mě pochopíš, neboť víš, že mám mnoho starostí. Co jsem chtěl udělat, tak jsem udělal. Onoho osudného dne jsem spal někde na Čabárně. Jsem zdráv, na shledanou tento týden a pak se již neuvídíme. “Pálu nenapadlo nic lepšího, než s dopisem běžet na četnickou stanici, a četníci věc předali gestapu.

Maruščáková pak byla 3. června zatčena a den poté potkal stejný osud také Říhu. Kritický okamžik nastal ve chvíli, kdy vyděšená mladá dívka při výslechu prozradila, že ji Říha žádal, aby v Lidicích vyřídila pozdrav od Josefa Horáka. Gestapáci záhy přišli na to, že bývalý důstojníci československé armády Josef Horák a Josef Stříbrný jsou již delší dobu nezvěstní a pravděpodobně působí v zahraničí. Informaci jim potvrdil i parašutista Viliam Gerik, kterého měli v rukou již od dubna. Na základě Gerikových údajů se nacisté dozvěděli i to, že Stříbrný absolvoval v Británii parašutistický výcvik. Proto se nejdříve domnívali, že jsou na stopě pachatelům atentátu. Záhy však zjistili, že jde pouze o falešnou stopu a vesnice nemá s Heydrichovou smrtí nic společného. Na jejím tragickém osudu to však už nic nezměnilo, protože šéfové nacistického okupačního aparátu se rozhodli celé věci

propagačně využít a udělat z Lidic odstrašující příklad.

Hitlerův rozkaz

V noci 4. června byly v Lidicích provedeny domovní prohlídky a gestapo zatkl celkem 15 příslušníků rodin Horákových a Stříbrných. Přestože se nikdo z nich ničím neprovinil a o pozadí atentátu neměli tito lidé ani ponětí, byli všichni 16. června zastřeleni na střelnici v Kobylisích. Poprava byla falešně před veřejností odůvodněna tím, že prý udržovali spojení se zahraničními agenty a prováděli říši nepřátelskou činnost (viz Falešné důvody nacistů). Večer 9. června pak z Berlína zatelefonoval státní sekretář Frank do Prahy náčelníkovi bezpečnostní policie a SD Horstu Böhmovi a sdělil mu, že Hitler nařídil naložit s Lidicemi takto:

1. Všechny dospělé muže zastřelit.
2. Všechny ženy poslat do koncentračního tábora.
3. Soustředit všechny děti. Pokud budou schopny poněmčení, předat je rodinám příslušníků SS v říši. Zbytek obdrží jinou výchovu.
4. Obec vypálit a srovnat se zemí.

Postřelení mužů z Lidic na zahradě Horákovy statku

Po obdržení rozkazu začal Böhme ihned připravovat jeho provedení. Lidice obklíčili příslušníci ochranné policie a místní lidé byli pouštěni do vesnice, ale už ne ven. Postupně se do Lidic kromě Böhmeho sjeli vedoucí pražského gestapa Hans Ulrich Gschke, šéf kladenského gestapa Harald Wiesmann, vedoucí místní služebny SD Max Rostock a mnozí další. Z politických důvodů nakomandovali do Lidic také oddíl protektorátního četnictva pod velením podplukovníka Josefa Víta, jehož úkolem bylo hermeticky uzavřít okolí a zabránit tomu, aby se k místu tragédie někdo přiblížil. Kolem sedmé hodiny ráno 10. června přijel do Lidic v černé limuzíně Frank a shromážděným policistům úsečně sdělil ortel nad vesnicí: „Rozkaz vůdců! Lidice budou srovnány se zemí a muži ve stáří od 16 let výše budou na místě zastřeleni!“

„Muži ve stáří od 16 let výše budou na místě zastřeleni“

Hitlerův rozkaz směrem k obyvatelům Lidic

Hamižný gestapák

Harald Wiesmann (1911–1942) se narodil v Krefeldu a zde také vystudoval reálné gymnázium. Od roku 1933 působil v nacistické straně a oddílech SS. Po vzniku protektorátu působil v první polovině roku 1939 jako velitel zásahového komanda (Einsatzkommando) v Kolíně a poté vedl venkovní služebnu gestapa v Benešově. Řízení služebny gestapa v Kladně převzal k 1. říjnu 1939 a počínal si zde jako absolutní vládce, takže mu lidé přezdívali „Bůh Kladna“. Jeho služebna vykazovala nejvyšší počet zatčení – do října 1943 skončilo v rukou kladenského gestapa

celkem 2 233 osob. Wiesmann neblaze proslul také svou hrabivostí a touhou po penězích, což se projevilo tím, že se bez skrupulí obohacoval z majetku zatčených a popravených lidí. Také v Lidicích kradl, kde se dalo, a věci z této obce používala i jeho žena Gudula von Ficker, například šicí stroj a dětský kočárek. Svůj byt si pak oba vyzdobili barokními soškami pocházejícími z lidického kostela. Po válce Wiesmanna dopadli Američané a vydali do Československa. V dubnu 1947 byl postaven před Mimořádný lidový soud v Praze, odsouzen k trestu smrti a oběšen v pankrácké věznici.

Harald Wiesmann, šéf kladenského gestapa

⚡ Vypálené Lidice

Zničení vesnice

Poté se rozjela závěrečná část tragédie. Lidické ženy a děti byly nejprve odvedeny do budovy místní školy. Poté je nacisté naložili do připravených autobusů a odvezli do budovy kladenského gymnázia. Členové gestapa a SS mezitím rozlévali připravený benzín po domech, stodolách

V přestávkách mezi střílbou se vrahové posilňovali alkoholem, který nakradli při rabování lidických domů. I tak byla ale atmosféra napjatá k prasknutí a tři členové popravčí čtyři odmítli střílet dál. Nebyl ale problém nahradit je jinými policisty, kteří pokračovali v exekucích až do odpoledne. Nakonec leželo na zahradě Horákova statku 173 mrtvých těl. Gestapák Wiesmann o statečnosti lidických mužů po

se podařilo nalézt jen sedmáct z osmdesáti osmi. Nacisté se vypořádali i s Annou Maruščákovou a Václavem Říhou tím způsobem, že oba byli jakožto nepohodlní svědci zavražděni 24. října 1942 v koncentračním táboře Mauthausenu.

Odboj na Pardubicku

Zničením Lidic nacistický teror v období heydrichiády zdaleka nekončil a podobný osud potkal jen o čtrnáct dní později také Ležáky. Nešlo vlastně o vesnici v pravém slova smyslu, byla to jen malá osada tvořená mlýnem, devíti rodinnými domky a hospodářskými staveními. Žilo zde něco přes padesát lidí, jejichž dosud poklidný život se zásadně změnil po přistání skupiny SILVER A. Členové desantu se uchytili v nepříliš vzdálených Pardubicích, odkud pocházel velitel nadporučík Alfréd Bartoš.

Skupině se postupně podařilo získat poměrně velký okruh spolupracovníků ze širokého okolí a počátkem ledna 1942 byla v lomu Hluboká asi kilometr od Ležáků umístěna vysílačka s krycím názvem Libuše, kterou obsluhoval radiotelegrafista Jiří Potůček. Po několikerém stěhování

„Lidičtí muži šli volně, zpříma, statečně.

Nedošlo k žádným slabošským scénám“

Uznání gestapáka Wiesmanna

a kůlnách a postupně je zapalovali. Předtím ovšem každý dům vyrabovali a všechny cenné věci vynesli na ulici, odkud byly později odvezeny pryč. Lidičtí muži se museli shromáždit ve sklepě statku Stanislava Horáka, kde kladenský gestapák Oskar Felkl vyvolal každého jménem podle připraveného seznamu. Na dvůr statku mezitím příslušníci ochranné policie přinesli slavníky a matrace a postavili je vedle sebe ke zdi stodoly tak, aby je nezranily odražené kulky. Poté začaly popravy lidických mužů. Na každého z nich mířili tři členové popravčí čtyři. Dvě rány mířily do prsou a třetí do hlavy. Po každé salvě pak k zastřeleným přistoupil jeden z poddůstojníků a každému vpálil do hlavy ještě jednu kulku. Mrtví zůstávali ležet na místech, kde padli k zemi, a další popravovaní si museli stoupnout před ně.

válce řekl: „Lidičtí muži šli volně, zpříma, statečně. Nedošlo k žádným slabošským scénám.“ Celkem 184 žen pak čekal odvoz z Kladna do koncentračního tábora Ravensbrück. Některé zahynuly přímo zde, jiné v Majdanku či Osvětimi. Válku tak nepřežilo celkem 60 z nich. Děti skončily v různých německých rodinách a po válce

byla 19. března přemístěna přímo do budovy ležáckého mlýna patřícího sedmatřicetiletému Jindřichu Švandovi. Potůček zde obýval malou místnost v prvním patře a střídavě se schovával v úkrytech u dalších spolupracovníků. Gestapo však po určité době začalo monitorovat prostor, odkud se vysílalo, a šéf služebny

» Povraždění muži z Lidic

gestapa v Pardubicích SS-Obersturmführer Gerhard Clages se snažil vypátrat její přesné umístění. Je třeba říci, že SILVER A byla velmi úspěšnou skupinou, protože se jí dařilo působit na Pardubicku a Chrudimsku půl roku, aniž by nacisté byli schopni činnost parašutistů odhalit.

Zrada Karla Čurdy však znamenala zásadní zlom i zde, protože parašutista bohužel hodně vypověděl také o pardubické odbojové centrále. Gestapo tak získalo adresu manželů Krupkových, v jejichž bytě v Pernerově ulici č. 1607 se Bartoš ukrýval pod jménem Motyčka. Radiotelegrafista Potůček byl včas varován a ráno 18. června Ležáky opustil, ale na jejich osudu to už nemohlo nic změnit. Pardubičtí gestapáci totiž během prohlídky bytu našli asi 50 stran strojopisu v červených deskách, což byly Bartošovy záznamy obsahující cenné informace. Od 20. června pak na Pardubicku probíhalo rozsáhlé zatýkání a gestapáci si počkali na Bartoše před domem, v němž Krupkovi bydleli. Důstojník neměl tušení, že vše je prozrazeno, ale Němce přece jen spatřil včas a dal se na útěk. Po zběsilé pouliční honičce se však nakonec dostal do obklíčení a v bezvýchodné situaci obrátil vlastní zbraň proti sobě.

Tragický konec

Gestapo si na základě získaných poznatků poskládalo mozaiku celé situace a 21. června zatklo mlynáře Švandu. Následujícího dne byli zatčeni další obyvatelé Ležáků a nacisté rozhodli, že osadu potká obdobný osud jako Lidice. Vše se pak odvíjelo podle srovnatelného scénáře. Celé okolí bylo 24. června hermeticky uzavřeno a vnější obklíčovací kruh museli i zde vytvořit protektorátní četníci, tentokrát z pohotovostního útvaru sídlícího v Chrudimi. Kolem poledne byly Ležáky obklíčeny a nacisté v okolí rozeřovali těžké kulometry. Poté svezli dohromady místní obyvatele, které začali zběsile mlátit pažbami pušek a kopat. Ze školy v sousedním Včelákově byly vyzvednuty ležácké děti a gestapo pak nechalo obyvatele odvézt do Pardubic. Po jejich odjezdu byly všechny domy vyrabovány. Nacistům neuniklo nic, co mohlo mít alespoň nějakou hodnotu, ať už to byly zásoby ve mlýně, motorka nebo šicí stroje. Odpoledne mezi čtvrtou a pátou hodinou zapálili jednotlivé domy. Obyvatele osady mezitím odvezli do takzvaného Zámečku v Pardubicích, kde byli ještě téhož dne zastřeleni na zdejších popravišti.

Na rozdíl od Lidic, kde nacisté odvezli místní ženy do koncentračního tábora, byly ležácké ženy zastřeleny také. Ze třinácti dětí válku přežily jen sestry Jarmila a Marie Štulíkovy, které byly uznány za schopné poněmčení a vychovávány v německých rodinách. Ze skupiny SILVER A zbyval po smrti Josefa Valčíka v pražském kostele sv. Cy-

rila a Metoděje a sebevraždě Alfréda Bartoše už jen radiotelegrafista Potůček. Ten našel podporu u odbojářů v okolí města Červený Kostelec nedaleko Náchoda. Avšak ani zde nebyl před nacisty v bezpečí a po zatčení některých spolupracovníků gestapo zjistilo, že se ukrývá v osadě Kostelecké Končiny u rolníka Antonína Burdycha. Královéhradecké gestapo zde 30. června provedlo zátah, ale parašutistovi se tentokrát ještě podařilo

✦ **Současný pohled do míst, kde stávala osada Ležáky.** Na rozdíl od Lidic už nebyla po válce obnovena a místo každého z vypálených domů dnes připomíná pomník

FALEŠNÉ DŮVODY NACISTŮ

Úřední zpráva o zničení Lidic zveřejněná v protektorátním tisku 11. června 1942:

„Úředně se oznamuje: za pátrání po vrazech SS-Obergruppenführera Heydricha byly zjištěny nezvratné důkazy, že obyvatelstvo obce Lidice u Kladna poskytovalo podporu a pomoc okruhu pachatelů, kteří přicházejí v úvahu. Příslušné důkazy byly zjištěny bez pomoci místního obyvatelstva, třebaže na věc bylo dotazováno. Stanovisko k atentátu, tímto projevem je zdůrazňováno ještě dalšími činy říši nepřátelskými, jakými jsou například: nálezy protistátních tiskovin, skladišť

zbraní a munice, ilegální vysíláčky a neobyčejně velkého množství zboží, které podléhá řízenému hospodářství, a okolností, že v aktivních službách nepřátelských v zahraničí jsou obyvatelé jmenované obce. Protože se obyvatelé této vesnice svou činností a podporou vrahů SS-Obergruppenführera Heydricha co nejhlubším způsobem provinili proti vydaným zákonům, byli dospělí muži zastřeleni, ženy dopraveny do koncentračního tábora a děti dány na náležitě vychování. Budovy v obci byly srovnány se zemí a jméno obce bylo vymazáno.“

prostrřilet se z obklíčení a zmizet. Měl však na sobě jen kalhoty a košili a jeho situace byla téměř bezvýchodná. Zamířil pak směrem k Pardubicím a je ironií osudu, že to nebyli nacisté, ale český četník Karel Půlpán, jehož střela ukončila 2. července Potůčkův život nedaleko obce Rosice. Téhož dne bylo na Zámečku zastřeleno celkem 40 spolupracovníků desantu SILVER A. Tato tragická událost znamenala definitivní tečku za činností celé skupiny. ◀

Literatura:

Cílek, Roman – Richter, Karel – Veverka, Přemysl: Hlasy z hořících domů. Praha 2011

Jelínek, Zdeněk: Operace Silver A. Praha 1992

Kolektiv autorů: Křižovatky času – Ležáky v datech. Včelákov 2007

Nývtová, Pavlína: Příběh odvahy a zrady. Jiří Potůček-Tolar, radista desantu SILVER A. Červený Kostelec 2007

Stehlík, Eduard: Lidice. Příběh české vsi. Praha 2004

Smrt za schvalování atentátu

Atentát na Heydricha představoval pro nacisty vhodnou záminku k rozpoutání největší vlny teroru za celou dobu existence protektorátu. Lidé byli denně popravováni po desítkách a k rozsudku smrti stačilo, aby člověk neopatrně prohodil jen pár slov odsuzujících postup okupantů

> PhDr. Vladimír Černý

➤ **Plastika Vlastenec** na popravišti v Kounicových kolejích v Brně od sochaře Jiřího Marka

Atentát vyvolal mezi českými lidmi strach a obavy z toho, co bude následovat. Němci naopak volali po co nejtvrdějším zákrocích a nejdále zašli místní nacisté v Jihlavě, kteří na svém shromáždění požadovali možnost popravovat české lidi podle vlastního uvážení a chtěli také vyvolat masakr na způsob vraždění o Bartolomějské noci v Paříži roku 1572. Naštěstí to nacistické úřady zakázaly.

Nejvíce šokováni atentátem však byli představitelé protektorátní vlády a státní správy. Dáluge s Franckem přijali 29. května prezidenta Emila Hácha a po něm ministři vlády. Jasně jim přitom bylo řečeno, že žádné známky jakéhokoliv odporu nebudou tolerovány. Hácha pak následujícího dne pronesl večer do rozhlasu projev, ve kterém ostře napadl exilového prezidenta Beneše a řekl: „Jestliže dnes prohlásím

lžiprezidenta Beneše za veřejného nepřítele českého národa číslo jedna, zjišťuji jen skutečnost... Budte ubezpečeni, že kdyby pan Beneš zvítězil, štěstí naší vlasti i vašich rodin a dětí by bylo zcela zničeno bolševismem, který nezná slitování.“

Postup protektorátní vlády

Ve stejném duchu se nesla výzva protektorátní vlády k obyvatelstvu, kde bylo mimo jiné uvedeno: „*Kdyby se všichni Češi řídili pokyny své zákonné vlády, mohla by Velkoněmecká říše omezit svá bezpečnostní opatření v naší zemi na míru co nejmenší. Půjdou-li široké vrstvy českého lidu*

klidně za svou práci, nebude zatýkáni ani trestů.“ Je pochopitelné, že tyto pronacistické devótní projevy

1 357 Čechů

BYLO POPRAVENO NA ZÁKLADĚ ROZSUDKU STANNÝCH SOUDŮ

se u většiny českého obyvatelstva nesetkávaly s pozitivním přijetím a prestiž Háchy i vlády v očích lidí nezadržitelně klesala.

Velmi aktivně vystupoval zejména přední kolaborant a ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec, který pronesl v neděli 31. května 1942 do rozhlasu projev plný brutálních útoků proti londýnskému exilu v čele s Benešem. Bylo přitom zdůrazňováno, že atentát je dílem agentů vyslaných Benešovou vládou a „prostý český člověk“ ho odsuzuje. Poté se až do 18. června konala v mnoha českých

« Václavské náměstí v Praze při manifestaci Slib českého národa, uspořádané protektorátní vládou. Akce se zúčastnilo asi 200 000 lidí

městech demonstrativní shromáždění na podporu říše, během nichž byl obvykle Moravec hlavním řečníkem a apeloval na český národ, aby vydal atentátníky. Například v Brně pronesl 12. června na Zelném trhu za účasti asi 50 000 osob tato slova: „*Běda českému národu, nenaleznou-li se zločinci, kteří zavraždili zastupujícího říšského protektora a generála policie Heydricha. Běda, běda, běda, pravím třikrát.*“ Některých shromáždění se zúčastnili také různí představitelé kultury. Motivem jejich účasti byl ve většině případů obyčejný a pochopitelný lidský strach, přesto i dnes působí pohled na hajlující známé české herce poněkud tísnivým dojmem.

Stanné soudy

Nacisté se snažili zastrašit české obyvatelstvo vyhlášením stanného práva (oficiální název zní civilní výjimečný stav) a s ním šly ruku v ruce takzvané stanné soudy, jejichž cílem byla rychlá likvidace co největšího počtu osob nepohodlných okupačnímu režimu. Zasedaly v Praze a v Brně a jejich zřizování probíhalo pod taktovkou gestapa. Celkově šlo vlastně jen o parodii na skutečné soudní řízení a v Praze dospěly události tak daleko, že soud vůbec nezasedal a rozhodovalo se jenom prostřednictvím dálnopisu. Probíhalo to tím způsobem, že venkovské služebny gestapa dálnopisem oznámily základní údaje konkrétní zatčené osoby a její provinění, načež pražský soud stejnou cestou odpověděl, že dotyčný člověk se odsuzuje k smrti.

„Běda českému národu, nenaleznou-li se zločinci, kteří zavraždili říšského protektora“

Z projevu Emanuela Moravce

V Brně zasedal stanný soud od 29. května v budově řídicí úřadovny gestapa, která od roku 1940 sídlila v zabavené budově právnické fakulty Masarykovy univerzity na ulici Veveří. Senát tvořili příslušníci gestapa a nacistické bezpečnostní služby SD (Sicherheitsdienst). Každé jednání probíhalo tím způsobem, že předseda seznámil obžalované s jejich obviněním, poté přečetl protokoly výsledků zapsaných u gestapa a důkazy ze spisů. Žalobce následně navrhl trest a obžalovaný měl možnost říci něco na svou obhajobu. Nemohl však mít u soudu obhájce a proti rozsudku neexistovala možnost odvolání. Tresty smrti byly vyhlášovány bez jakéhokoliv podrobného zdůvodnění a odsouzeným byl také zabavován jejich majetek.

Rozsudky se pak obvykle dálnopisem zasílaly Frankovi jakožto vyššímu vedoucímu SS a policie ke schválení a poté byly ihned vykonávány popravy. Nejčastější důvod, pro který lidé končili na popravišti, bylo takzvané „schvalování atentátu“. Šlo o velice obecný pojem a mnoho odsouzených přišlo o život jen pro pár slov, která v soukromí řekli a měli tu smůlu, že je někdo udal.

Rozpoutaný teror vyhrotil atmosféru v protektorátu až do krajnosti. Každý den oznamovaly noviny, rozhlas i pouliční tlampače jména osob odsouzených stannými soudy a jejich seznamy psané černým písmem na červených plakátech byly také vylepovány na ulicích. Odsouzení pak byli popravováni na několika

« **Generál Alois Eliáš (1890–1942)** byl předseda protektorátní vlády v letech 1939–1941. Jako jediný premiér okupovaného státu byl popraven nacisty za odbojovou činnost. Zde na snímku z Ateliero Langhans

místech, ale největší počet obětí skončil na Kobyliské střelnici v Praze a v Kounicových kolejích v Brně.

DOKUMENT

Vyhlášení stanného práva

Civilní výjimečný stav byl vyhlášen dne 27. května 1942 tímto nařízením:

V důsledku atentátu na zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Heydricha se ustavuje toto:

Článek I.

Na základě ustanovení § 1 nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášení výjimečného stavu ze dne 27. září 1941 (Věstník říšského protektora, s. 297) vyhláší se s okamžitou platností civilní výjimečný stav na celý Protektorát Čechy a Morava.

Článek II.

Na základě ustanovení § 2 shora jmenovaného dekretu nařizují: Kdo osobám, které se podílely na spáchání atentátu, poskytne přístřeší nebo pomoc, anebo ač je mu známa taková osoba nebo její pobyt, neučiní oznámení, bude zastřelen s celou svojí rodinou.

Kobyliská střelnice

V Kobylisích skončilo za heydrichiády svůj život nejvíce osob v celém protektorátu. Po okupaci českých zemí v březnu 1939 přešla správa kobyliské střelnice do rukou komandatury německé armády se sídlem na Malé Straně. Cvičili se zde ve střelbě nejen němečtí vojáci, ale i protektorátní policisté a četnictvo. Střelnice tehdy měřila po obvodu 5 000 metrů, na délku 1 100 metrů a v severní části se nacisté rozhodli provádět hromadné popravy lidí odsouzených stanným

⚡ **Kounicovy studentské koleje** v Brně na předválečném snímku

soudem. Koncem května 1942 tedy dostal správce Josef Kopecký příkaz, aby prostor střelnice rezervoval pro „zvláštní úkoly“. Poté nacisté dovezli bedny a rakve připravené pro těla odsouzců.

Večer 30. května sem bylo nákladními auty dopraveno prvních 27 odsouzců k smrti, z toho šest žen. Po vystoupení z vozu odvedla vězně ozbrojená stráž za násep střelnice, kam měli běžní zaměstnanci přísný zákaz vstupu. Vězni byli přivedeni do budovy bývalé konírny, odkud je brali na popraviště obvykle ve skupinách po deseti osobách. Celý prostor popraviště uzavíraly tři valy a nebylo sem odnikud z okolí vidět. Samotné exekuce prováděla jednotka německé ochranné policie (*Schutzpolizei*) z praporu *Böhmen und Mähren*, která měla okolo 30 příslušníků. Na každého odsouzence stříleli tři příslušníci popravčí čtyři a během střelby nacisté pouštěli motory nákladních automobilů a autobusů, aby tak přehlušili zvuk výstřelů i případné výkřiky popravovaných.

Mrtví byli převáženi ke spálení do krematoria

» **Šibenice v brněnských Kounicových kolejích.**

Originály jsou dnes uloženy v depozitáři Muzea města Brna. Druhý snímek ukazuje pohled na totéž místo v současnosti. Každou šibenici připomíná jeden betonový pylon

„Ty mě přece
**nemůžeš
oběsit!“**

Popravovaný k nedobrovolnému popravčímu, který byl jeho kamarádem

ve Strašnicích. Jejich počet byl někdy natolik vysoký, že se těla nevešla do jednoho nákladního automobilu a spalovací pec je nestihla za jedinou noc všechny spálit. V době od 30. května do 3. července 1942 se Kobylišká střelnice stala místem smrti celkem 535 lidí, mezi nimiž byla řada významných osobností z oblasti politiky, vědy i kultury. Například 1. června ukončily výstřely popravčí čtyři život spisovatele a novináře Vladislava Vančury, 9. června byl zastřelen bývalý prezident Státního statistického úřadu a docent Univerzity Karlovy Jan Auerhahn, 25. června zde zahynul atlet a sportovní novinář Evžen Rošický, 30. června pak byl zastřelen

člen legendární odbojové skupiny Tři králů podplukovník Josef Mašín a s ním politička, novinářka a bojovnice za práva žen Františka Plamínková.

Největší bezpečnostní opatření však provázela exekuci bývalého protektorátního ministerského předsedy, divizního generála Ing. Aloise Eliáše, kterou nacisté vykonali 19. června. Eliáš byl za kontakty s českým odbojem odsouzen k smrti již 1. října 1941, ale poprava byla na Hitlerův příkaz odložena a generál pak sedm měsíců živořil ve vězení jako jakési rukojmí. Po atentátu na Heydricha však bylo rozhodnuto exekuci vykonat.

Kounicovy koleje

Druhý největší počet obětí skončil v období heydrichiády na popravišti v brněnských Kounicových studentských kolejích. Tento komplex budov 17. listopadu 1939 obsadili příslušníci gestapa a SS. Od počátku ledna 1940 sloužily koleje jako policejní věznice, kterou prošlo do dubna 1945 na 35 000 vězňů. Většina odsouzců byla zastřelena, avšak někteří vězni většinou židovského původu skončili svůj život na šibenici. Popravy prováděli příslušníci strážního praporu SS Čechy a Morava. První poprava, která měla být mstou nacistů za atentát na Heydricha, proběhla v kolejích 29. května 1942, kdy bylo zastřeleno 12 lidí.

Exekuce probíhaly na dvoře pod sgrafitem svatého Václava, kam byli odsouzení přiváděni po dvou. Po popravách zastřelením následovaly ihned popravy oběšením, které postihly většinou židovské vězně. Prováděly se na třech šibenicích postavených v rohu dvora kolejí, jen asi 20 metrů od místa, kde byli ostatní

odsouzení střílení. Brutalita jejich katů se ukázala v jasném světle tehdy, když donutili další Židy, aby při popravách svých kamarádů asistovali. Jeden ze členů strážního praporu SS popsal průběh

takové popravy následovně: „Ti, kteří věšeli, byli dva a prováděli to tak, že odsouzenému navlékli na krk smyčku provazu, konec omotáním upevnili, pak podtrhnutím odstranili třístupňovou stoličku. Když lékař zjistil smrt, sundali Židé mrtvolu ze šibenice a další postup zůstal obvyklý.

Vzpomínám, že pod takové exekuci, které jsem nebyl přítomen sám, mně jeden z vojáků vyprávěl, že popravovaný s popravujícím se znali a první druhému říkal: „Ty mě přece nemůžeš oběsit!“ Načež mu popravující odpověděl, že nemůže jinak, když to má rozkázáno.“

Celkem bylo v období heydrichiády popraveno v Brně od 29. května do 3. července 396 osob. Na rozdíl od poprav na Kobyliské střešnici přihlíželo exekucím v Kounicových kolejích velké množství diváků většinou německé národnosti z prostoru ulic dnes pojmenovaných Mučednická a Tolstého. Přímo v areálu kolejí však mohly průběh poprav sledovat jenom manželky gestapáků a dalších významných nacistických funkcionářů. Kromě Prahy a Brna popravovali nacisté ještě v areálu takzvaného Zámečku v Pardubicích, kde vyhasly životy celkem 194 českých vlastenců. Další 156 osob bylo zastřeleno v prostoru Žižkových kasáren v jihočeském Táboře, 73 lidí nacisté popravili v bývalé vojenské střešnici u obce Luby jižně od Klatov a malé počty odsouzenců v rozmezí od 4 do 18 pak v Kladně, Plzni, Vejprnicích, Mladé Boleslavi a Českých Budějovicích.

Tragická bilance

Civilní výjimečný stav neboli stanné právo skončil výnosem zastupujícího říšského protektora Kurta Dalugea 3. července 1942 v 19 hodin. K jeho dalšímu trvání již nacističtí předáci neviděli důvod, protože atentátníci byli zlikvidováni a síť jejich podporovatelů rozbita. Do kompetence stanných soudů však nadále spadaly činy

provedené v souvislosti s atentátem, takže i po tomto datu ještě proběhly některé popravy.

V době od 28. května do 1. září 1942 bylo zatčeno 3 188 Čechů a 1 357 z nich odsoudily stanné soudy v Praze a Brně k smrti. Celkem 477 lidí skončilo na po-

pravišti pro pouhé „schvalování atentátu“. Tragickou tečkou za celým obdobím heydrichiády se pak stal masakr provedený v sobotu 24. října 1942 v Mauthausenu, kdy bylo v podzemním bunkru za jediný den zastřeleno 254 příbuzných parašutistů a jejich spolupracovníků. Popravy začaly ráno v 8.30 a skončily odpoledne v 17.42, takže každé dvě minuty vyhasl život jednoho ze statečných Čechů. Celkově lze říci, že odbojové hnutí v českých zemích utrpělo represáliemi v období heydrichiády těžkou ránu, z níž se vzpamatovávalo dlouhou dobu. Přes krutý teror byl však atentát bezpochyby velmi významnou událostí. Především světu ukázal, že se obyvatelstvo protektorátu s nacistickou okupací nesmířilo a je odhodláno proti ní bojovat i za cenu velkých obětí. <

<< Dvojitý popraviště v Kounicových kolejích.

Pod sgrafitem sv. Václava se popravovalo zastřelením, v rohu stojící tři šibenice byly určeny především židovským vězňům

Literatura:

Brandes, Detlef: Čechy pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945. Praha 2000

Mesiereur, Jaroslav: Třicetpět dnů poprav na Kobyliské střešnici v Praze VIII. Praha 1994

Plachý, Zdeněk: Protektorát proti Londýnu. 38 dní heydrichiády. Nové Sedlo u Lokte 2006

Vašek, František: Kounicovy studentské koleje v Brně, Golgota Moravy. In: Forum Brunense, ročník 1995/96, s. 97–110

Vašek, František – Štěpánek, Zdeněk: První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942). Brno 2002

PORTRÉT

Přední kolaborant

Emanuel Moravec (1893–1945) působil od března 1917 u čs. legií v Rusku, bojoval u Zborova a později s bolševiky. V té době také začal psát první literární práce. Po návratu do Československa zůstal v armádě jako profesionální důstojník a působil v různých funkcích. Byl považován za odborníka v oblastech vojenství a mezinárodních vztahů a napsal několik knih a množství článků. Vyučoval také na pražské Vysoké škole válečné a v době záříjové krize roku 1938 se stal jako plukovník generálního štábu členem Výboru na obranu republiky. Patřil k předním zastáncům obrany země před nacistickým Německem, takže přijetí podmínek Mnichovské dohody pro něj bylo velkým zklamáním.

Po vzniku protektorátu však otočil a začal spolupracovat s nacisty. Postupně se stal nadšeným propagátorem jejich ideologie a snad nejvíce nenáviděným kolaborantem. Ve svých rozhlasových projevech a novinových článcích vždy vybízel české obyvatelstvo k loajalitě a spolupráci s Němci, což vyvrcholilo právě

<< Ministr Emanuel Moravec s typickým hákovým křížem v pozadí

v období heydrichiády. Od ledna 1942 zastával funkci ministra školství a lidové osvěty v protektorátní vládě. Londýnská exilová vláda sledovala jeho kolaborantské aktivity s obavami a v dubnu 1942 vyslala do protektorátu dvoučlenný výsadek TIN, jehož úkolem byla Moravcova likvidace. Úkol se však nepodařilo splnit a Moravec pokračoval ve své činnosti až do 5. května 1945, kdy po vypuknutí Pražského povstání spáchal sebevraždu.

Hrdinství na filmovém plátně

Odvážná akce Gabčíka s Kubišem našla po válce odezvu i mezi filmaři, kteří se do zpracování napínavé látky pustili hned několikrát

> PhDr. Martin Nekola

➤ **Plakát k československému filmu *Atentát* z roku 1964**

➤ **Plakát k americkému filmu *Hitler's madman* z roku 1943**

Nejznámější verzi, která přesně vylíčila průběh atentátu i následný hon na jeho vykonavatele, je bezpochyby film *Atentát* z roku 1964 režiséra Jiřího Sequense. Tuto věrnou filmovou rekonstrukci pražských událostí z května 1942 pak doplnila díla poněkud kuriózní.

Svébytné americké zpracování

Ještě do konce roku 1942 se za oceánem začaly paralelně natáčet hned dva snímky. Scénář k noir thrilleru *Hangmen also die*, který měl premiéru v Hollywoodu 15. dubna 1943, připravil známý dramatik Bertold Brecht.

Samotný atentát ve filmu zobrazen není, víme jen, že jeho pachatelem je mužný odbojář s knírkem, který se po zbytek filmu musí skrývat v ulicích Prahy.

Heydrich v jedné z prvních scén dostane hysterický záchvat hněvu a prohlašuje, že odbojný národ pokoří. Poté dramaticky odchází ze sálu. Tolik ve zkratce k účinkování říšského protektora. Zbytek filmu pak líčí německý teror na obyvatelstvu. Snímku vévodí podmanivá atmosféra a hudba, s reáliemi si však režisér hlavu příliš nelámá. Podobně je na tom film *Hitler's madman*, který se v kinosálech objevil 10. června 1943. Heydrich je zde zobrazen jako sexistický psychopat, kterého baví hanobit české kulturní památky. Rozčílí se, když během mše ve vesnickém kostele vyzve místní muže, aby se přihlásili ke službě na ruskou frontu,

a nikdo nezvedne ruku. Obzvláště pitoreskní je scéna, v níž si vyčistí boty posvátným církevním rouchem a pak je pohodí na zastřeleného kněze. Atentát v tomto snímku se udál na lesní cestě uprostřed hvozdů poblíž Lidic (!) a spáchal ho našťvaný venkovský učitel za pomoci skupinky partyzánů, kteří oděni v roztočivých kožešinách a čapkách připomínali více pastevece z bosenských hor, než české vlastence.

Další filmová zpracování

Kromě zmíněného československého *Atentátu* se více skutečnosti přiblížil i televizní film *Attentat – Heydrich in Prag*, natočený v roce 1967. Krátké scény popisující atentát se objevily ve Vávrově eposu *Sokolovo* (1974), v aktuálním hitu *Lidice* (2011) či ve snímku *Hitler's SS – Portrait in Evil* (1985). V tomto jinak vydařeném příběhu dvou bratrů, kteří se dali do služeb nacistického režimu, se setkáme s dalším podivným ztvárněním Heydrichovy smrti. Jeho černá limuzína projíždí po zelených stráních, v dále se skví velmi kulisově působící panorama Hradčan a malostranských střech, když odkudsi přiskočí dva lesní partyzáni se samopaly. Jako naschvál se jim oběma ve stejnou chvíli zasekne spoušť. Nezbyvá tedy než na vůz hodit granát, který na místě zabije Heydricha i jeho řidiče. Úspěšní atentátníci se otočí a prchají po silnici zpět do lesů. Jako akční vložka zajímavé, netřeba však připomínat, že historicky zcela mimo.

Z roku 1975 pochází americký válečný film *Operation Daybreak*, ve kterém vidíme tající sních, i když byl atentát spáchán za teplého květnového dne. Nelze než popřát příjemné filmové zážitky. <

Literatura:

www.imdb.com
www.esfd.cz

Eldridge, David: *Hollywood's history films*. New York 2006

Milberg, Doris: *World War Two on big screen*. North Carolina 2010

PŘEDPLAŤTE SI
Vychází 8x ročně

extra
HISTORIE

V trafice za rok ~~399~~ Kč
V předplatném jen za

327 Kč

**SLEVA +
DÁREK**

+

**Pohodlně
až do
SCHRÁNKY**

~~50 Kč~~
**DÁREK
ZDARMA**

Předplatné na rok
327 Kč vč. DPH, zahrnuje:
8x extra HISTORIE

Předplatné je výhodné:

- ▶ Nehradíte poštovné – pošleme Vám na naše náklady
- ▶ Ve folii zabalený výtisk dostanete vždy až do schránky
- ▶ Časopis získáte včas, nejpozději v den vydání

+ NYNÍ DÁREK ZDARMA V HODNOTĚ 50 KČ!

Premiérové vydání *Konec Přemyslovců v Čechách*

Předplatit je snadné:

- ▶ Zatelefonujte nám: 545 211 880 (pondělí–čtvrtek, 8–16 hod.)
- ▶ Pošlete e-mail: předplatne@epublishing.cz
- ▶ Objednejte přímo na internetu na stránkách: www.epublishing.cz

Objednejte
do 12. prosince
a neuteče vám ani
jedno číslo!

Sestavili jsme stroj časů

Extra Publishing je 100% české vydavatelství s nejširším portfoliem vojensko-historických a historických časopisů na českém a slovenském trhu. Prozkoumejte naši produkci a nasedněte do „stroje času“: Vstupenky jsou v prodeji v každé dobré trafice...

NOVINKA

extra VÁLKA II. světová

Nová edice extra VÁLKA II. světová přibližuje podrobně vybrané momenty II. světové války, portrétuje politické a vojenské osobnosti ze všech zúčastněných stran a představuje jednotlivá vojska.

Živá historie

Oblíbený „historický magazín s dárkem“, například s reprodukcí legendární tapisérie z Bayeux z 11. století, zobrazující bitvu u Hastings a podrobení Anglie Normany.

Válka REVUE

Válka REVUE je stále úspěšnější historický magazín zaměřený převážně na mužskou část populace. Jeho tématem jsou dějiny váleek a vojenství: politika, taktika, vojevůdci, hrdinové a technika, to vše naleznete na stránkách jediného měsíčníku o vojenské historii.

Válka REVUE SPECIÁL

Nutností pro všechny příznivce historie vojenství jsou také 100stranové speciály Válka REVUE – a pozor, NEJDE o opakování materiálů z běžných čísel! Úspěšný byl speciál **Legendární zbraně 20. století**, od začátku listopadu jej střídá sešit **Československo 1938**.

Tajemství české minulosti

Jediný magazín zaměřený 100% na naše národní, české dějiny. Netypický úzký formát vám možná připomene populární řadu Toulky českou minulostí, s jejímiž autory v každém čísle spolupracujeme.

Živá historie SPECIÁL

Poctivých 130 stran historického čtení aneb výběr toho nejlepšího ze starších vydání Živé historie: Seznamte se s 50 osobnostmi, které pohnuly dějinami!

NOVINKA

extra HISTORIE Kauzy

Přelomová historická událost v detailním pohledu, to je samostatná časopisecká řada extra HISTORIE Kauzy. V premiérovém vydání vám přibližujeme vraždu přemyslovského krále Václava III. roku 1306 a vše, co jí předcházelo i co následovalo.

Otazníky historie

Kdy vás naposled historie šokovala? Na základní škole při pohledu na krvežíznivou dějepisářku? S tím je konec! Žádné nudné seznamy letopočtů a jmen, dokážeme vám, že historie umí být dramatická, vášnivá, tajemná, ohromující a pořádně čtivá.